

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાબિટ વિભાગ]

અનુવ્રત્તાંક ૭૫૧૫

દર્શક

પુસ્તકનું નામ { ૫૩૩૫ ૧૨૬-૧૧૫ -૩

વિષય પૃથ્વ

કુતુહલ ઇસ્લામ

હિસ્સા સાતવાં.

ઉરદુ ઝખાન ઓર ગુજરાતી હરફમે.

લિખનેવાલે

નિઝામુદ્દીન અમીરુદ્દીન કુરેશી

ત્રીન દરવાઝા, અહમદાબાદ.

પગલીશર

નિઝામીયા બુક ડિપો કે લીધ.

સરદારખાન ફેઝુદ્દીનખાન હસની

ત્રીન દરવાઝા, અહમદાબાદ.

પહેલી મરતબા

કોપી ૫૦૦

લિજરી ૧૩૩૬

સને ૧૯૧૮

કીમત એક રૂપીઆ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથાલય-સંગ્રહ
૭૪૫૬

આ પુસ્તક કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર્ડ કરાવી
સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અમદાવાદ-પાનકોરના નાકે ધી મનહર પ્રીન્ટીંગ
પ્રેસમાં મોતીલાલ ગણુપતરામે છાપ્યું.

गुजारिश.

अलहम्दो लिखाह, पाक ये नियाज पुदाने आज मस नायिके हाथसे कुतुबुल मसलामका सातवां हिस्सा अतम कराया और अपने प्यारे हमीम सलवके सटके में उसको आज कितायकी शकलमें नाज्जरीनके हाथमें पहुँचाया. अलहम्दो लिखाह.

मस हिस्सेमें धरानकी कामिल इतेहके इलाकत अतम होते हैं जे निहायत ही दिलचस्प और नाज्जरीनको मसूर करने वाले हैं. ~~अनुशा~~ अल्लाह अम आइवां हिस्साभी पड़ोत जल्द शाये होगा.

ये हिस्सा मससेभी जल्द याअने ता. १० अपरेल सने १९१८ तक नाज्जरीनकी जिदमतमें यकीनन पहुँच जाता लेकिन मेरे आपमें ओक अयसा इतिहास पेश आया जिससे ये दिगाया आज याअने ता. २५-४-१९१८ को खिण रहि हु. वो इतिहास येह के गुजस्ता ता. ६-४-१९१८ सनीयरके रोज शामके सात अज मेरी जीवने ओक तुल अलाकतके पाद मस सराये शानीसे छंतेकाल किया और मेरा सोला सालका साथ छोडकर वेहेहमें आराम किया. आप समझ सकते हैं के ओक मुदतका साथ मसतराह छुट जानेसे मनसानके दिल पर गमका पहाड टूट पडता है और वो दुनिया के कामोंसे बंदरौज

કે લિયે હાથ ઉઠા લેતા હે. મેરે લિયે યે ગમ કોઈ નઈ ચીજ નહીં
 ક્યોંકે ઇસસે પેશતર મેંને ઇસસેબી બઢકર બોહોત બડે બઢે રજા
 ઉઠાયે હે. મસલન વાલિદકા ઇતેકાલ, વાલિદકી વફાત, ભાઈ કા મરના
 દો જવાન બહેનોંકા જન્મત નશીન હોના, પહેલી ખીવીકા દુનિયાસે
 ચલ બસના, બચ્ચોંકા બચપનહીમેં ગુઝર જના, માલી હાલતમેં
 હઝારોંકા નુકસાન, ઓર અખીરમેં નઝરખંદીકી મુશકિલાતકા ઝીલના
 કુચ્છ કમ ન થા ઉસ પર યે સોલા સાલકા બના બનાયા સંસારકા
 બિગડના દિલ પરગમકા પહાડ ગિરાનેસે કમ નહીં, મગર મેરી હાલત યે કે:-

“ મુશકિલોં ઇતની પડીં મુઝપરકે આસાં હો ગઈ. ”

ગરઝ યે કે મરહુમ ખીવી કે ગમને ચંદરોઝકે લિયે પઝમગ
 રખ્યા. ઓર આજ દિઆયા લિખનેકા ખ્યાલ આયા. અબ ઇનશા
 અમ્માહ આઠવાં હિસ્સા જરૂદ ખતમ હો અયસી કોશીશમેં હું. વરસલામ.

તા. ૨૫-૪-૧૮
 અમદાવાદ.

}

ગમગીન.
 નિઝામુદ્દીન.

પેશકશ.

જનાળ મોઝલ્લા અલકાળ દરબાર
મલેક ઝેનખાનજી સાહબ બહાદુર
દામે ઇકબાલહુ વાલીયે રિયાસતે દસાડા.

આપકે એહસાનાત અયસે નહીં હેં કે મેં
ઇસ તારીખી સિલસિલેકે અવરાક કિસી ઓર રઇસકે
સામને લે જાઉં. યુરસે આપહીકી નઝર કરતા
આયા હું ઇસ લિયે સાતવેં હિસ્સેકો લી આપહીકી
ખિદમતમેં કુબુલીયતકી ઉમ્મીદ પર પેશ કરતા હું.

તા. ૨૫-૪-૧૮

અહમદાબાદ.

}

કમતરીન.

નિઝામુદ્દીન.

ફેહરિસ્તે મઝામીન

બાબ	સંક્ર
૧ મદાયનકી ફતેહ	૧
૨ જંગે હલુલા	૩૦
૩ ફતેહ ખુઝીસ્તાન	૫૧
૪ જંગે નિહાવંદ	૭૮
૫ ફતેહ સુબેખતે ઈરાન	૯૮
૬ હઝરત ઉમર રહીઠકી શહાદત	૧૧૪

કુતુહલ ઇસ્લામકા

સાતવાં હિસ્સા

ખતમ હો ચુકા. અબે ઇનશાઅલ્લાહ અનકરીબ

આઠવાં હિસ્સા

શાયે હોગા. જો ઇસસેબી બદા ચદા હે. હુસ્મે હઝરત ઉસમાન
 ઝુનનુરેન રદીં કી ખિલાફત, અશરીફાકી ફતેહ, ઇરાનકે ખાદશાહકા
 અંજામ, દરીયાઈ જંગ, કબરસ, રોહડસ, અરાડસકી ફતેહ, જંગે
 મસ્તુલ, કુફેકી ખગાવત, મરવાનકી શરારત, હઝરત ઉસમાન ગની
 રદીં કી શહાદત, આપકી સીરત ઓર ફઝીલત, આપકી શહાદતપર
 એક નઝર, અમીરૂલ મોમેનીન હઝરત અલી કરંકી ખિલાફત,
 કાતિલાને ઉસમાન રદીં કી તફતીશ, હઝરત અલી કરં કા ઇન-
 તિઝામે સલતનત, જંગે જમલ, જંગે સફરીન, જંગે નેહરવાન,
 જઠમીનકા ફયસલા, મિસરમે શોરિશ, હઝરત અલી કરંકી શહાદત
 હઝરતઅલી કરં કી સીરત, હઝરત હસન રદીંકી ખિલાફત,
 હઝરત અલી કરં કા ઝરરીન કલામ ઓર અગર જગા હોગી તો
 ફરખંલાકે વાકેઆત દરજ હોંગે. કીમત એક રૂપીયા.

નિઝામીયા બુક ડિપો.

ત્રીન દરવાજા—અહમદાબાદ.

ગુજરાતની એ મુસતનદ તવારીખ.

મિરાતે એહમદી.

આ ફારસી ભાષાની તવારીખનું ગુજરાતી ભાષાંતર છે. એમાં ઇસલામની જાહેરાત જલાલી અને ગુજરાતના ઇસલામી રાજ્યની સંપૂર્ણ હકીકત દર્શાવવામાં આવી છે. ગુજરાતના સુલતાનો ઉપરાંત દીક્ષીના બાદશાહોના સુબાઓની સુબાગીરીનું પુરેપુરું વૃતાંત છે. તવારીખના શોખીનોએ આ પુસ્તક ખાસ વાંચવું જોઈએ. ઉંચા ગલ્લેઝ કાગળ, સોનેરી નામ સાથની અંગ્રેજી બાંધણીના દળદાર પુસ્તકની કીમત પાંચ રૂપીઆ.

મિરાતે સિકંદરી.

આ પણ ખાસ ગુજરાતના સુલતાનોના સમયની મહાન ફારસી તવારીખનો ગુજરાતી તરજુમો છે જેમાં ગુજરાતના સુલતાનોની વંશાવળી અને ગુજરાતનો સંપૂર્ણ ઇતિહાસ લખવામાં આવ્યો છે. ગુજરાતના થઈ ગએલા પંદર સુલતાનોના રાજ્યની સંપૂર્ણ હકીકત ઉપરાંત ગુજરાતના કેટલાક અવગતિયા અગ્રાહોની ક્રામતો તથા મુમારક જીંદગીનો એહવાલ લખવામાં આવેલો છે. પાવાગઢ અને જુનાગઢની રત્નેહોનું સંપૂર્ણ ખ્યાન છે. સુલતાન એહમદશાહનો ઇનસાફ અને સુલતાન મેહમુદ બેગડાની જહાદુરી ખાસ વાંચવા લાયક છે.

ઉંચા કાગળ, સુંદર છપાઈ, સોનેરી નામ સાથની કપડાની પાકી બાંધણીના લગભગ પાંચસો પાનાના દળદાર પુસ્તકની કીમત રૂકત એક રૂપીઆ પોસ્ટેજના ચાર આના વધુ.

નિઝામીયા બુકડિપો

ત્રણ દરવાજા - અમદાવાદ.

કુતુહલ ઇસલામ

હિસ્સા સાતવાં.

ખાખ ૧.

મદાયનકી ક્તેહ.

સને ૧૫ હિજરી.

જખ સાઅદ રદીઁને કાદસીયાસે ખઢકર ખાખુલમેં કેમ્પ લગાયા તો શાહે ઇરાનકો અખ કોઈ ચારા ન રહા કે જીસ તરાહ હો સકે મદાયનકો મેહપુઝ કરકે અપને મહેલમેં ઘુસા રહે. ઉસને અપની ફોજકો જો ઉસકે પાસ ખાકી રેહ ગમ્થી મદાયનકે મગરેખી હિસ્સે (સલુશીયા) કે આસપાસ ફયલા દિયા ઓર ઉસકો અયસા મેહપુઝ કર લિયા કે એહલે અરખ શહેરકે અંદર ન આ સકે. ઉસકે દિલમેં એહલે અરખકી અયસી દેહશત છા ગમ્થી કે વો ઇસ ખાતકો ગનીમત સમજતા થા. અગર એહલે અરખ ઇરાક ઓર હીરા પર કિનાઅત કરકે મદાયન પર હમલા આવર

ન હોં. શાહે ઇરાનકા મશહુર સુફેદ મેહેલ જે અયવાને કિસરા કેહલાતા થા એર જુસપર એક નિહાયત ખુબસુરત મેહરાબ “તાકે કિસરા” બના હુબા થા જે દુર દુરસે દેખને વાલોંકો નજર આતાથા, મદાયનકે મશરેફી હિસ્સે યાઅને દજલાકે પાર થા એર બડે બડે મુકતદર ઇરાની ઉમરાકે મહેલાતબી ઉસી હિસ્સેમેં હંચ મગર મગરેબી હિસ્સેમેંબી જુસકો યુનાનીયોંને આબાદ ક્રિયાથા બડી શાનદાર ઇમારાત થીં એર ઉસમેં ઉમરા એર સરદાર સુકુનત પિઝીર થે જુનકી આલીશાન ઇમારતોં સર બ ફલક બડી થીં. યુનાનીયોંને ઇસકો બૂડા મેહપુઝ ક્રિયા થા. યાઅને મશરિકકી જાનિબ તો દજલાથા એર મગરેબકી જાનિબ એક મઝખુત ઝીલ બનાકર ઉસકે બાહર બંદક ખોદી ગઇથી. અગર એહલે અરબકે સાથ તાયીદે ઇઝદી નહોતી એર ઉનકા ઇકબાલ યાવર નહોતા તો કોઈ શુબાહ નહીં કે વોહ ઇસ કિલ્લેકો સાલહા સાલમેંબી ફતેહ ન કરતે એર શાહે ઇરાન મજેસે અપને મહેલમેં બેઠકર અપને મશરેફી મકબુઝાતપર હુકમરાં રહેતા. રૂમી બાદશાહોંનેબી ઇસ કિલ્લેકે સાથ હરચંદ સર પટકાથા મગર વોહ ઉસકો ફતેહ ન કર સકેથે.

એહલે અરબકે લીયે મદાયનકા ફતેહ કરના નિહાયત ઝુરૂરીથા કયોંકે જબ તક મદાયન ઇનકે કબજેમેં ન આબતા તખતક ઇરાક એર હીરામેં ઉનકો ઇતમિનાનકે સાથ બચઠના

નસીબ ન હો સકતાથા. ઓર ઇરાની ફોજકે હમલેકા હરવકત ખતરાથા. બાબુલસે મહાયન સિફ તીસ મીલકે ફાસલેપરથા ઓર ઇતને નઝદીક હો બાદશાહ આરામકે સાથ નહીં રહે સકતે થે.

જળ સાઅદ રહીંકી ફોજને અઘી તરાહ હમ લે લીયા ઓર ઇરાકમેં એહલે અરબકા તસલ્લુત બાબુળી બચઠ ગયા ઓર સાઅદ રહીંકો ઉનકી તરફસે બગાવતકા અહેશા ન રહા તો સાઅદ રહીંને ઇસ મઝબુત શહેર (મહાયન) પર ચઢાઇકા ઇરાકા કિયા. જુસકો રૂમી ફોજે ઓર રૂમી અનજુન ક્ષેત્ર નહીં કર સકતે થે ઓર ઉમ્મી ફસીલોંસે આજિઝ આકર વાપિસ ચલે ગયે થે. ચેહ સને ૬૨૮ ઇસવી યાઅને સને ૭ હિજરીકા વાકેઆ હય કે શાહે હરકુલ ઇરાનીયોંકો શિકસ્ત પર શિકસ્ત હેતા હુઆ મહાયન તક પહોંચા ઓર બડે ઝેરસે મહાયનકા મુહાસિરા કિયે રહા. મગર મહાયન ઉમ્મસે ક્ષેત્ર નહો સકા ઓર ઉસકો નાકામ વાપિસ જાના પડા. અબ ઇસ મહાયનકો ક્ષેત્ર કરનેકે લીયે વોહ એહલે અરબ રવાના હુએ હંચ જુનકે પાસ ફસીલોં ગિરાનેકે લિયે અનજુન ઓર કલેં મુતલક નહીં હંચ ઓર જો સિફ અપના સીના સિપર કરના ઓર પહાડોંકે સાથ અપની જાન લડા દેના હી જાનતે હંચ.

સાઅદ રહીંકો મહાયનકી તરફ જાતે હુએ પહેલા

માઝરિકા મુકામ કોસી થા કોસરીયામેં પેશ આયા જહાં શાહી ફાજલ અફસર શહેરખાઝથા. યેહ શખ્સ બડા તબુ મંદ ઓર બડે ડીલડોલકા પહેલવાન થા. સ્લાઅદ રહીઠને ઇરાની લશ્કરકે મુકાબિલ કેમ્પ લગાયા. જબ દુસરે દિન હોનોં લશ્કર આરાસ્તા હોકર મયદાનમેં નિકલે તો ખુદ શહેરખાઝ મયદાનમેં નિકલા ઓર બડી સખ્તીસે કહેને લગા કે. “ એહલે અરબમેંસે કોન જવાન મેરે મુકાબિલે કો નિકલતા હય ? અગર એક જવાન મુકાબિલે કો નિકલ સકતા હયતો એક આયે વરન ચાર આયે. અગર ચારકો હિમ્મત ઓર જુરાઅત ન પડે તો દસ આયે મેં દસ અરબી પહેલવાનોં કે સાથ મુકાબિલા કરૂંગા. જદ્દી કરો વરન મેં તમામ લશ્કરે અરબ પર તનહા હમલા કરદૂંગા. ” ઇરાની પહેલવાનકી યે લનતરાની સુનકર અરબ સરદાર મુસકુરાયે ઓર ઉન્હોંને યેહ તજવીઝ કી કે ઇસકે મુકાબિલે પર એક ગુલામકો લેજો. અગર ગુલામકો ઇસને મારદીયા તો ઇસકો કોઈ બડાઈ હાસિલ ન હોગી ઓર અગર ગુલામ કે હાથસે મારા ગયા તો ઉસકી સારી શેખી કિરકીરી હો જાયગી. ઓર ઇરાની સમઝ લેંગે કે જીન સરદારોંકે ગુલામ અયસે શુજાઅ હંય વોહ આપ કિસ કહર બહાદુર હોંગે. ઇસ તરાહ ઉનકે દિલોંમેં હયબત બયઠ જાયગી ઓર ઉનકે હોસલે પરત હો જાયગે. કોઈ શુખાહ નહીં કે ઇરાની ઇસ મયદાનમેં હમારા સખ્ત મુકાબિલા કરીંગે. કયોંકે યેહ

હનકા આખરી મુકાબિલા હય. અગર અદલાહ તઆલાને હમકો ઇસ મયદાનમે ફતેહ હી તો ઉનકા દાફતખિલાફી હમારે કબજે મેં આજાયગા. દાફતખિલાફેકો ખચાનેકે લિયે ઇશની અંખસ કોશિશ કરીંગે ઓર જાનસે હાથ ધોકર લડાઇ કરીંગે. ઇસલિયે ચેહ અન્હા હોગા કે હમારા ખોફ ઉનકે દિલોમે ખયઠ જાયે. ઓર વોહ જમકર મુકાબિલા ન કર સકે. ચેહ તજવિઝ કરકે અરખ સરદારોને એક ગુલામકો જસકા નામ અબુનખાતાથા ખુલાકર કહા, “તુ ઇસ ઇશની પહેલવાનકે મુકાબિલે પર જા ઓર અદલાહ તઆલાસે તુસરત તલખ કર.”

અબુનખાતા ખડી ખુશીસે મુકાબિલેકો નીકલા ઓર શહેરખાઝકે મુકાબિલ હુઆ. શહેરખાઝને ઉસકો દેખકર હકીર જાના કયોંકે શહેરખાઝ ખડા તનુમંદ ઓર ખડે ડીલ ઠોલકા થા ઓર અબુનખાતા પરતાકદ ઓર લાગિર અન્હામ થા. લેકીન ઉસકા દિલ સખર ઓર ઇસતિકલાલસે શેરકી માનિંદ થા. અદલાહ ઓર ઉસકે ખ્યારે નખી સલબકી યાદને ઉસકે રૂએ રૂએમે જોશ લર દીયાથા. શહેરખાઝને ખડી બે પરવાઝસે અબુનખાતા પર તલવારકા વાર કીયા, ઇસ ખ્યાલસે કે ઇસકા હરીફ એકહી ખડીફ વારસે કટ જાયગા. મગર અબુનખાતાને વર ઢાલ પર સંભાલા ઓર ફોરન ખઠકર જરત કરકે શહેરખાઝ પર ઝેરસે તલવારકા વાર કીયા. શહેરખાઝનેમી વાર ઢાલપર સંભાલા મગર વાર સંભાલનેમે

ઉસકા બાજુ કાંપ ગયા. શહેરબાઝ સમઝાકે ઉસકા હરીફ કોઈ મામૂલી જંગળ નહિ હય. અળ વોહ સંબલકર લડને લગા. પય દર પય દોનોં તરફસે વાર પડને લગે મગર દોનોં ઝરસે મહેપુઝથે. દોનોં લશ્કર ઉનકી લડાઈ દેખકર તહેસીન ઓર મરહુબાકે નાઅરે ખુલાંદ કરતેથે. એક અરસે તક દોનોં તલવારકી લડાઈ લડતે રહે ચહાંતકકે દોનોંકી તલવારેં ઢુટ ગઈ ઓર થોડે થક ગયે. દોનોં થોડાંસે ઉતરકર એક દુસરેસે ચિમટ ગયે. ઓર ઓર આઝમાઈ કરને લગે. શહેરબાઝને અબુનબાતાકે નીચે લેલિયા મગર ઇતતિકાકસે શહેરબાઝકી ઉંગલી અબુનબાતાકે મુંડમેં આગઈ અબુનબાતાને ઇસ ઓરસે ઉસકી ઉંગલીકે હાંતો મેં દબાયા કે શહેરબાઝ ચિદલા ઉઠા ઓર ઉસકે હાથ ઢીલે પડ ગયે. અબુનબાતાને પલટકર શહેરબાઝકો નીચે લેલિયા ઓર આપ ઉસકે ઉપર ચઢ ગયડા. ઓર માઅન ખંજર કમરસે નિકાલકર શહેરબાઝકા સર કાટ કર ફેંક દીયા. ઓર ઉસકા થોડા ઓર અસબાળ લેકર અપને લશ્કરમેં આ ગયા. એહસે અરખને ખુશીસે અદનાહો અકબરકા નાઅરા ખુલાંદ ક્રિયા ઓર ઇરાની સખત દિલગીર હુએ. સાઅદ રહીંને અબુનબાતાકે ખુલાકર ઉસકી ખડી તાઅરીફકી ઓર ઉસકો શાખારી હી. અબુનબાતાને શહેરબાઝકા થોડા ઓર અસબાળ સાઅદ રહીંકે પેશ ક્રિયા. સાઅદ રહીંને કહા. “યેહ તમામ અસબાળ ઓર થોડા વગેરા તુમારા હક હય તુમ લેલો.

ઓર પહેનકર મેરે પાસ આવ. ” અબુનખાતા ખુશ હોકર ચાલ ગયા ઓર શહરખાત્રકી ઝિરાહ વગેરા પહેનકર ઉસકે શાનકાર થોડે પર સવાર હોકર સાઅદ રહીંડે સામને આયા. સાઅદ રહીંડે અપને હમરાહીયોંકો કહા.

“ ફુન્યાકી બેસખાત્રીકા નકશા દેખલો. ચેહ અસખાખ ઓર સાજો સામાન ઉસ શખસકા હય જે ચંદ સાઅત પેશ્તર ઇસકહર લાફઝની કર રહાથા ઓર અપના મદે મુકાબિલ કિસીકો નહીં સમજતાથા. લેકિન અખવોહ મયદાનમેં મકતૂલ પડા હય ઓર અદલાહ તઆલાને ઉસકા ગુરૂર ઓર તકબ્બુર તોડ દિયા. વત ઇઝઝો મન તશાઓ વત ઝિલ્લો મન તશાઅ.” ઇસ્કે બાદ સાઅદ રહીંડે લશ્કરકો હમલેકા હુકમ દિયા. ઇઝઝની અપને સરદારકે મારે બનેસે સહિમે હુએથે. હમલેકી તાખન લાકર પસખા હુએ ઓર મયદાન સાઅદ રહીંડે હાથ રહા. સાઅદ રહીંડે નમાઝે શુક્રિયા અહાકી ઓર ઇસકે બાદ ઉસ મુકામકી ઝિયારતકી જહાં નમઝદને હઝરત ઇબ્રાહીમ અલય હિસ્સલામકો કેહ ક્રિયાથા. ફિર વોહ દિન વહાં કયામ કરકે મદાયનકી તરફ બઢે.

જમ ઇસલામી લશ્કર સલુશીયા (મદાયનકા મગરેબી હિસ્સા) કે કરીબ પહોંચા તો નહેર હુસન મઆરિકા. શહેર કે કિનારે ઇરાની લશ્કરોંકો મુસતઅદ પાયા. એક રિવાયત હય કે શાહે ઇરાનકી માહર મલેકા ખુદ ઇસ લશ્કરકી આલા

અફસરથી ઓર ઉસકો ઇસ ખાત પર બડા ધુમંડ ઓર શુરૂથા કે જબ તક ઇરાની શાહી નસલકા એક મુતનફકસબી જિંદા હય તબ તક ઇરાની સલતનતકો ખવાલ નહીં આ સકતા ઓર મદાયનકો કોઇ હમલા આવર ફતેહ નહી કર સકતા. એક ઓર રિવાયત હય કે ઇસ જગે શાહે ઇરાનને એક રિસાલા મુતઅધ્યિન કર રખ્યાથા. જુસકે સવાર હેર સુખહે ઉઠ કર ચેહ કસમ ખાયા કરતેથે કે જબતક હમ જિંદા હય તબતક કોઇ હમલાઆવર તખ્તે ઇરાનકી તરફ નિગાહ તક નહીં કર સકતા. ચે જાયેકે વહાં તક પહોંચ સકે. ઇલાવા ઇસ રિસાલેકે વહાં એક પાલતુ શેર થા જે શાહે ઇરાનકે સાથ હિલા હુઆથા ઓર વો શેર ખુસરૂ કહેલાતાથા. વોહબી મદાયનકી હિકાજતકે લિયે વહાં રખા ગયા થા. તાકે અગર કોઇ હમલાઆવર આવે તો શેર ઉસકા મુકાબિલા કરે. બલકે રાવીને તો ચેહ બી લિખ દીયા હય કે જબ ઇસ્લામી લશ્કર વહાં પહોંચા તો સચમુચ શેર તડપકર ઉનપર હમલા આવર હુઆ. મગર હાશમ બિન અત્મા રદી૦ને અયસી તલવાર મારી કે શેર દો ટુકડે હો ગયા. ખવાહ ઇન રિવાયાતકી કુચ્છહી ખુન્યાદહો મગર ઇસમેં કોઇ શુખાહ નહીં કે શાહે ઇરાનને મદાયનકી હિકાજતકે લીયે પુરા ઇન્તેઝામ કર રખ્યાથા ઓર વોહ મુતમઇનથા કે મદાયનકે અંદર અહેલે અરબ ન આ સકીંગે.

જમ દોને લશ્કર બિલમુકાબિલ હુએ તો ઇરાની લશ્કરમેંસે એક બહાદુર નખુઈઆઝમા મયદાનમેં આયા સસકા નામ ફિરોઝ થા ઓર મયદાને જંગમેં સુ બોલને લગા.

“ અય અરબવાલો ! તુમને તમાઅ કિયા ઓર અયસી ચીઝમેં હાથ ડાલા જે તુમારી હસ્તરસસે બાહિરથી. તુમારા ચેહ ખ્યાલ ઓર ઝઅમ બાતિલ હય કે તુમ ઇરાક કે માલિક હો બાઓગે ઓર ઇસકો શાહાને અજમકે હાથસે છીનલોગે. હરગિઝ અયસા નહોગા, કયોંકે હમ સખ શાહી લશ્કરકે આદમી હંય ઓર બડે સખતગીર ઓર ઓરઆવર હંય ઓર બાદશાહકે નઝદીક હમારી બડી કહરોં મંઝલત હય. ”

ફિરોઝકી ચેહ લનતરાની સુનકર હાશમ બિન અત્યા રદીંને જે શામસે કુમક લેકર કાદસીયે કે મયદાનમેં પહોંચે થે. સાઅદ રદીંકો કહાકે “ અગર ઇબ્નઅત હો તો ઇસ મગરૂર ઓર અરકશ ઇરાનીકે મુકાબિલે પર મેં બાઉ. ” સાઅદ રદીંને કહા “ બિસ્મિલ્લાહ બાઓ. અલ્લાહ તઆલા તુમકો ઇસ મગરૂરકા ગુરૂર તોડનેકે લિયે કાફી કરે. ”

હાશમ રદીં અપના સાઓ સામાન દુરસ્ત કરકે

મયદાનમેં પહોંચે ઓર ફિરોઝકે મુકાબિલ હુએ. દોનોંમેં લડાઈ શુરૂ હુઇ. ફને જંગમે દોનોં ઉસ્તાદથે, એક ન હુસરે ને વાર બચાનેમેં વોહ કરતબ દિખાએ કે દોનોં લશ્કર તહેસીન વ આફરીનકે નઆરે ખુલાંદ કરને લગે. કુચ્છ દેર તક તલવાર કી લડાઈ હોતી રહી. જબ હાશમ રદીંને દેખાકે હરીફ પર તલવારકા કોઈ વાર કારગર નહીં હોતા તો પીછે હઠકર તલવાર ફેંકદી ઓર નેઝા સીધા કરકે ફિરોઝ પર હમલા કિયા. ફિરોઝને નેઝેકાવાર સંભાલને કે લિયે ઢાલ આગેકી મગર હમલા ઇસ શિદ્દતકાથા કે નેઝા ઢાલસે ફિસલકર ફિરોઝ કે સીનેમેં બેઝા ઓર ઝિરાહ તોડકર ઉસકે સીનેકે પાર હો ગયા. ફિરોઝ ઘાયલ હોકર ઘોડેસે ગિર પડા ઓર હાશમ રદીંને અદલાહો અકબરકા નાઅરા ખૂલ્લે કીયા. લશ્કરે ઇસ્લામને ભી ઇસ જોશકે સાથ નાઅરા મારા કે ઇરાનીયોંકે દીલ દહેશતસે કાંપ ગયે. હાશમ રદીં ફિરોઝકો કતલ કરકે અપને લશ્કરમેં વાપિસ આયે. સાઅદ રદીંને આગે બઢકર હાશમ રદીંકો ગલેસે લગા લિયા ઓર ઉનકી પેશાની પર બોસા દીયા ઓર ચેહ આચત પઢી.

“કયા તુમને પેશતરસે અપને હકમેં કસમ ન બાઈથી કે તુમારે લિયે જવાલ નહીં, હાલાંકે કયા જવાલ આયા.”

ફિરોઝકે કતલ હોનેપર ધરાની લશ્કરને હમલા કીયા
 ચોર જાન તોડ કર લડે, મગર ઇસ ઇલાહી સેલાખ કે
 આગે વોહ ઠયર ન સકે. ચોર હઝીમત ખાકર મયદાનસે
 ભાગ ગયે. લશ્કરે ઇસ્લામને ઇસકા તઆકુબ કીયા મગર
 ધરાની જદદ ખંદકસે ગુઝરકર કિલેમે દાખિલ હો ગયે.
 સાઅદ રદી૦ બી કુચ કરકે કિલેકે મુતસિલ ઉતર પડે.
 શહેરકો મુહાસિરેમે લેલિયા કરીખન હોમાહ તક સાઅદ
 રદી૦ને મુહાસિરા કિયે રખખા ચોર ઇસ અરસે મેં ધરાની
 કબી કબી મયદાનમેં બી નિકલતે, મગર આખિર પસપા
 હાકર કિલેકે અંદર દાખિલ હો જાતે. સાઅદ રદી૦ને
 ગિદ્દાનવાહ કે રકસોં ચોર હકિમોં કો મુતીઅ કરના શુરૂ
 કીયા. ચોર ફિર ઉનકી સલાહસે કિલા ક્તેહ કરનેકે લિયે
 મુન્જનીક ચોર ફલાખન ખનવાયે. ઉન કલોંકે ઝરીયે ખડે
 ખડે પથર કિલેકી દિવારોં પર ચલાને શુરૂ કિયે, તાકે
 ધનકે સદમોંસે ફસીલમેં કહીં સુરાખ હોજાયે, યા કોઈ
 ખુરજ મિસમાર હો જાયે, મગર ફસીલ અચસી મઝબુતથી
 કે ફલાખન વગેરાકા ઉસપર કુચ્છ અસર ન હુઆ. સાઅદ
 રદી૦ને મુહાસિરેપર ચોર ઝિયાદા ઝોર દીયા ચોર આખિરે
 કાર એહલે શહેર તંગ આગયે. જળ યઝદેજદકો એહલે
 શહેરકી તંગીકી ઇતિલાઅ પહોંચી તો ઉસને સાઅદ રદી૦
 કે પાસ પયગામ લેખ કે “ અગર એહલે અરખ દજલાકે
 મગરેખી કીનારે તક તમામ ઇલાકા લેલેં ચોર ઉસસે આગે

ન બદે તો મેં અખુશી થેહ બાત મંજુર કરલુંગાકે ઉનકો ઇસકસે નિકાલનેકી કોશિશ ન કરુંગા.” સાઅદ રહીંને ઇસકે જવાબમેં કહેલા લેખ કે “હમારી શરાયત વોહી હંચ જો હમ પહેલે ખ્યાન કરચુકે હંચ ઉનકે સિવા હમ કીસી ઓર શર્તપર* સુલેહ નહીં કર સકતે. દજલાકે

* ઇસ્લામી મોઅરરિખોંને એક રિવાયત ત્રિખિખ હય કે જખ ઇરાની કાસિદ સામને આકર મુસલમાનોંસે કહેને લગા કે “બાદશાહ હમારા તુમસે દરમાતા હય કે તુમ હમસે ઇસ બાતપર સુલેહ કરોગે કે દરમ્યાન દજલાસે ઇધર હમારા ઉધર તુમારા” તો થેહ સુનકર અખુ મકરા બિન કાળીના રહીં આગે બદે ઓર કિસકી અખાનપર હકતબાલાને વોહ બાત જરૂરી હી જસે વોહ ખુદ નહીં જાનતે થે કે મેં કયા કહેતા હું. પણ અજવાબ ઇસ પયામ કે વોહ અજમાન શરસી ગોયા હુએ મગર અપને કલામસે આપ કુચ્છ ન સમજે. થેહ જવાબ સુનકર વોહ કાસિદ બાદશાહકી તરફ ફિર ગયા. ફિર લોગોંને અખુ મકરાસે પૂછા કે “તુને કિસ શખ્સકો કયા કલા.” ઇસપર અખુ મકરા રહીંને કલા— “કસમ હય કિસ ખુદાકી જસને મોહમ્મદ સત્તરકો મખકિસ કીયા મેં ખુદ નહીં જાનતા કે મેંને કયા કલા” ઇસકે બાદ સાઅદ બિન અબી વિકાસ રહીંને ઉનકો ખુદાકર પૂછા તો ઉનકોમી થેહી જાણ દિયા સાઅદ રહીં થેહ સુનકર મુતઆબુખ હુએ. ફિર સાઅદ રહીંને કિત્તેમેં ફોજ ન દેખકર લગમેલા હુકમ દીયા ઓર શહેરમેં તખિત હુએ તો માઅલૂમ હુઆ કે અખુ મકરાને શાહી કાસિદકો થેહ કલા થા કે “જખ તક હમ અફરેજીયા શહેદ

મગરેખી સાહિલ તક તમામ ઇલાકે તો હમને ખજારે
ખાજું ફતેહ કર લિયે હંચ ઓર હમ ઉસપર કાબિઝ
હંચ ઇસમેં શાહે ઇરાનકી ખુશી ઓર ના ખુશીકો કયા
દખલ હય. ” કાસિદ ચેહ જવાબ સુનકર માયૂસ વાપિસ
ચલા ગયા ઓર યઝદેજ્જને કિલ્લેકી ફેજકો કહેલા બેબા કે-
“ મગરેખી હિસ્સેકો ખાલી કરકે મશરેકી હિસ્સેમેં આ જાયે
ઓર મગરેખી સાહિલસે કિશ્તીયાં વગેરાલી સબ હમરાહ
લેતે આયે. ” ઇસ હુકમકે પહોંચતેહી ઇરાની ફેજ ઓર

ન ચખ લેગે તમ તક તુમારા પીછા ન છોડાંગે. ” ચેહ સુનકર
ખાદશાહને શહેરકો ખાલી કરનેકા હુકમ બેજ દિયા (વાકદી)

• ઉસ કોમકે અફરાદસે જસકો જાતેની સદાઈ આલા દરજેપર
પહોંચી હુધયી. ઇસ કિસમકા મોઆમેલા ઝુલ્ફમેં આના ચંદાં તાઅ-
બુખ ખેઝ અમર નહીં. મગર જો એતિરાઝ ઇમ રિવાયતપર વારિદ
હોતા હય વોહ ચેહ હય કે શાહી એલચીયોંકા અયમેં આદમ ઉમૂરકે
મુતઅલ્લિક જનપર સલતનતોંકા દારોમદાર થા ચે દસ્તુર ન થા કે
વો એક સિપાહીમે જવાબ લેકર વાપિસ ચલા જાયે. નેઝ ચે ફાજ
તાદીખકે ખિલાફ થા કે ઇસ્લામી સિપેહસાલારકી દંનઝતકે ખગેર કોઈ
સિપાહી શાહી એલચીકો ખુદ બખુદ જવાબ દે ઓર શાહી એલચી
ર અમીરે લશ્કર તક પહોંચને કે વાપિસ ચલા જાયે. ઇસ લિયે
સહી ખાત વોહી સમઝી જ સકતી હય જો મતનમેં જ્ઞાન કી મધ.
યાઅને શાહી એલચી સાઅદ રદીંકી ખિદમતમેં લાઝિર હુઆ ઓર
ખુદ સાઅદ રદીં ને હી ઉસકો પયગામકા જવાબ દિયા થા.

દીગર ઉમરા સલ્શીયાકો ખાલી કરકે દજલાકે પાર ચલે ગયે. જળ લશ્કરે ઇસ્લામને દેખાકે કિલેકે ખુરજોમે આદમી દિખાઇ નહીં દેતે ઓર ન કોઇ આવાજ સુનાઇ દેતી હય તો સાઅદ રદીંને લશ્કરકો ખઠનેકા હુકમ દીજા. ઇસ્લામી લશ્કર ખિલા મુઝાહિમત ખંદક પાર હોકર કિલેમે દાખિલ હો ગયા ઓર સાઅદ રદીં ઇસિ નુમાયાં કામયાખી કે લિયે અલ્લાહ તઆલાકા શુક ખજા લાયે. લશ્કરે ઇસ્લામ ને સલ્શીયામે કિયામ કિયા ઓર સાઅદ રદીં દજલાકે પાર જાનેકી તદખીર કરને લગે. શાહી મહેલ યાઅને અયવાને કિસરાકી ખુળસુરતી ઓર અલુશાનકો દેખકર બે ઇજ્તિયાર પુકાર ઉઠે “ અલ્લાહો અકબર વોહ દેખો કિસરાકા સુફેદ મહેલ હય અલ્લાહ તઆલાને અપના વાયદા પુરા કર દીયા જો ઉસને અપને ખ્યારે રસુલ સલો કે સાથ કિયાથા. અલ્લાહો અકબર વલિલ્લાહિલ હમ્દ. ”

સાઅદ રદીંને અયવાને કિસરા તક પહોંચને કે લિયે સિપાહીયોકો હુકમ દિયા કે “ દરિયાપર જહાં કહીં કિશ્તી મિલે પકડ લાયે ” સિપાહી ઇધર ઉધર દોડે ગયે મગર કઇ દિન તક તલાશકે ખાદખી કોઇ કિશ્તી ન મિલી. કયોંકે શાહ ઇરાનકે હુકમસે તમામ કિશ્તીયાં મશરેકી સાહિલપર પહોંચ ગઇથી. સાઅદ રદીં ઇસી શરો પંજમે યે કે એક ઇરાનીને ઉનકે પાસ આકર ઇતિલાઅ દી કે “ દરિયા

મેં એક ઉંચી જગે હય, જહાંસે તુમારા લશ્કર ખઆસાની
હરીયાપાર હો સકતા હય ” મગર ચુકે દબલા ઝોર પર થા
ઝોર ઉસકી રવ ખડી તેઝથી સાઅદ રહીઠને અપને સવારોં
કો ખતરેમેં ડાલના પસંદ ન કિયા.

યઝદેજર્દને મગરેખી હિસ્સએ શહેર પર અરખોંકા
કબજા હોનેપર અપને અચાલ વ અતફાલ હલવાનમેં જો
મહાયનસે શિમાલકી જાનિખ એકસો મીલકે ફાસલે પર
કોહિસ્તાન પર વાકેઅથા લેજ દિયેથે ઝોર અપના અસખાળ
મયે નકદ વ જુન્સકે ઉસી જગે લેજનેકા ધરિદા કર રહાથા.
કે કીસી શખ્સને સાઅદ રહીઠ કો દતિલાઅ દી કે શાહે
ધરિન. મહાયનસે ભાગ જાને પર તઈયાર હય કયોંકે ઉસકો
અપની સલતનતકે જવાલકા ચકીન હો ગયા હય ” ઈસપર
સાઅદ રહીઠને અપને સરદારોંકો જમા કરકે મશવિરા કિયા
કે અયસી સૂરતમેં કયા કરના ચાહિયે. સખને કહા કે
“ સિવાયે દરિયા પાર હોને કે કોઇ ચારા નહીં અગર
બાદશાહ હમારે હાથ ગિરફતાર હો ગયા તો આયંદા કે
લિયે સારા ખરખશા મિટ જાયગા વર ન વોહ ભાગ ગયા
તો ફિર હમ પર ચુરશ કરતા રહેગા. ” ઈસપર સાઅદ
રહીઠને છે સવાર મુનતખિખ કિયે ઝોર સાઠ સાઠ સવારકે
દસ દસ્તે બનાયે. પહેલે દસ્તકો ઉન્હોંને દરિયામેં ઉતરનેકા
હુકમ દિયા. જિસ શખ્સને સખસે પહેલે દરીયામેં ઘોંડા ડાલા

વેહ આસમ બિન ઉમર તમીમી રહીં થે. થેહ મનમલા સરદાર અપની મેમકો લેકર દરીયા ઉખૂર કરને લગા. શાહે યઝદેજર્દ ઉસ વકત તાકે કિસરામેં ખયઠા. હુઆ દરીયાકી તરફ દેખ રહા થા. જુહીં ઉસને અરખ સવારોંકો દરીયાકી લહેરકે સાથ જઢો જેહેદ કરતે દેખાતો ઉસકા રંગ ફક હો ગયા ઓર ઉસને કહાકે “ થેહ આદમી નહીં ખલકે જીન હય ” ઉસને અપની ગાઈકો હુકમ દીયા કે “ કિલદાર દરીયાપર જાકર અરખ સવારોંકો કિનારે ઉતરનેસે રોકે ઓર આપ હહેશત ખાકર ઉઠા ઓર હસરત ભરે દિલકે સાથ હસ્તે તઆરસુફ મલતા હુઆ ઘોડે પર સવાર હોકર હલવાન કો ચલ દિયા. યઝદેજર્દકે દિલકી ઉસ કેશીયતકા નકશા ફિરદોસીને યુ ખીંગા હય—

ઝ શીરે શુતર ખુરદનો સુસમાર
અરખરા ખબતયે રસીહસ્ત કર
કે તાજે કિયાંરા કુનનહ આરજુ
તપુ ખર તૂ અય ચર્ખ ગરદાં તકુ

આસમ ઓર ઉસકે હમરાહી જળ કિનારેકે કરીખ પહેચે તો ઉન્હોંને હુકમનોંકો કિનારેપર મુસતઅદ પાયા. ઇસપર આસમને હમરાહીયોંકો કહા કે “ નેઝે સીધે કરલો ઓર જો સામને આયે ઉસકી આંખમે મારો ” ઇરાની સિપાહી

ભી પાનીમે ઉતર આયેથે મગર અહેલે અરખકે નેજે ખાકર ઉલ્લે પાઉ કિનારે પર ચલે ગયે. આસમભી મયે હમરાહીયોંકે કિનારેપર પહોંચા ઓર પહેલે હમલેમેંહી દુશ્મનોંકો ભળા દિયા. આસમ ઓર ઉસકે હમરાહીયોં કો મહેપુજ દેખકર સાઅદ રહીં ને બાકી સવારોંકોભી હરીયામેં થોડે ડાલનેકા હુકમ દિયા. ગિરોહ દર ગિરોહ એક દુસરે કે પીછે રવાના હુએ. ઓર ઈસ કસરતસે સવાર હરીયામેં કુદ પડે કે હરીયાકા પાની નજરસે છુપ ગયા ઓર અયસા માલૂમ હોતાથા કે ગોયા વોહ ખુશકીપર ચલે જા રહે હંય.

બાદશાહકે ફરાર હોનેપર કુચ્છ ફેજ તો ઉસકે હમરાહ ચલી ગઈ જો બાકીથી ઉન્હોંને અહેલે અરખ કે સામને હથિયાર ડાલ દિયે. સાઅદ રહીં ને કચકા ઓર દીગર સરદારોંકો થોડે થોડે સવાર દેકર તઆકુબમેં ચારોં તરફ રવાના કર દિયા ઓર હુકમ દિયા કે જીસકો ભાગતે પાવ પકડ લાવ ઓર જો કુચ્છ અસબાબ મિલે લે આવ.

યેહ હુકમ દેકર સાઅદ રહીં મુઝફ્ફરો મનસૂર અયવાને કિસરામેં દાખિલ હુએ ઓર સખસે પહેલા કામ જો સાઅદ રહીં ને અયવાનમેં દાખિલ હોતે હી ક્રિયા વોહ ચે થા કે શાહે ઈરાનકે બડે દીવાનખાને (હાલ) મેં અપને હમરાહીયોં સમેત નમાઝે શુકરાના અઢાકી.

નમાઝ કે બાદ સાઅદ રહીં ને માલે ગનીમત જમા

કરનેકા હુકમ દિયા. હજાર સાલસે અજીબ ચોર કીમતી ચીજે,
 ચોર નાયાબ તોહફે શાહી ખજાનેમે જમા હો રહેથે. તમામ
 કમરે સોને ચાંદી કે અસખાબસે આરાસ્તાથે ઇલાવા સોને ચાંદી
 કે ખરતન બે શુમાર થે, ચોર જવાહિરાતકી સબવટસે તમામ
 મહેલ જગમગા રહાથા. એહલે અરબ ઉન કીમતી અશ્વાકો
 દેખકર તઆજુબ કરતે થે. હુન્નવી દોલ્લતકા વહાં કુચ્છ શુ-
 માર નથા એક ઊંટ ચાંદીકા બના હુઆથા ઇસકા સવાર
 સોનેકાથા. એક ઘોડા સોનેકા બના હુઆથા ઇસકે દાંત હીરે
 કે થે ચોર બીન લગામ વગેરામે જવાહિરાત જડે હુએ
 થે. ચોર સખસે ઝિયાદા અજીબ ચીજ દીવાનખાનેકી
 શેતરંજીથી ઇસપર મોસમે બહાર દિખાયા ગયાથા. ગોયા
 એક ખુબસુરત બગીચેકા નકશા ઉસમે ખીંચા હુઆથા. ચોર
 દરખ્ત સોને ચાંદીકે થે. પત્તે ચોર ફલ ઝમર્ફદ, અકીક, ચોર
 ચાકુત કે થે. સનઅતો હિરફત ઉસપર ખતમ હુઈથી ચોર
 રૂપિયા બડી બે દરદીસે ઉસપર ખર્ચ ક્રિયા હુઆ થા. ગોયા
 વોહ શતરંજી બજાએ ખુદ એક મઆમૂર ખજાનાથી ઇસ
 સે દેખને વાલોંકી અકલ ગુમ હોતીથી.

ઈતનેમે સવાર બે તઆકુબમે ગયે હુએથે બહોતસા
 માલ લાવે ચોર કઅકાતો એક ખચર પકડ લાયા ઇ-
 સપર શાહીતાજ ચોર લિખાસ લદા હુઆથા. ગરજ ઇસ
 કદર અસખાબ શાહે યઝદેજ્દકે ભાગને કે વકત હલવાનકો

રવાના ક્રિયા ગયાયા કરીબન વોહ સખકા સખ એહલે
અરખકે હાથ આ ગયા.

એહ તમામ માલો અસખાખ ઓર સોનાચાંદી એક
જગે જમા ક્રિયા ગયા. એસ શખસકો કુચ્છ મિલતા વોહ
બજનસહુ લાકર દારોગાકો સિપુર્દ કર દેતા. ઉમરૂ ગિન
મકરન રહીં માલે ગનીમતકે દારોગેથે. અરખ સિપાહી-
ચોંમે સે એકને લી એક પાઈકી ચીજ અપને પાસ નહીં
રખીથી. સાઅદ રહીં ને તમામ માલ જમા હોનેકે ખાદ
ઉસકા અંદાજા લગાયા ઓર પાંચવાં હિસ્સા નિકાલકર
આકી લશ્કરમેં તકસીમ ક્રિયા. લશ્કરકી તેઅદાદ ઉસ
વકત સાઠ હજાર કે કરીખથી ઓર નામી સરદારોંકો ઉનકી
ખિદમાતકા ખાતિર ખવાહ સિલા દેકર હરએક સિપાહી કે
હિસ્સે ખારા ખારા હજાર અશરશીયાં આઈ.

શાહી સામાનમેં ખડી કીમતી તલવારેં લી ખર
આમદ હુઈં જનમેં એક તલવાર કયસરે રૂમકીથી. જો સાઅદ
રહીં ને લેલી. એક ખહેરામકીથી જો કચકાને લી એક
ખાને તાતારકી ઓર એક શાહે હિંદુસ્તાનકી.

સાઅદ ગિન અખી વિકાસ રહીં ને ખલીફએ સાની
રહીં કી ખિદમત મેં ખત લિખા એસમેં ક્ષેત્ર મહાયન
ઓર શાહે ઈરાનકે લાગ જનેકી ઈતિલાઅ દી. ઓર અલ્લાહ
તઆલાકી નેઅમતોંકા જો ઉસને મહુજ અપને ક્ષમ્તો કર
મસે અપને વાઅદે કે મુતાબિક મોમેનોંકો અતારકી હજાર

હઝાર શુકીયા અદા ક્રિયા યોર આખિરમેં લિખ્યા કે “શાહે ઇરાન મદાયનસે એકસો મીલકે ફાસલેપર મુકામ હલવાનમેં મુકીમ હય અગર ઇજાઝત હો તો ઉસકે પીછે લશ્કર રવાના કરે.”

ઇસ ખતકે હમરાહ કિસરાકી તલવાર, તાજ, તખ્ત લિખાસ, જવાહિર નિગાર ખસાત (શતરંજી) યોર દીગર અજુબા ચીઝેં મએ માલ ખુમુસકે રવાના કરી યોર પાંચસો સવાર મુહાફિઝત કે લિયે હમરાહ કર દીયે. જખ કાસદ મદીને પહોંચ્યા તો હઝરત ઉમર રદી૦ ને સાઅદ રદી૦ કા ખત ખોલકર પઢા. ફિર લોગોંકો સુનાયા યોર સખને મિલકર અલ્લાહ તઆલાકા શુકીયા અદા ક્રિયા. ફિર માલે ગનીમતકો ખોલા યોર ઉસકી ઝર્ક ખર્કસે દેખને વાલોંકી આંખે ચુંપ્યા ગઈ. હઝરત ઉમર રદી૦ ને ઇસ અસંખાખ યોર શાહી લવાઝેમાતકો દેખકર ફરમાયા.

“બેશક અલ્લાહ યોર ઉસકે રસુલ સલ૦ કા વાઅદા પુરા હુઆ. યોર મોમીનીન કિસરાકે ખઝાનેકે માલિક હુએ યોર ઇરાક યોર જર્જીરે કી શાદાખ યોર સર સખઝ ઝમીન ઉનકી વિરાસત મેં આઈ. કયોં કે અલ્લાહ તઆલાનેં અપને કલામે પાકમેં ફરમાયાથા કે “હમને ખુબૂરમેં નસીહત કે બાદ લિખ દિયા હય કે હમ અપને સાલેહ બંદોંકો ઉસ સરઝમીનકા વારિસ બનાઈગે” યોર આં હઝરત સલ૦

ને સાફ લફઝોંમેં ફરમાયાથા કે કિસરાકી સલતનત પાશ પાશ હો જાયગી ઝોર અરબકે લોગ ઉસકે માલિક હો જાઈંગે ખેશક અલ્લાહ તઆલા મોમેનોંકો દીન વ દુન્યા કે ખજાને ખજાશ રહા હય.” ફિર તમામ મોમેનોંકો ખુલાયા જખ સખ જમા હો ગયે તો આપને મુઅલલિમ ખિન રવાહા રહીં કો જો ખડે કદોકામતકા આદમી થા હુકમ દીયા કે “શાહે ઇરાનકા શાહી લિખાસ પહેને ઝોર ઉસકા તાજ સર પર રખે.” મુઅલલિમ રહીં ને હસખુલ હુકમ શાહે ઇરાનકી પોશાક ઝેખેતન કી ઝોર તાજ સરપર રખ્યા. સખ લોગ હુયરત કે સાથ ઉસકી તરફ દેખ રહેથે કે હઝરત ઉમર રહીં ને આખદીદા હોકર ફરમાયા—

“અય મેરે ભાઈયો ! કિસરા યાઅને શાહે ઇરાનકી શખીહ દેખલો ઝોર ઇખરત પકડો. દેખલો કે દુન્યાકા ઇનકિલાબ કયસા હય. ઝોર જો લોગ દુન્યામેં દિલ લગાતે હંય ઉનકા અંજામ કયા હોતા હય. યેહી કિસરાથા જો ઇસ સજ્ધજ ઝોર શાનો શવકત કે સાથ અપને તખ્તપર ખયઠા કરતાથા. ઝોર હઝારોં ગુલામ ઝોર સરદાર ઉસકે સામને હસ્તખસ્તા ખડે રહેતે થે. વોહી કિસરા આજ દરખદર ઝોર ખાકખસર ફિરતા હય. ઉસકે આલીશાન મહેલ કયા હુએ ? ઉસકા તાજ કહાં ગયા ? ઉસકી દવલત કિધર ગઈ ? વોહ આજ ઉન સખ ખ્યારી ચીઝોંકો છોડકર પહાડોં મેં

દુઃખ ઉઠા રહ્યા હય. ન વોહ હશમત વ સલતનત રહી, ન વોહ લશ્કર વ મદદગાર રહે, ન વોહ ગુલામ વ ખાદિમ રહે, ન વોહ કનીઝેઝોર ખાદિમા રહીં ન વોહ હાથી ઝોર ઘોડે રહે ઝોર ન વોહ બહોજલાલ રહ્યા. બસ ચેહી દુન્યા હય. દેખલો કે ચેહ કિસકદર વફાદાર હય. આજ હય કલ નહીં. મેરે લાઇયો અયસી બેવફા દુન્યામેં દિલ લગાના ઝોર અલ્લાહ તઆલાકો ફરામોશ કરદેના કયા અકલમ-દોંકા કામ હય? નહીં અકલમંદ વોહ હય કે ઇસ દુન્યાપર લાત મારે ઝોર ઇસકે સાથ દિલ ન લગાયે. યાદ રખો જીસને દુન્યા કે સાથ દિલ લગાયા ઉસકા અંજામ ખરાબ હુઆ. અલ્લાહ તઆલાને અપને કલામે મજીદમેં ફરમાયા હય “અય નબી ઉનકો કેહેદે કે દુન્યાકા મતાઅ બહોત કલીલ યાઅને હેઅ હય.” દુન્યા કુચ્છ નહીં, કબી દુન્યામેં ન ફંસના, દુન્યા મુરદાર હય. ઉસસે પરહેઝ કરના, ચેહ દુન્યા તુમારે પાસ આયગી ઝોર દોડકર આયગી મગર ઉસકે સાથ અયસાહી સુલૂક કરના જયસાકે આં હઝરત સલ્લાલો અલ-યહે વસલ્લમ કરતે થે. જગ દુન્યા તુમારે પાસ આયે તો ઉસકો ફિલ્ફેર અલ્લાહકી રાહમેં ખર્ચ કરદો. ઝોર આસ-માનપર અપના ખઝાના જમા કરો. મેં ફિર તાકીદ કરતા હું કે દુન્યા ખુરી બલા હય. ઇસકે ફંદેસે બચો. મુઝે ખોદ્દ હય કે કહીં ચેહ દુન્યા તુમારે ઝવાલકા બાઅસ ન બને અલ્લાહ તઆલા અપના ફઝલો કરમ તુમારે શામિલે હાલ.

રખે ઓર તુમકો ઉસ બલાસે મહેકૂઝ રખે.”

યેહ કહેકર આપને માલે ગનીમત કો હકદારોમેં તકસીમ કરના શુરૂ ક્રિયા જળ બસાત યાઅને શતરંજ ખેંલી ગઈ તો ઉસકે જવાહિરાતકી ચમક દમકસે દેખને વાલોંકી આંખેં ચુંધ્યા ગઈ. બસાત કયા થી ? હીરે ઓર લાઅલોંકા એક મુરસસા બાગથા ઓર તરાહ તરાહ કે બેલ ખૂટોંસે ઝરદોઝથી. જવાહિરાત ઓર સોનેરી કીમતકે ઇલાવા માલૂમ નહીં કિતને લાખ રૂપે ઇસકી સાખતકી ઉઝરતપરહી સર્ફ હુઆ હોગા. હઝરત ઉમર રદીં ને કહા “ઇસ તિલિ-સમકો કિસ તરાહ તકસીમ કરે” એક શખસને જવાબ દિયા કે—

“ઇસકો તકસીમ ન કીજીયે બલકે ઇસીતરાહ મસ્જીદેં નખવીમેં બિજા દીજીયે” હઝરત ઉમર રદીં ને કહા કે.

“મસ્જીદમેં ઝીનતકી ચીઝ રખના મનાહુય, પયંગબરે ખુદા સલ્વં ને મસ્જીદકો હર કિસમકી ઝીનતસે પાક વ સાફ રખાયા ફિર ઉમર યેહ કિસ તરાહ જુરાઅત કરે” આબિર હઝરત અલી રદીંને ફરમાયા—

“ઇસ તકખમુર ઓર નખવતકે નશાનકો મિટા દો ઓર ઉસકે છોટે છોટે ટૂકડે કરદો” ફિરફોર ઉસકે ટૂકડે કરકે તકસીમ કરદિયે ગયે એક એક ટૂકડા બીસ બીસ હઝાર દિરહમ પર ફરોખત હુઆ.

જળ તમામ હકદારોંકા હક દે ચુકે ઓર અપના

હિસ્સા લી લોગોંમેં તકસીમ કર ચુકે તો ઉસમેંસે કુચ્છ રૂપયા બચ રહ્યા. આપને હુઝરત અલી રહીં સે પૂછા.

“ચેહુ રૂપયા બાકી બચ રહ્યા હુય ઇસકો કયા ક્રિયા જાવે.” હુઝરત અલી રહીં ને ફરમાયા.

“અગર આપ ઇસકો અપને પાસ રખના નહીં ચાહતે તો અપને અકારિખ વ અઝીઝોંમેં તકસીમ કર દીજીયે ” હુઝરત ઉમર રહીં ને ફરમાયાકે—

“અય અબુલ હસન ! આપને બહોતહી અચ્છી સલાહ દી મેં ઇસ રૂપીયેકો ઉન લોગોંમેં તકસીમ કરતાહું જીનકો મેં અઝીઝ ઓર દોસ્ત તર રખતા હું” ફિર આપને ફરમાયા કે “મેરે અઝીઝ અકારિખ વોહી હુંય જીનહોંને ઇસ્લામકી ખિદમતમે સબકતકી પસ હાઝરીનમેંસે જો શખ્સ ચાહે ઇસ્લામપર અપના હુક સાબિત કરે”

ઇસપર અબદુર્રહિમાન બિન અબીબકર રહીં જો શામસે રૂખસતપર આયે હુએ થે. (કયોં કે અકસર જવાન જો ઝખમી યા બિમાર હો જાતે થે યા જીનકો ઘરસે નિકલે હુએ દેર હો જાતીથી અબુઉબેદા રહીં સે ઇજાઝત લેકર વાપિસ આ જાતેથે ઓર જખ ઉનકા જ ચાહતા ફિર શામમેં ચલે જાતે થે) ઉઠે ઓર કહ્યા—

“યા અમીરલ મોમેનીન ! મેં ઉસ શખ્સકા બેટા હું જો રસુલે ખુદા સલ્વં કા ખલીલ ઓર રફીકથા, જો સખસે પહેલે આંહુઝરત સલ્વં પર ઇમાન લાયા, જીસને

રસુલે ખુદા સલ૦ કેા અપની પુસ્ત પર ઉઠાયા ઓર આં-
હઝરત સલ૦ કેા એહલે મકકે કે નરગે સે નિકાલ લાયા.
જસને અપના તમામ માલ ઇસ્લામકી ઇઆનતમેં સર્ફ
કિયા. જસને મુસલમાન ગુલામોકેા જન્હેં ઉનકે મુશરિક
માલિક અઝાબ દેતેથે ખરીદકર આઝાદ કીયા. જો આંહઝરત
સલ૦ કે સાથ ગારમેં છુપા રહા, ઓર યારે ગાર કહેલાયા.
જસને આંહઝરત સલ૦ કે સામને ઉનકે દુશ્મનોકે સાથ
જહાદ કિયા, ઝગડને વાલોંકે સાથ ઝગડા કિયા, જસને
આંહઝરત સલ૦ કી વફાતકે બાદ અરબમેં ઇસ્લામકેા
અઝસરે નવ કાયમ કિયા ઓર મરતે દમ તક ઇસ્લામકી
ખિદમતમેં દિલોબ્બનસે મસફૂફ રહા. ”

હઝરત ઉમર રહી૦ યેહ સુનકર અઝહદ ખુશ હુએ
ઓર ફરમાયા.

“ અયબોટે સિદ્દીક રહી૦ કે તુ અપને દાઅવેમેં સચ્ચા
હય, લેકિન તુને અપને બાપકી ફઝીલતેં બહોત કમ ખ્યાન
કી હંય. ” હઝરત ઉમર રહી૦ ને અબદુરરહેમાન રહી૦ કેા
દસ હજાર દિરહમ અતા કીયે.

ઈસકે બાદ હઝરત ઉસ્માન રહી૦ ઉઠે ઓર ફરમાયા-
“ મેંને નિહાયત તાંગી કે વક્ત અપને રૂપિયેસે ઇસલામકી
ખિદમતકી ઓર રૂપિયેસે હર મુશિકલકેા મોકે પર હર કિયા

મેંને કુશનકો તસ્તીખવાર જમા ક્રિયા, મેંને દોરકાતમેં તમામ કુશન ખતમ ક્રિયા હય. મુઝે આંહઝરત સલ્ગ કી દો બેટીયોંસે નિકાહ કરનેકા શર્ફ હાસિલ હુઆ ઓર ઇસલામકી મોહબ્બતમેં અપની જાન દેને મેં હરેગ નહીં ક્રિયા. ” હઝરત ઉમર રહીં ને કહા “ અય બેટે અફકાનકે તુને સચ કહા. ” ઓર ઉનકોલી દસ હઝાર દિરહમ અતાક્રિયે.

ફિર હઝરત ઉમર રહીં ને ઇમામ હસન રહીં ઓર ઇમામ હુસેન રહીંકી તરફ દેખકર ફરમાયા કે—

“ આપ સગસે કાયક હંય ” વોહ બોલે “ નહીં ” ફિર ફરમાયા. “ અય મેરે ખ્યારો ! તુમારા હમસર કોન હો સકતા હય. કયા તુમ રસુલે ખુદા સલ્ગ કે નવાસે ઓર જીગરગોશા નહીં ? કયા તુમારા મોઅઝઝિજ બાપ શાંમશીરે બરહેના ઓર શેરે ખુદા નહીં હય ? કયા તુમ પંજેતન પાકમેંસે નહીં હો ? કયા તુમ આલે અખ્બાસ નહીં હો ? કયા તુમ નેકોકારીમેં અફઝલ નહીં હો ? ફિર તુમને અપના ઇસ્તેહકાક કયું નહીં જતાયા ? લો તુમ ખીસ ખીસ હઝાર દિરહમ લો, કયોં કે તુમ સગપર કાયક હો. ”

ઇસપર હઝરત અલીને ફરમાયા—

“ અય ઉમર ! અલ્લાહ તુમકો જાંબો ખેર દે, તુમારે મિસલ કોન શખ્સ અયસા કલામ કર સકતા હમ

ઓર કોન શખસ એહલેખેતકી ઇસ કહર તારીફ વ તવસીફ કરતા ઓર ઉનકી તાઅઝીમ વ તકરીમ મલહુજ રખતા હય.”

ઇસકે બાદ હઝરત ઉમર રહીંકે બેટે અબ્દુલ્લા રહીં ને અબ્દુર રહેમાન કે હમરાહ શામસે આયે હુએ થે ઉઠે ઓર અર્જકી.

“અય પિદર ખુઝુર્ગવાર ! મેં આપકા બેટા હું. ક્યા આપ ઇસ ઉમ્મતમેં શાયાને ફઝલ વ ઇફતિખાર નહીં ? ઓર ક્યા આપકે લીયે ફસાહત, ઇઝ્ત ઓર વિકાર મખસુસ નહીં ? ઓર ક્યા આપને ઇસ્લામકી ખિદમત દિલો જાનસે અદા નહી કી ? ઓર અપને નખી સલો કી સુન્નત કો કાયમ નહીં ક્રિયા ? ક્યા આપકે ઇસ્લામ લાનેપરં ઇસ્લામી જમાઅત કો ગલબા હાસિલ ન હુઆ ? ને પહેલે ખુફ્રિયા નમાઝેં પઢતેથે ? ઓર ક્યા આપ દિલોજાન સે ઇસ્લામકી ખિદમતમેં મસરફ નહીં હંય ?” હઝરત ઉમર રહીં ને જવાબ દિયા.

“અય મેરે બેટે ! તુને સચ કહા હય, મગર યાદ રખો કે સર્ઈદ વોહ હય ને આકેખત વ આખેરત કે લીયે ઉમુરે ખેર અમલમેં લાવે” ઇસપર અબ્દુલ્લાહ રહીં કો એક હઝાર દિરહમ અતાક્રિયે,

ઇસપર અબ્દુલ્લાહ રહીં ને કહા કે “અય મેરે મુશફિક બાપ આપને મુઝકો સિફ એક હઝાર દિરહમ દિયે

જખકે આપને હુસનેન અલયહિસ્સલામકો ખીસખીસ હઝાર દિરહમ દિયેહુંય.” ઇસપર હઝરત ઉમર રહીં ને ફરમાયા.

“અય ફરઝંદ! રાહે ઇન્સાફપર કદમ રખ ઓર ઇસરાફકી પયરવી નકર સુન અગર તેરા બાપલી અયસા હોતા જયસા ઉનકા હય તો મેં તુઝકો ઉનકે બરાબર હિસ્સા દેતા. અગર તેરી માલી વયસી હોતી જયસી ઉનકીમાં હય તો મેં તુઝકો ઉનકે બરાબર સમજતા, ઓર અગર તેરા જદ મિસ્લ ઉનકે જદે અમજદ કે હોતા તો :મેં તુઝકો ઉનકે બરાબર શુમાર કરતા.” યેહ સુનકર અબદુલ્લાહ રહીં બામોશ હો ગયે.

ફિર આપને ફરમાયા કે “ઇરાનકી શાહઝાદીકો લાઓ.” જખ વોહ રૂબરૂ આઇતો રો રહીથી. ઉસે માઅલુમ ન થા કે ઉસકે સાથ કયા સુલુક હોતા હય. હઝરત ઉમર રહીં ને ફરમાયા કે “યેહ ઇરાનકી શાહઝાદી હય ઓર ચાહીએ કે ઉસકો ઉસકે બરાબર રૂતબે કે શાહઝાદે કે હવાલે કિયા જાવે. હમમેં અરબકા મોઅઝઝિઝ શાહઝાદા હુસેન અલય-હિસ્સલામ હય. ઇસલિયે મેં ઇસ શાહઝાદીકો હુસેન અલય-હિસ્સલામકે હવાલે કરતા હું.” ઇરાનકી શાહઝાદી યે સુન-કર બહોત ખુશ હુઈ ઓર ફિરફેર ઇસ્લામ લાઈ. ઇસપર હઝરત ઇમામ હુસેન રહીં કે સાથ ઉસકા નિકાહ હો ગયા ઓર દુન્યાએ ઇસ્લામમેં વોહ હઝરત શહેર બાનુકે લકબસે મશહુર હુઈ.

હજરત ઉમર રહીં ને તમામ માલે ગનીમતકો તક-
સીમ કરકે સફાઈ કરદી, ઓર અપને લિયે કુચ્છ લી ન
રખાં. ઉનકે લિયે ચેહ ઇતમિનાને કલ્ખી કાપ્રીયા કે અલ્લા-
હ તઆલાકી અમાનત ઉન્હોંને કમા હક્કહુ અદા કરદી.
રાતકો વોહી સાદા ખાના, ખુશક રોટી, નમક, ખજૂર જો ઉનકી
આદતથી ખાકર અલ્લાહ તઆલાકા શુક અદા ક્રિયા.

ખાખ ૨.

—+—

જગે હલુલા.

—

સને ૧૬ હિજરી.

હજરત ઉમર રહીંને સાઅદ રહીં કો લિખ લેખથા કે
 શાહે ઇરાનકે પીછે ન પડો. ખલકે ઇરાકકે ઇન્તિઝામમેં
 મસરૂફ રહો. ખિનાબરઆં સાઅદ ખિન અખી વિકાસ રહીં
 ને મદાયનકે ગિર્દાનવાહમેં તસલ્લુત ખિઠાના શુરૂ કિયા.
 આસપાસ કે સરદાર આતે ઓર એહલે અરબકી ઇતાઅત
 મંજૂર કરતે. વોહ લોગ ઉસી વકત તક ઘલરાહટમેં થે જખ
 તકકે ઉન્હોંને એહલે અરબકા સુલૂક ન દેખાથા. ઉનકો મા-
 અલૂમથા કે હમલા આવર જખ કિસી મુદકકો ફતેહ કરતે
 હંચ તો કિસ કદર જુદમ ઓર તશદદુદ રવા રખને હંચ.
 ચેહી ખ્યાલ ઉનકો સતા રહાથા મગર જખ ઉન્હોંને દેખા
 કે એહલે અરબ ખમયે જુદમ ઓર તશદદુદકે નિહાયત
 શક્કત ઓર મુરબ્બત સે પેશ આતે હંચ ઓર કિસીકે અન
 ખચે કો તકલીફ નહીં દેતે ઓર કિસીકી ખયદાદ ઓર

ઝમીન કા લાલચ નહીં કરતે તો વોહ એહલે અરખ કે ગરવિહાહ હો ગયે ઓર ખડે શોક કે સાથ ઉનકી ફરમા બરહારીકા દમ ભરને લગે. વોહ એહલે અરખકી આમદકો અપને હુકમે રહેમતે ઇલાહી સમજને લગે.

શાહે ઇરાન મહાયનસે ભાગકર હુલવાનમે પહોંચ્યા. ઉસકો ઇતિલાઅ મિલ ગઈ કે ઉસકા અસ્ખાખ અહેલે અરખ કે હાથ આ ગયા હય ઓર ઉસકા તાબે તખ્તલી અરખોંકે કબજે મેં હય. કોમી ઝંડા યાઅને દુરદિશોકાદયાની તો પહેલે હી અરખોં કે હાથ ચલા ગયા થા. અખ શાહે ઇરાનકા તાજલી હુમલા આવરોંકી નઝર હો ગયા ઓર મહાયનપર કબજા હોબનેસે સલ્તનતે ઇરાનકા ગોચા ખાતેમા હો ગયા. મગર શાહે ઇરાન અલી જિંદાથા, ઉસકે દિલમે હવસથી કે કિસી તરાહ ફિર અપને ખાપદાદકા તખ્ત હાસિલ કરે ઓર ઉમરા લી જો ઉસકે હુમરાહ ભાગ ગયે થે ઇસ્ત્રી હિસમે થે કે ઉનકો ફિર અપની બાયદાદ ઓર ઇમલાક પર કબજા હાસીલ હો. ઓર ઉસમે કોઈ શુખાહ નહીં કે શાહે ઇરાનકે લિયે ફિર એક દક્કા એહલે અરખકો મગલૂમ કરનેકી કોશિશ કરના ચંદા મુશ્કલ નથી. કયોંકે અલી ઇસ વસીઅ સલ્તનતમે સિફદો સુખે ઇરાક ઓર જઝિરાહી અરખોં કે હાથ આયે થે. અહેલવાઝ, ફારિસ્તાન, ઇરાકે અજમી, તિખરિસ્તાન, માઝિન્દ્રાન, ખુરાસાન ઓર તુર્કિસ્તાન વગેરે અલી શાહે ઇરાન કે મુતીઅ વ મુન્કાદ થે. ચુંનાથે

યઝદેજ્દને અપને તમામ સુબેદારોં કે ફેજ લેજને કે લિયે લિખ્યા ઓર થોડે અરસેમેં હલવાનમેં એક લાખસે ઝિયાદા ફેજ જમા હો ગઈ, એક રોઝ યઝદેજ્દને તમામ સરદારોં કે જમા કરકે કહા.

“અય ઇરાન કે અમીરોં ઓર સરદારોં ! ઝરા ખ્યાલતો કરો કે હમપર કયસી મુસીબત નાઝિલ હુઈ હય ઓર કયસી ઝિલ્લત હમકો નસીબ હુઈ હય. ઇરાનકા તાજ જે હઝારહા સાલસે કાયમ ચલા આતાથા અબ દુશ્મન કે હાથ ચલા ગયા હય. દો ઝરખેઝ સુખે હમારે હાથસે નિકલ ગયે હંય ઓર હમ આવારા ખાતુમા હો ગયે. હમારે મહેલાત મેં ભૂકે અરબ મસાકન ગુઝીન હંય, જીનકી હમ કુચ્છ હકીકત ન સમજતે થે. તુમ ગરદન ફરાઝથે, અબ સરનિશું હો ગયે હો. તુમ તાકતવર થે અબ કમઝોર હો ગયે હો, ગયર અકવામમેં તુમારી દહેશત બઢી હુઈથી અબ ગયરોંકી દહેશત તુમારે દિલ મેં બઢ ગઈ હય. કહાં રૂમી ! કહાં અરબ ? રૂમીયોંકો તો હમ હમેશાં ડરાતે રહે, લેકિન એહલે અરબને આજ હમકો ડરા દીયા હય. યુનાની હમલે કે બાદ ચેહ દુસરા હમલા હય જીસને ઇરાની સલ્તનતકો ખેખોખુનસે હિલા દીયા હય. લેકિન જબ સે સાસાની ખાનદાન ઇરાનમેં હકમરાં હુઆ તખસે કલી હમારી હાલત ઇસ ઝિલ્લતકો નહીં પહોંચી. સખ્તસે સખ્ત માઅરિકે પેશ આતે રહે, લડાઈયોંમેં હારજીતબી હોવી

રહી મગર અયસા ઇતતિફાક નહીં હુવા કે દુશમન હમારેઃ હાફ્ફિલાફેપર કાખિજ હો જાયે યા હમારા કોમી અલમ હમસે છીન લે, યા હમારા તાજે તખ્ત અપને કબજે મેં કરલે. લેકિન અબ તો તુમારા કુચ્છ નહીં રહા હુન્યાકી નજરોં મેં તુમ હકીર હો ગયે તુમારે કિલે ઓર મહેલાત ગયરોંકે કબજે મેં આ ગયે. તુમારી જાયદાદકે ગેર માલિક હો ગયે. અગર તુમ હિમ્મત કરકે ઉનકો અપને ઇલાકેસે નિકાલ ન દોગે તો વોહ દમ લેકર હમપર ચઢ દોડીંગે ઓર તમામ ઇલાકે એક એક કરકે છીન લેંગે. તુમ ઝરા ગયરત સે કામ લો ઓર મરદાના વાર કામ કરો. દુશ્મન જંગ મેં જખરદસ્ત હય લેકિન અગર તુમ ઉસકો અપને ઘરસે નિકાલ નેકા અઝમ ખિલ જઝમ કરલો તો કામયાબ હો જાઓગે. વર ન તુમારા નામો નિશાનખી સફૂહે હસ્તીસે મિટ જાયગા ઓર તુમ એક મુરદા કોમ બન જાઓગે. ”

ઈસ તકરીરકો સુનકર ઇરાની સરદારોં કે આંસુ જારી હો ગયે ઓર ઉન્હોંને ખિલ ઇતિફાક કહા કે—

“ બેશક હમને બડી કમ હિમ્મત દિખાઈ ઓર એક નંગી બૂફી બે સરોસામાન કોમસે હાર ગયે. હમ ઉનકે મુકાબિલે કે લિયે તૈયાર હંચ અબ હમેં ઇજ્જત દીજીયે અગર હમને ફતેહ ન પાઈ તો કમ અઝ કમ મયદાને જંગમેં

કલ હોકર અપને આપ દાદાકા નામ રોશન કર જાઈંગે. અખ હમ મરને માકને પર તૈયાર હય યા દુશ્મનકે મારીંગે યા આપ કલકર મરજાઈંગે.” યજ્ઞદેજ્ઞદે એહ જવાબ સુનકર બડા ખુશ હુઆ ઓર ઉસને કાહેનો (મનાન) કે ખુલાકર કહા કે “ આગ રોશન કરો ઓર જાનવર કુરખાની કરો તાકે ઇસ લશ્કરકે ફતેહ હાસિલ હો.”

જખ આગકી પરસ્તીશ શુરૂ હુઈ તો તમામ સરદારોને મુકદ્દસ આગપર એહ એહેદો પયમાન કિયે કે “ ઇસ દક્ષ હમ મયદાને જંગસે મુંહ ન મોડીંગે લાગને પર મોતકો તરજીહ દેંગે.”

જખ શાહે ઇરાનકો હર તરાહસે ઇતમિનાન હોગયા તો એક લાખ આદમીકા લશ્કર તૈયાર કરકે ઉનકો કિલ્લે હલુલામેં જો હલવાન ઓર મદાયનકે દરમયાન વાકેઅ હય જાનેકા હુકમ દિયા. એહ બડા મઝબૂત કિલા થા ઓર ઉસકે ગિર્દ બડી ચોડી ખંદકથી. ઇસ લશ્કરકા સિપૈહસાલાર મહેરાન અદારી મુકરર હુઆ. યજ્ઞદેજ્ઞદે હલવાનદીમેં મુકીમ રહા. ઓર એહ અજીબ ખાત હય કે યજ્ઞદેજ્ઞદે જો બડા તુંદ મિઝાજ ઓર મગરૂર નવજવાન થા. કીસી એક માઅરિકે મેં એહલેઅરબકે મુકાબિલ નહીં ગયા. હાલાંકે ઇસસે પહેલે ઇરાની બાદશાહોંકા દસ્તુર થા કે વોહ બડે માઅરિકોંમેં

ખુદ મયદાને જંગમે જાયા કરતે થે. અયસાહી હરકુલ શાહે ફરતુનતુનીયાલી શામ કે કીસી માઅરિકેમે મયદાને જંગમે નહીં ગયા. હાલાંકે એહ વોહી હરકુલ થા ને ખરાખર સાત આઠ સાલ તક ઇરાનીયોંકે મુકાબિલ ખુદ લડતા રહા થા ઓર ખડે કાબેલ જરનેલોં ઓર ખડાદુર સિપાહીયોંમે શુમાર હોતા થા. ઇસસે સાબિત હોતા હય કે અહ્મદ તઆલાને અહેલે અરબકી દેહશત ફરમાં રવાઓંકે દિલોંમે ડાલદીથી ઓર કીસીકો હોંસલા ન પડા કે એહલે અરબકે મુકાબિલ ખુદ મયદાને જંગમે જાયે.

જબ મહેરાન ઇરાની લશ્કર લેકર હુલ્લામે પહોંચા તો ઉસને કિલ્લેકો ઓર લી મહેકુઝ કરલિયા ખંદકમે ઇતની કુહાંડીયાં ઓર છુરીયાં ગાડ દીં ઓર ઉસકે ગિદાગિદાં લોહકે ગોખરૂ ગિછા દિયે તાકે દુશ્મન ખંદકકે નઝદીકલી ફટક ન સકે. સિફ એકહી રાસ્તા મયદાનકી તરફ ખુલા રખા જાકી તમામ રાસ્તે મહેકુઝ કર દિયે.

સાઅદ બિન અબી વિકાસ રદીંકો ઇતિલાઅ મિલ ગઇથી કે હલવાનમે ઇરાની લશ્કર જમા હો રહા હય. ઉન્હોંને હઝરત ઉમર રદીં કો ઇસ ખાતકો ખબર દી. હઝરત ઉમર રદીં ને ઉનકો લિખ લેખ કે “ ખુદ મયદાનમે મુકીમ રહો ઓર કુચ્છ લશ્કર દુશ્મન કે મુકાબિલે

પર રવાના કરેલો. ઓર વકતન ક્ષવકતન કુમક લેજતે રહો.” સામદ રદીને ઇસ હુકમ કે પહોંચતેહી ખારા હઝાર સવાર તૈયાર કિયે ઓર મુકદ્દમા લશ્કરપર કુઅકા બિન ઉમરૂકો નામઝદ કરકે હાશમ બિન અત્પાકો ઉનપર અમીર મુકકર કિયા ઓર જુરૂરી હિદાયત દેકર ઉનકો દુશ્મનકે મુકાબિલેપર રવાના કિયા.

હાશમ રદી બિલા કિસી મુઝાહેમત ઓર દિલ્લતકે પેશ આને કે હુલ્લકે મયદાન મેં પહોંચ ગયા ઓર કિલ્લેકે સામને લશ્કર ઉતાર દિયા. પહેલે તો ઇરાની કિલ્લેખંદ રહે. ઓર એહલે અરબકે હમલોંકો કિલ્લેસે રોકતે રહે. ફિર કબી કબી મયદાનમેં નિકલતે ઓર દિન ભર લડાઈ કરકે શામકે વકત વાપિસ કિલ્લેમેં ચલે જાતે. ઇસ તરાહ દો માહસે કુઅ જિયાદા અરસા ગુઝર ગયા. ઇધર એહલે અરબ ભી તંગ આ ગયે ઓર ઊધર ઇરાની સરદાર બી મુહાસિરે કે તુલ ખિંચનેસે જિય હો ગયે. આખિર સબ સરદારોંને મિલકર સિપેહસાલારકો કહા કે “ઇસ તરાહ કબતક હમ કિલ્લેખંદ રહેં હમતો ઇસ ઇરાદેસે આયે થે કે એહલે અરબકો મદાયનસે નિકાલ કર અપના દાફ્તર બિલાફા વાપિસ લે લઈંગે. મગર બજાએ ઇસકે હમ ચહાં મહેસૂર બયઠેં હંચ ઓર દુશ્મન બદસ્તુર મદાયનમેં ગરજ રહે હંચ. આપ લશ્કરકો મયદાનમેં નિકાલેં તો હમ અપને દિલકે અરમાન

નિકાલે. થોડી ફોજ કબી કબી મયદાનમેં જાતી રહી હય મગર ઉસકા એહલે અરખપર કુચ્છ અસર નહીં પડા. ખહેતર હો કે આપ સારે લશ્કરકો મયદાનમેં લેજાયેં ઓર દુશ્મનકે સાથ જંગે મગલુખા કરેં. તાકે દુશ્મનોંકા હોંસલા દુટ જાય. કિલા હમારી પુશ્તપર હય. ખુદા ન ખવાસ્તા અગર પહેલે દિન હમકો ફતેહ હાસિલ ન હુઈ તો હમ કિલેમેં આ જાઈંગે ઓર દુસરે દિન ફિર મયદાનમેં નિકલીંગે” મહેરાન ખડા મોહતાત જનરેલ થા. મગર સરદારોંકી બે સખરી દેખકર ઉસને કહા. “અચ્છા કલ અયસાહી કરીંગે”

મુહાસિરેકો અરસી દિન હો ગયે થે કે મહેરાન તમામ લશ્કરં લેકર અલસસુખાહ મયદાનમેં નિકલા. હાશમ રદીબને ઉનકો દેખકર અપને સવારોંકો કહા.

“દુશ્મન આજ ખડે અઝમકે સાથ આયા હય તુમ બી આજ અલ્લાહ તઆલાસે દુઆએ નુસરત માંગકર ખુબ જાન તોડ કર લડો, અજબ નહીં કે તુમકો આજહી ફતેહ હાસિલ હો જાયે. વોહ દેખો મયદાને જંગમેં આગકા ધુંઆ ઉઠ રહા હય ઓર ખહેત ત જલ્દ મુશ્તઅલ દુઆ ચાહતા હય. તુમ જાકર થોડોંકી ટાપુસે ઉસકો ખુજાદો. વોહ દેખો ખહેરે હરખ તલાતુમસે મોજેં માર રહા હય ઓર કિસકદર જોશો ખરોશમેં હય. તુમ તવકકલે ધંલાહીકીં

કશ્મી પર સવાર હોકર પાર ઉતાર બાબો આર સહી સાલિમ કિનારે પહોંચ કર સિદ્ધકો સફાકે મંડે વહાં માડહો.”

યેહ તકરીર સુનકર ઇસ્લામી લશ્કરને હાથ ઉઠાયે આર ખુલુસ દિલકે સાથ યેહ દુઆ માંગને લગે.

“અય પરવર દિગાર હમારે હમ તો ઇસહારે ના પાયદારસે સમેર હો ચુકે હંય. તેરી મરઝીકે તાલિખ આર હુઝુરીકે મુશ્તાક હંય આર દાઝલ કરારકી તમન્ના રખતે હંય. જો વાઅદે હમારે સાથ કિયેં હંય ઉન્હે પુરા કીજીયે. મોતકે વક્ત હમકો આસાની દીજીયે આર અઝાબે નારસે હમકો નજાત બખશીએ. આર હમારા હશર ઉન અબરારકે સાથ હો જીનકે હકમે તૂને યેહ ફરમાયા હય, હર દરવાઝેસે મલાયકા દાખિલ હોકર ઉન અબરારકો કહીંગે, તુમ પર સલામ હો, કયા ખુબ તુમને રાહિ ખુદામે સખર આર ઇસ્તિકલાલ દિખાયા. અબ ઇસકે સિલ્લેમે તુમકો આબેરતકા નિહાયત લતીફ, મરગુબ આર ફરહત બખશ મુકામ દિયા જાતા હય. ઇસમે હમેશાકે લિયે ખુશોખુરરમ આર મસરૂર રહો.”

જબ સખ દુઆ માંગ ચુકે તો હાશમને ઉનકો ફિર તાકીદકી કે “દુશ્મનોંકી કસરતસે હરગિઝ ન ઘલરાના, અદ્લાહતઆલા પર અપના ભરોસા રખના, અપની નિયતોંકે

આસિસ રખાએ એર મેલેઝ અણીહતખાલાકી ખુશનૂદીકો મહે નજર રખાએ એર ખાલેસમલિલ્લેહ લડાઈ કરેના. મયદાને જંગસે મુંહ ન મોકના એર ખુબ ચાહ રખાએ મયદાનેસે ભાગને વાલેઝ ઠિઠાના જહાઝમ હય. તુમ ફેખતે હો કે તુમારે દુશ્મનકે સામને ચિફ્ દુનિયા હય વોહ મેલેઝ દુનિયાકે લિયે ઇસ કહર અઝમ એર તૈયારી કરકે આથે હંચ લેકિન તુમારે સામને આકેખત હય. તુમ અપની આકેખતકી ખલેતરીકી ખાતિર લડાઈ કરો. દુનિયા ખુદ ખખુદ તુમારે હાથ આયગી. લેકિન તુમ ઇસકા કુચ્છ ખયાલ ન કરો. ”

હાશમ રદી૦ અપની ફોજકો ચેહ નસીહત કર રહે. થે કે ઇરાની ફોજ હમલાઆવર હુઈ. લશ્કરે ઇસ્લામભી આગે ખઢા. દોનોં લશ્કર ખાહમ મિલ ગયે એર લડાઈ એર શોરસે શુરૂઆ હુઈ. કચ્ચકા હાશમ એર દીગર ઇસ્લામી સરદારોંને હયરત અંગેઝ કામ કિયે. મગર ઇરાની બી ખડી શુખ્તઆત એર સાખિત કદમીસે લડ રહેથે. કચ્ચકા ને કચ્ચી દક્ષા ઉનકી સફેંકી સફેં ઉલટાદીં મગર વોહ ફિર જમ કર મુકાબિલા કરતે. લડાઈ ખડે ઘમસાનકીથી ઇરાની ખડા એર માર રહેથે. મગર એહલે ઇસ્લામ શહાદતકે શોક મેં જાનતેહ મુકાબિલા કર રેહથે. ઉનકી દુઆ અણીહ તખાલાકી દરગાહમેં કખૂલ હોખઈ એર અણીહકે હુકમસે લલાયકા અહેલે ઇસ્લામકો ઇંખલાફકે લિયે નાજિલ હુએ.

ઝોર ઉતરતેહી અયસા તૂફાને આંધી બપા ક્રિયા કે મચહાને જંગમેં ઘટાટોય અંધેરા છા ગયા. ઇરાની, અરબોંકા મુકાબિલાતો બરાબર કીયે જા રહેથે ઝોર કતલ હોતેથે મગર લડનેસે મુંહ ન મોડતે થે. લેકિન અબ ઇસ ઇલાહી લશ્કરકા મુકાબિલા કેન કરે. વોહ સખ સરાસીમા હો ગયે ઝોર નાચાર હોકર કિલ્લેકી તરફ પલટે. મગર મલાયકાને ઉનકી અકલ પર અયસા પરદા ડાલા કે વોહ તારીકીમેં રાસ્તા ભૂલ ગયે. કુઅકા ઝોર ઉસકે હમરાહી જો બરાબર ઉનકો દખાતે આ રહેથે મલાયકાકી રહેનુમાઈસે સીધે રાસ્તે પર હુએ. ઝોર ખંદકાપુલ ઉતર કર કિલ્લેકે દરવાજે તક જા પહોંચે. કુઅકાને હિમ્મત કરકે કિલ્લેકા દરવાજા તોડકર અપની ફેજકો લલકારકે—“તુમારા સરદાર તો કિલ્લેકે દરવાજે તક પહોંચ ગયા હય તુમ કહાં ભટકતે ફિરતે હો ?”

ઇસ આવાજકે સુનતેહી હાશમ મએ ફેજકે કુઅકા કી તરફ બઢા. ઇરાનીયોંનેલી ચેહ આવાજ સુન લી થી. વોહ લી ઇસતરફ લપકે મગર ઇસલામી ફેજને ઉનકો માર કર હટા દિયા. અબ ખંદક કે કિનારે લડાઈ શુરૂઆ હુઇ. હઝારહા ઇરાની ખંદકમેં ગિર ગિર કર કુલહાડીયોં ઝોર છુરીયોંકા શિકાર હો ગયે. આગિર નાચાર હોકર ઝોર કિલ્લેકે અંદર દખલ ન પાકર વોહ ઇધર ઉધર ભાગે. અરબ બરાબર ઉનકે પીછે થે. ઝોર મીત્રોં તક ઇરાની લાશે બિછા,

દી. મહેરાન લડાઈમેં સરે મયદાન કરલ હુઆ. બહોતસે સરદાર લી લડાઈમેં કામ આયે. ઝોર ઉન્હોનેં જવાં મરદીસે ઉસ એહેદકો પુરા કિયા જો ઉન્હોનેં અપની મુકદ્દસ આગકે સામને કિયાથા.

હાશમ ઝોર કુઅકા મનસૂરો મુઝફ્ફર કિલ્લેમેં દાખિલ હુએ ઝોર જો શુમાર માલે ગનીમત ઉનકે હાથ આયા. ઝોર ઉસ દિનકી લડાઈ કે બાદ હલુલાકા કિલા તાઈદે ઇઝદીસે ફતેહ હુઆ. શાહે ઈરાન ઈસ શિકસ્તકી અખર સુનકર સખત જો દિલ હુઆ ઝોર એક અક્સર ખુસરૂ નામીકો હલવાનકી હિક્કાઝત સિપુર્દ કરકે આપ શહેર રોકો ચલ દિયા ઝોર ખુસરૂકો ચેહ હુકમ દે ગયા કે “ અજર એહલે અરબ હલવાનપર ચઢાઈ કરેં તો ઉનકા મુકાબિલા કરકે ઉનકો રોકે રખે, તાકે વોહ શાહે ઈરાનકા તાઅકુબ ન કર સકે ”

હાશમને કિલ્લે હલુલાપર કબજા કરતેહી કુઅકાકો હલવાનમેં લેજ દિયા. ખુસરૂને કસરે શીરીનપર કુઅકાકા મુકાબિલા કિયા મગર વોહ મુકાબિલાહી કયાથા? મતલબતો સિફ એહલે અરબકો રોકનેકા થા તાકે બાદશાહ ઉનકે તઆકુબસે મહેકુઝ રહે. કુઅકાને ખુસરૂકો ફાશ શિકસ્ત દેકર કસરેશીરીન ઝોર હલવાનપર કબજા કર લિયા. ઝોર હલવાનમેં એક છાવની કાયમ કરકે ઉસ કિયામકો અરબ

હુકમતરી હઠ કરાર દિયા. મદાયનસે લેકર હલવાન તકે ઇન્દિયાંકે તમામ રઈસ હાશમકે પાસ આયે ઓર ખખુશી. ખાતિર એહલે અરબકી હિફાઝતમેં દાખિલ હોતે ગયે.

સાઅદ બિન અબી વિકાસ રદીં ને માલે ખુમસ મચે ફતેહકી ખુશ ખખરીકે એક નવ જવાનકી હિફાઝતમેં હસકા નામ ઝિયાદ થા મદીને રવાના કિયા. યેહ ઝિયાદબી ઊમર બિન આસ રદીં કી તરાહ બડા ઝહીન થા. તારીખે ઇસ્લામમેં બડી શોહરતકા આદમી સાબિત હુઆ. જબ ઝિયાદ ખત ઓર ખુમસ લેકર મદીનેમેં પહોંચા તો ઉસને મફતુહા ઇલાકેકી સર સખતી ઓર મુસલમાનોંકી શુબ્હાત ઓર બહાદુરી કે કારનામે બડી ફસાહતકે સાથ બતાયે. અનકો સુનકર હઝરત ઊમર રદીં ઓર દીગર સહાબા રદીં નિહા-યતહી ખુશ હુએ. ઝિયાદ રદીંને સાઅદ રદીં કે હુકમ કે બ મુજબ હઝરત ઊમર રદીં કી ખિદમત મેં યેહ બી અર્જકી કે “ ઇજાઝત હો તો ખુરાસાન પર ચઢાઈ કી જાયે ” મગર હઝરત ઊમર રદીં ને ફરમાયા કે “ આજે મત બઢો, મુઝકો પુતુહાતકી બનિસ્ખત મોમેનોંકી સલામતીકા ઝિયાદા ખ્યાલ હય. હસકદર ઇલાકા ફતેહ હુઆ હય હમારે લિયે ઇસી કદર કાફી હય. ઇસ ઇલાકેકા ઇન્તિઝામ હિલ લગા કર કરો ઓર રિઆયાકો ખુશહાલ બનાઓ.”

ફિર માલેગનીમત તકનીમ કે લિયે ખોલા ગયા. હઝ-

રત ઊંમર રદીં આળસીદા હો ગયે. ઉસપર હઝરત અળ
હુરદેહમાન ખિન એક રદીં ને કહા-

“ યા અમીરુલ મોમેનીન ! યેહ રાનેકા કોનસા મુકામ
હય. અદલાહ તઆલા મોમેનોંકો ખજાનોં પર ખજાને બજારહા.
હય એર આપ ઉનકો દેખકર રોતે હંય. યેહ તો ખુશી
એર શુકકા મુકામ હય.” હઝરત ઊંમર રદીં ને ફરમાયા-

“ મેં ઇસ અદેશેસે રોતા હું કે દુન્યા ખુશ અસર
મોમેનોંકે પાસ લાતી હય. કહીં અયત્તા ન હો કે મોમિન
દુન્યા કે ઇજતિલામેં ફંસકર અદલાહ તઆલાકો ભૂલ જાયે
એર દુન્યા કે લાલચમેં ફંસ જાયે એર ઉનકાબી વોહી
હાલ હો જયસે કે ઇસ દુન્યાપરસ્તોંકા હુઆ હય, જે
ઇસકે માલિક થે. અદલાહ તઆલાકા તો દિલસે શુક ગુઝાર
હું કે ઉસને અપને બાઅદે પૂરે કિયે. મગર મુસલમાનોંકી
તરફસે મેં ફિકરમંદ હું કે કહીં વોહ અપને એહેદકો ન ભૂલ
જાયે એર દુન્યા પરસ્તોંકી તરાહ મસાયિળમેં ન મુજતિલાહોં.”

ઇસકે બાદ હઝરત ઊંમર રદીંને માલે ગનીમત
મોમેનોંમેં હરખદસ્તુર તકસીમ કર દીયા એર આપ હરખે
માઅમૂલ કપડે ઝાડ કર ઉઠ ગયે.

જળ આઅદ રદીંકો હઝરત ઊંમર રદીંકા પયગામ

પહોંચ્યા કે શાહે ઇરાનકે તઆકુબકે
 ફતેહ તકરીત ખ્યાલસે ખુરાસાનપર ચઢાઈ ન કરો
 વ મોસલ. ઓર હલવાનસે આગે ન બઢો
 તો ઉન્હોંને મહાયનકી હિક્કાઝતકે
 ખ્યાલસે એક મુખસરસા લશ્કર તકરીતમે લેજ
 દિયા. કયોંકે વહાં રૂમી બયઠે થે ઓર ઇસાઇ
 બદદુલી ઉનકે મદદગાર થે. ઉનકી તરફસે ખતરા થા કે
 દજલાકે રાસ્તે મહાયનપર હમલા આવર ન હોં. તકરીત
 મહાયનસે ઉપર કરીબન એકસો મીલકે ફાસલેપર દજલાકે
 કિનારે વાકેઅ થા. જખ ઇસ્લામી લશ્કર વહાં પહોંચ્યા તો
 રૂમીયોં ઓર બદદુઓંને બડી સખ્તીસે મુકાબિલા કિયા મગર
 આખિર હાર ગયે ઓર બદદુઓંને રૂમીયોંકો સલાહ દી કે
 આવ મુસલમાનોં સે સુલેહ કરલેં રૂમીયોંને ન માના ઓર
 બદદુઓંકો મુખાલિફ પાકર દરીયાકે રાસ્તે લાગને પર તૈયાર
 હો ગયે. એહલે ઇસ્લામકો ઇસકી ઇતતિલાઅ મિલ ગઇ
 ઓર ઉન્હોંને ફિરકોર ઉનકો ઘેર લિયા. રૂમી જનોંસે હાથ
 ઘોકર જવાંમદ્દીસે લડે મગર ઇસ્લામી તલવારોંકા લુકમા
 બન ગયે. તકરીતકા ફતેહ કરદે એહલે ઇસ્લામને મુસલપર
 ચઢાઈકી મગર એકત્રે મુસલમેં બિદ્લ લડાઈ કરનેકે એહલે
 ઇસ્લામકી ઇતાઅત મંજૂર કરલી ઓર બખુશી ઉનકી
 હિક્કાઝતમેં આ ગયે.

અને ૧૭ હિજરીમેં હરકુલકે ઇશારેસે એકત્રે અરબકે

ખિલાફ ખગાવત બપા હુઇ ઓર મગરેખી જઝીરેકે ઇસાઇ
બહદુલી હરકુલકે ઇશારેસે ઉસ ખગાવતમેં શરીક હો ગયે.
ઇસપર હઝરત ઊમર રદીઠકા હુકમ પહોંચનેપર સાઅદ
ખિન અખી વિકાસ રદીઠને એક દસ્તા ફેજ તો કઅકાકી
સરકરહગીમેં બતોર કુમક શામકો રવાનાકીયા ઓર અયાઝ
ખિન ગનમ રદીઠકો મુખ્તસરસા લશ્કર દેકર મગરેખી જઝીરે
કો મગલૂબ કરનેપર માઅમૂર ક્રિયા અસકા ઝિકે ઇન્શાહિદા
બાબમેં ક્રિયા બાયઆ.

જખ એહલે અરબને દબલા ઓર પુરાતકા ઉલ્ટા
યાઅને ઇરાકકા ઝેરીન હિસ્સા.

બસરા ઓર ફતેહ કરકે શહેર અબલાપર કબજા
કૂફેકી બુન્યાદ. કરલિયા તો વહાં એહલે અરબકી
એક છોટીસી બસ્તી કાયમ હો

ગઇ. કયોંકે અબલા બડી તિબ્બરતકી મંડી થી ઓર
હિંદુસ્તાનકા માલે તિબ્બરત ખિલીજે ફારિસકે રાસ્તે
વહાં આતા થા. ઓર હિંદુસ્તાનકે સોદાગરોંને વહાં કોઠીયાં
બના રખી થી. હઝરત ઊમરરદીઠને ઇસ ખયાલસે ઇરાકકા
રાસ્તા હિંદુસ્તાનકે સાથ ખુલા રહે ઓર અયસા નહોંકે
શાહે ઇરાન શાહે હિંદુસ્તાનસે ઇમદાદ તલબ કરે ઓર શાહે
હિંદ ખિલીજે ફારિસકે રાસ્તે અપની ફેજ ઇરાકમેં લેજ
હે ચેહ તબ્બીઝકી કે ખિલીજે ફારિસકે સાહિલપર એક શહેરકી

ખુન્યાદ ડાલ કર વહાં એહલે અરખકી છાવની કાચમકી
 જાય તાકે જુનુખી ઇરાન યાઅને એહલવાઝ (ખેખિસ્તાન)
 ઓર ફારિસકી તરફસે ઇરાની ફોજ ઇરાકપર હમલા ન કર
 સકે ઓર ન હિંદુસ્તાનકી ફોજ ખસૂરત શાહેઇરાનકી ઇમદાદ
 કરનેકે ખિલીજે ફારિસકે ઇરાકી સાહેલપર ઉતર સકે.
 ચુકેઅરખકી સલતનત વસીઅ હોતી જાતીથી ઇસલિયે
 હઝરત ઊમર રહીવકો ઇસ જાતકા અઝહદ ખ્યાલ રહેતા
 થા કે સલતનતકી સરહદે મઝખૂતકી જાયે. ઓર કીસી ખેરની
 અઘ્યાનક હમલેકી ખાતિર ખવાહ રોક કરદી જાયે. ચુનાચે
 ઉન્હોને અતખા ખિન અદવાન આઝની રહીવકો હુકમ દીયા
 કે ખિલીજે ફારિસકે સાહેલપર કોઇ અચ્છી જગે તજવીઝ
 કરકે એક શહેર આખાદ કરો. અતખાને પહલે વોહી જગે
 તજવીઝકી જો અખલાકે કરીખ એક અરખ ખસ્ટી ખન
 ગઇથી. ઇસલિયે ઉસકો છોડકર ખિલીજે ફારિસસે સિત્તેર
 મીલ મગરેખમેં દરીયાએ શતલ અરખ (દજલા ઓર
 પુરાત. જહાં ખાહમ મિલતે હંચ ઓર ફિર મિલકર ખહે-
 તે હુએ ખિલીજે ફારિસમેં જા ગિરતે હંચ વહાંસે ઉસકા
 નામ ખજાએ દજલા ઓર કુરાતકે શતલ અરખ લિયા જાતા
 હય.) કે કિનારે એક શહેરકી ખિના રખખી ગઈ જસકા
 નામ ખસરા રખખા ગયા. ઓર ઉસમેં જિયાદા તર એહલે
 હિજાઝ યાઅને શિમાલી અરખકે ખાશિન્દે આખાદ કિયે
 ગયે. ઇસ શહેરને ખડી રવનક પકડી ઓર અખલાકે ખજાએ

ધરિકા ખંદર ઓર તિભરતકા સેન્ટર બન ગયા. હઝરત ઊમર રદીંને ઇસ શહેરકા હાકિમ યાઅને ગવરનર પહેલે અતબા રદીંકોહી નામઝદ ક્રિયા.

બસરાકે ઇલાવા એક શહેર ઓરબી આબાદ ક્રિયા ગયા નિસકી વજેહ ચેહ હુઇ કે મદાયનકી આબો હવા એહલે અરબકો મુઆફિક ન આઇ. જબ મદાયનસે કુચ એહલે અરબ વાપિસ મદીને ગયે તો હઝરત ઊમર રદીં ઉનકો ઝદ્દર ઓર કમઝોર દેખકર તાઅબુબસે પૂછને લગે કે “તુમે કયા હો ગયા હય ?”

ઉંહોંને કહા કે “મદાયનકી આબો હવા એહલે અરબકે મિઝાજકે મુઆફિક નહીં. ઇસલિયે હમ કમઝોર ઓર લાગિર હો ગયે હંય.” ઉસપર હઝરત ઊમર રદીંને સાઅદ ગિન અબી વિકાસ રદીંકો હુકમ લેબ કે “પુરાતકે કિનારે કોઈ સેહેતબક્ષ જગે તલાશ કરો ઓર મદાયન બિદકુલ છોડ દો.”

સાઅદ રદીંને ચંદ આદમી ઇસ કામપર લગાયે ઉંહોંને કુરાતકે કિનારે ફૂદકી જગા પસંદકી બે હીરાસે તીન માઇલકે કામલેપર એક કસ્બા થા. ફૂદકે મુતબક્કિલક ચેહ રિવાયત હય કે હઝરત નુહ અલો ઇસી જગેસે અપની કિશ્તીપર સવાર હુએથે. ઓર જબ સાંપકો બ

બજેહ હઝરત આદમ અલબંકો વરગલાનેકે ખહિસ્તસે નિકાલો ગયા તો વોહ ફરેકી ઝમીનમે ફેંકા ગયા. યેહી બજેહ હય કે ફરેકે લોગ બે વફા મશહુર હંય ઓર ઉનકો ફૂફી લાચુફી કહેતે હંય. મગર યેહ નહીં કહા જાસકતા કે યેહ રિવાયત કહાંતક સહી હય. અરબકી કદીમ રસમુલ ખત બી ખતે કુફીકે નામસે મશહુર હય. કુફેમેં ઝિયાદાતર જુનુબી અરબ યાઅને એહલે યમન આગાહ હુએ.

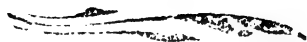
ઇખ્તિલામેં ફેજકે લિયે કુસ વગેરાકે મકાન બનાયે ગયે મગર જબ આતિશ ઝદગીકી વારદાતેં બકસરત હોનેં લગીં તો હઝરત ઊમર રદીંને પુખ્ત મકાન બનાનેકી ઇજ્ઝત તલબકી ગઈ. હઝરત ઊમર રદીંને ફરમાયા કે—
 “સીપાહીયોંકે લિયે તો યેહી મુનાસિબ હય કે વોહ આરઝી મકાનમેં રહેં લેકિન જબ યેહ સૂરત ખતરનાક હય તો બહેતર હય કે પુખ્ત મકાન બનાલો.” યુનાયે કુફા બડે વસીઅ પેયમાનેપર તાઅમીર ક્રિયા ગયા. ગલીયાં સીધી ઓર બાઝાર ચોડે રખે ગયે. દરમ્યાનમેં એક વસીઅ ચોક છોડા ગયા જુસમેં આલીશાન મસ્જીદ તાઅમીર કી ગઈ ઓર એક ચોકમેં સ્નાઅહ રદીંને અપને લિયે બી આલીશાન મકાન તાઅમીર ક્રિયા ઓર ઉસકે આગે મદાયનકે શાહી મહેલકી દેવડી બે લકડીકી બની હુઈથી ઓર સનઅત ઓર કારીગીરીકા આલો નમૂના થી વહાંસે ઉઠવા કર લગાઈ ગઈ.

જન્મ હજરત ઊમર રહીંકો ઇસ ખાતકી ઇતિલાઅ મિલી તો ઉન્હોને નારાઝગીકા ઇજ્દાર ક્રિયા ઝોર મોહમ્મદ બિન મુસલિમા રહીંકો ખત દેકર હુકમ દિયા કે કુદ્દમે લે જાઓ ઝોર સાઅદ રહીંકે મકાનકી દેવડી જલાદો. ખતમે ચેહ લિખાયા કે—

“ મુઝે ઇતિલાઅ હુઇ હય કે તુમને શાહેઈરાનકી માનિંદ અપને લિયે એક આલીશાન મહેલ બનાયા હય ઝોર ઉસકે આગે કિસરાકે મહેલકી દેવડી લગાઈ હય. તાકે જો લોગ તુમારે પાસ ફરીયાદ લેકર ઇન્સાફ માંગને આયે ઉનકો દરખાન તુમ તક પહોંચનેસે રોકે રખે ચેહી દરતુર શાહાને ઇરાનકા થા ઝોર ઉસકી તુમ તકલીફ કરના ચાહતે હો. કયા તુમકો આં હજરત સલ્વંકી તકલીફ પસંદ નહીં ? કયા તુમકો માઅલૂમ નહીં કે શાહાને ઇરાન શાહી મેહલાતસે નિકાલે જાકર તેહતુસ્સરામે પહોંચાયે ગયે હય ? લેકિન આં હજરત સલ્વં ગરીબાના કચ્ચી કોટડીસે ઉઠાયે જાકર અર્શખરી પર જિઠાયે ગયે હય. ઇસલિયે તુમકો ચાહીએ કે આં હજરત સલ્વંકી તકલીફ કરો. કયોંકે ઉસમે તુમારી આકેળતકી બહેતરી હય. મેને મોહમ્મદ બિન મુસલિમા રહીંકો હુકમ દીયા હય કે વોહ તુમારી દેવડી જલાદે તાકે લોગ જો ખટકે ઝોર જિલા રોક ટોક તુમારે પાસ આ જા સકે, ઝોર ઉન્હે જો કુચ્છ કહેનાહો તુમારે

પાસ બબુળી કહે સકે. તુમારે લિયે સિફ્ દો કોટડીયાં કાફી હંચ એક રહેનેકે લિયે ઓર દુસરી બચતુલ માલ (બાંચને આમરાહ) કે લિયે. ”

મોહમ્મદ બિન મુસલિમા રહીં જળ કુદમેં પહોંચે તો સાઅદ રહીં ઘરમેં મોજુદ નથે. ઓર મોહમ્મદ રહીં ને જાતેહી દેવડીકો આગ લગાદી. મગર એક રિવાયતમેં હય કે, સાઅદ રહીં ઘરમેં મોજુદ થે. ઓર મોહમ્મદ રહીં ને ઉનકો બાહિર ખુલાકર હઝરત ઉમર રહીં કા ખત દીયા. સાઅદ રહીં ને ઉસ ખતકો સર આંખોપર રખા ઓર ખુદ ને દેવડી જલાદી. ઓર ફિર મોહમ્મદ રહીં કો અંદર લે ગયે. ઓર ઉનકી ખાતરદારી કી. મોહમ્મદ રહીંને વાપિસ જાકર હઝરત ઉમર રહીં કી ખિદમતમેં અર્જકી કે “સાઅદ રહીં ને આપકે હુકમકી બસરો ચક્મ તાઅમીલકી ઓર મુલક ચુનોચરા નહીંકી.”

બાબ ૩

ફતેહ ખુઝિસ્તાન (અહલવાઝ વગેરા)

સને ૧૮ હીજરી

સુબે ખુઝિસ્તાન, ઇરાકકે ઝેરીન હિસ્સે (ઉદ્દા) કે મશરિકમેં હય ઓર ઉદ્દા કે સાથ મિલા હુઆ હય. યેહ સુબા બડા શાદાબ ઓર ઝરખેઝ થા, ઇસમેં ઘડું, કપાસ, ચાવલ ઓર નેશકર બકસરત પયદા હોતે થે. ઓર ઉસમેં કઇએક પુર રવનક શહેર થે જીનકો નિબરિસિતારોંકે ઝુન્ડસે તશબીહ દેતે હંય. ઉનમેંસે બડે મશહુર અહલવાઝ, સોસ, તુસ્તર ઓર રામ હુરમઝ થે.

હુરમઝાન ખુઝિસ્તાનકા ગવરનર થા. ઓર નીમ તાજ પહેના કરતા થા. અલાવા ઉસકે શાહી ખાનદાનસે થા. શાહે ઇરાનકે હાં ઉસકો બડી ઇઝઝત ઓર તબકીર થી.

હુરમઝાન કાહસીયા ઓર બાબુલસે ભાગકર અહલવાઝમેં આ ગયા થા. ઓર અપને ઇલાકેપર બહસ્તૂર હુકમરાં થા. જબ ઉસને દેખા કે, અહલ્લે અરબને ઉદ્દામેં બસરા આબાહ કરકે વહાં મુસ્તકિલ છાવની ડાલદી હય તો ઉસકો યેહ આત નિહાયત ના ગવાર ગુઝરી ઇસપર ઉસને ઇરાકકી સરહદ પર

હમલે કરને શુરૂઆત કીયે. બસરેસે એહલવાઝ કરીબન એકસો મીલકે ફાસલેપર થા ઓર ઉસકી હદ ધરાકકે સાથ મિલી હુઇથી. અતબા રહીં ને જો બસરેકે ગવરનર થે. ઇસ હાલસે હઝરત ઊમર રહીં કે ઇતિલાઅ હી ઓર સિખખા કે “ જખતકે એહલવાઝ ફતેહ નહોગા ધરાકકી સરહદ પર અમન કાયમ નહીં રેહ સકેગા. ” હઝરત ઊમર રહીં ને અતબા રહીંકે ઇબ્નઅત હી કે ઉન હમલોંકે રોકનેકે લિયે એહલવાઝ પર ફોજકશી કરહે ઓર સાઅદ બિન અબી બિકાસ રહીં ગવરનરે કુદ્દેકોલી લિખ લેબ કે, કુદ્દેસે અતબાકે પાસ કુચ્છ ફોજ રવાના કરો. કુદ્દેકી ફોજ જખ બસરેમેં પહોંચી તો અતબા રહીં બસરે ઓર કુદ્દેકી મુતહદા ફોજ લેકર ખુઝિસ્તાનકી તરફ બઢે.

એહલવાઝકે ઇલાકેમેં એક અરબ કોમલી આબાદ થી. જનકે સાથ હુરમઝ બડી બદસલૂકી ઓર તશદદુદસે પેશ આતાથા. ઓર વોહ ઉસકે હાથસે સખત તંગ આયે હુએ થે. જખ અતબા મએ અપને લશ્કરકે સરહદે એહલવાઝમેં પહોંચે તો ઉસ મુકામકા સરદાર જસકા નામ કલબ બિન વાયલ થા. અતબાકે આ મિલા ઓર કહેને લગા કે “ હુરમઝાનકે ખિલાફ હમ તુમકો ખાતિર ખવાહ ઇમદાદ દેંગે. તુમ બેશક મેરે સાથ આગે બઢો ઓર ઉસ અલિમકો શિકસ્ત દો. તાકે હમ ઉસકે તશદદુદસે નજાત પાયે. ” અતબાને કલબકી ખવાહિશકે મુતાબિક ઉસકે સાથ કરારદાદ કરલી.

હુરમઝાનકો ઇતિલાઅ મિલ ચુકીથી. વોહ ફાજ તૈયાર કરકે એહલવાઝસે નિકલા તાકે અરખ લશ્કરકો રાસ્તેમે હી રોકલે. જખ દોનોં લશ્કર એક દુસરેકે મુકાબિલ હુએ ઝોર લડાઈ ઝોરપર થી તો કલખ બિન વાયલ અપની કોમ લેકર ઇશની લશ્કર પર ટુટ પડા. અખ હુરમઝાન દોનોં તરફ ઘિર જાનેસે સખત ઘલરાયા. ઝોર જાન બચાકર ભાગ નિકલા. ઇસકી ફાજબી ઇસકો ભાગતે દેખકર મયદાન છોડ ગઈ ઝોર હુરમઝાનને એહલવાઝકે કિલેમે પનાહલી. અતખા ઝોર કલખ ખરાખર ઉસકે તઆકુબમે પહોંચે ઝોર હુરમઝાનકો એહલવાઝસે ભાગનેપર મજબૂર કિયા. હુરમઝાનને અપની હાલત ખરાખ દેખકર સુલેહકા પયગામ લેજા ઝોર ઇસ શર્તપર સુલેહ હુઈ કે “ હુરમઝાન સાલાના ખિરાજ દિયા કરે ઝોર એહલવાઝ એહલે અરખકે હવાલે કર દે. ” હુરમઝાનને ઇન શરાયતકો મંજૂર કર લિયા ઝોર એહલવાઝકા હાકિમ એહલે અરખકી તરફસે કલખ બિન વાયલકો નામઝદ કિયા ગયા.

માલેગનીમતકા પાંચવા હિરસા નિકાલકર મદીને લેજા ગયા ઝોર બાકી લશ્કરમે તકસીમ કર દિયા ગયા. જખ કાસિદ ક્રતેહકી ખુશ ખબરી લિયે હુએ મએ ખુમુસ મદીને પહોંચ્યા તો ઉસને હઝરત ઉમર રહીં કી ખિદમતમે અર્જકી કે:-

“ એહલે અરખ અયશ પસંદ હોતે જાતે હંચ દુન્યા

ઉનકી આંખોમે પસંદીદા દિખાઈ દેતી હય આર સોને આંદીસે ઉનકો ખ્યાર પયદા હો ગયા હય. ” ઇસપર હઝરત ઉમર રહીંને આતખાકો મહીનેમે તલખ કરકે ચક્મ નુમાઈકી આર કહાકે:-

“ એહલે અરખકે હાલચાલકી અચ્છી તરાહ નિગરાની કરો આર ઉનકો અયશો ઇશરતમે ન પડને દો. ”

એક રિવાયત હય કે આતખા ખુદ હઝરત ઉમર રહીં કી ઇન્જાઝતસે હજ કરને ગયાથા. જખ આતખા મહીનેસે વાપિસ આયા તો રાસ્તેમે મર ગયા. ઉસકી જગે હઝરત ઉમર રહીં ને મુગીરા બિન શઆખાકે ખસરેકા ગવરનર મુકરર ફરમાયા.

થોડે અરસે બાદ કલખ બિન વાયલ આર હુરમઝાનમે બે બિરાહરીકે મુતઅલ્લિક કુચ્છ ઝગડા હો ગયા આર હુરમઝાનને લક્ષકર આરાસ્તા કરકે એહલવાઝપર ચઢાઈ કરદી. ઇધરસે ઇત્તિલાઅ પહોંચનેપર મુગીરા રહીંભી ખસરેસે ફોજ લેકર પહોંચે. હુરમઝાનને ફિર શિકસ્ત ખાઈ આર સુલેહ કી. મુગીરાને ફિર ઉસકે સાથ સુલેહ કરદી કયોંકે હઝરત ઉમર રહીં બાર બાર ચેહી તાકીદ ફરમાતે થે કે એહલવાઝસે આગે મત બઢો અયસા નહોકે તુમ દૂર નિકલખઓ જહાંસે તુમારી ખબર મુઝકો આર મેરી ખબર તુમકો ન મિલ સકે.

धससे कुछ अरसे आह डअरत उमर रदी०ने मुगी-
रा रदी०के। मदीनेमें बापिस जुला लिया और अजु मुसा
अशअरी रदी०के। असरेका गवरनर बनाकर लेजा. मुगीरा
भिन शअभा रदी०ने सिर्फ़ हो साह असरेकी गवरनरी की.

तिअरीने एक रिवायत लिखी हुय के जअ अतभा
असरेका गवरनर मुकरर हुआ तो अडेरेनके डाकिम अलाअ भिन
अदरीने येड देअकर के साअह भिन अणी पिकास रदी०
और दीगर सहायीयांने जदी शोहरत और नेकनामी
हासिल की हुय और अडोतसे शहर इतेह करके अरअ सल-
लतनतमें शामिल कीये हुंय. येड ज्वाडिश की के वोड
जी कोछ शहर इतेह करके नामवरी हासिल करे. युनांचे
उसने अडेरेनसे हैज्ज में करके फ़िस्तीयांमें सवार की और
अलीक़अे सानी रदी०की धनजतके अगेर अरास्ते समंदर
इरिस्तान के जुनुबी साखिलपर जा उतरा. किसीने उसकी
मुआहिमत न की और वोड जिला रोकटोक अस्तअर तक
पहोंच गया. मगर यहां उसको जदी मुश्किल पेश आछ.
धरस्ते अस्तअरकी हैज्जने उसका मुकामिला किया और
उधर इरिस्तानके डाकिमने उसके अकणमें हैज्ज लेजकर
समंदर और असरेके रास्तेको रोक लिया और अडेरेनकी
हैज्जको तीन तरफ़से घेर लिया. अलाअ को जदी हिक्मतका
सामना हुआ. न तो वोड समंदरकी तरफ़ बापिस जा सकता

થા. ઓર ન ખસરેકી તરફ પહોંચ સકતા થા. ઇસ ખુરી હાલતમે' ઉસને મજબૂર હોકર ખદીફા રહીંકો ઇતિલાઅ લેળ ઓર અપને કુસુરકી મુઆફી તલબકી. હઝરત ઉમર રહીંને ઇતિલાઅ પાતેહી અતળાકો લિખ લેળ કે "ખસરેસે ફોજ રવાના કરકે ખહેરેનકી ફોજકો ઇસ મખમસેસે નજલ દિલાયે." અતળાને હુકમ પહોંચતેહી લશ્કર કશીકી ઓર ઇરાની ફોજકો જે ખસરેકા રાસ્તા રોકે પડી થી શિકસ્ત દેકર અલાઅકા રાસ્તા ખોલ દિયા ઓર અલાઅકી ફોજકો નરગેસે નિકાલકર અપને હમરાહ ખસરેમે' લે આયા ઓર બહાંસે ખહેરેનમે' વાપિસ ચલા ગયા. હઝરત ઉમર રહીંને ઉસકા કુસુર મુઆફ કર દીયા ઓર ઉસકો તમખીહ કી કે "આયનંદા ખિલા ઇજ્જત કોઇ કામ ન કરના ઓર ફોજકો કહી કરતીમે' સવાર ન કરના કયોંકે સમંદર ખતર નાક હય ઓર ઉસકા કોઇ એતિખાર નહીં અયસા ન હોકે મુસલમાન કહીં ગર્ હો જાયેં."

ઇસ ફોજકશી ઓર ફિર ઉસકી વાપિસીકા નતીજા ચેહ હુઆ કે હાકિમે ખુઝીસ્તાન ઓર ફારિસ્તાન કે હોંસલે ખઠ ગયે. ઓર ઉંહોંને ખસરેકે સાથ મારકે આરાધકા ખાઝાર ગર્મ રખા. લેકિન જયસાકે ખ્યાનહો ચુકા હય હુર-મુઆનકો હર મોકેપર શિકસ્ત હુઇ ઓર શિકસ્તકે ખાહ સુલેહકા મુસ્તજી હોતા રહા ઓર ઉસકા ચેહ શેવા હો ગયા

થા કે ઝરાસા મોકાપાતી તો સુલેક તોડકર જંગપર આમાદા હોજતા.

જળ મુગીરા બસરે સે ચલા ગયા ઓર અબુ મુસા રદી૦ ઉસકી જગે બસરે કે ગવરનર મુકરર હુએ તો હુર-મઝાનને શાહે ચઝદે જહાંકી તહેરીકપર ફિર લડાઇકે લિયે લશ્કર આરાસ્તા ક્રિયા ઓર ચઝદેજહાંકે હુકમસે ફારિસ્તાનકે હાકિમને જુસકા નામ તીજરીને શેહરક લિખા હય હુરમઝાનકા સાથ લિયા. ફારિસ્તાન ઓર ખુઝિસ્તાનકી ફ્રાજે મુતતહિદ હોકર બસરેશી સરહદકી તરફ બઢીં. અબુ મુસાને હઝરત ઉમર રદી૦કો ઇતિલાઅ દી કે “ ઇસદદ્દા ઇરાની લશ્કર કસરતકે સાથ જમા હુઆ હય ઓર મુકાબિલા ખતરનાક હોગા. બહેતર હોકે આપ મેરે લિયે કુમક રવાના ફરમાયે ” હઝરત ઉમર રદી૦ ને કુદ્રેમેં હુકમ લેજા કે નોઅમાન બિન મકરનકો ફ્રાજ દેકર બસરેકી ઇમદાદકે લિયે રવાના કીયા જાયે ઓર અબુ મુસાકો લિખ લેજા કે “ લશ્કર કી કમાન નોઅમાનકે હાથમેં રહે, કયાંકે વોહ ફને જંગમેં અઘી મહારત રખતા હય ઓર બડા દિલાવર લિખાઈ હય. ”

ઈરાની લશ્કર રામ હુરમઝમેં કેમ્પ લગાયે હુએ થા કે ઇસ્લામી લશ્કર ઉસકે બિલ મુકાબિલ પહોંચ ગયા. લડાઇ ખુદેઝ હુઇ ઓર હુરમઝાનને જો મુતવાતિર એહલે

અરબની લડાઇમાં હેબ ચુકાથા ચોર એહલે અરબકે હમલોકા તજરૂબા કિયે હુએ થા અપની ફેજકો બડી હુનરમંદીસે લડાયા. મગર એહલે અરબકા ઇકબાલ યાવર રહા ચોર તાઇદે ઇલાહી ઉનકે શામિલે હાલથી. હુરમઝાનકી હુનરમંદી ચોર ઇરાની ફેજકી શુબ્હઅત કુચ્છ કામ ન આઈ ચોર હુરમઝાનકો ચોર કોઈ ચારા ન રહા. સિવાય ઇસકે નિહાયત અંદોહગી ચોર હસરત ભરે દિલકે સાથ મયદાને જંગસે ભાગકર શુસ્તરમેં જો એહલવાઝકે શિમાલમેં પચાસ મીલકે ફાસલેપર થા પનાહગુઝીન હુવા. ઇસ્લામી લશ્કર ઇસ મઆ-રિકેમેં કામિલ ફતેહ પાકર આગે બઢા ચોર શુસ્તરકા મુહાસિરા કર લિયા. હુરમઝાને શુસ્તરકે કિલેકો અચ્છી તરાહ મહેપુઝ કરલીયા થા. ચોર યુંહભી ચેહ કિલા જો શાપુરકા બનાયા હુવાથા ના કાળિલે તરખીર સમજા જાતા થા. ઇસ્લામી લશ્કરકો ઇસ્કે ફતેહ કરનેમેં વાકઈ બડી દિકકત પેશ આઇ ચોર કામિલ છે માહ તકં મુહાસિરા કિયે રહે.

હુરમઝાન કબી કબી ફેજ લેકર મયદાનમેં નિકલતા થા. મગર પસપા હોકર ફિર કિલેબંદ હો જાતા થા. એહલે ઇસ્લામભી મોકાઅ પાકર કિલેપર હમલા કરતે મગર મજબૂર હોકર વાપિસ આ જાતે. ઇન લડાઇયોંમેં ફરીકેતકે બહોતસે આદમી કામ આયે. હઝરત ઉમર રહીં કો મુહાસિરકે

डादातसे जराजर धततिदाअ हिनतीथी. जण मुडासिरैको डेर
हो गध तो डजरत उमर रही० ने धस्लामी सिपेह सादारको
कहेला लेन के "तुमारे डमराड आं डजरत सल० के पास
सहाणी डजरत अनस* जिन मालिक रही० मोब्नुह
डंय ओर वोड मुरतुज्जुद्दाअचात डंय. उनको कहे के
धस्लामी लश्करकी इतेहके लिये हुआ मांगे " धस डुकमके
पडांचने पर डजरत अनस जिन मालिक रही० से धस्तहआ
की गध आपने निडायत जुजुससे येड हुआ मांगी.

" अय डमारे परवर दिगार मुजको शहादत दे. ओर
धनको इतेह अताकर. "

डुसरे दिन डुरमजान फिर लशकर लेकर मयदानमें
निकला. ओहले अरणने अडे जेशसे मुकाबिला किया. डज
रत अनस रही० जे अडे शेर हिल सिपाही थे धरानी
लशकरकी सहेांको चीरते हुवे उस मुकामपर पडांच गये
जहां डुरमजान अपने लशकरको लडाईके लिये डकसा रडाथा.
डजरत अनस रही० डुरमजानकी तरफ अडे मगर डुरम-
जानने उम्मी वकत अयसा ताक कर तीर अलाया के डजरत
अनस रही० के सीनेपर जयडा ओर उसके जणमसे आप
शहीद हो गये. ओहले धसलाम डजरत अनस रही०के

* ओक रिवायतमें डजरत अनस जिन मालिक रही० की जगे
उनका बाध जराअ जिन मालिक रही० लिखा डय.

પીછે ખસી મર ખંડે આ રહેથે ચોર શિદ્દતે હમલેસે ધરાની
 સફાઈકો તોડ રહેથે કે હુરમજાનને ચેહ દેખકર કે એહલે
 અરબ ગેર મામુલી સરગરમીસે હીવાનાવાર હમલે કર રહે
 હંથ તો ઉમને મુનાસિબ સમજકર લશ્કરકો વાપિસીકા
 હુકમ હીયા ચોર કિલેકા દરવાજા ખંદ કરકે ફિર કિલેખંદ
 હો ગયા.

એહલે ઇસલામ હઝરત અનસ રહીં કો શહીદ દેખ-
 કર પહેલે તો ગમગીન હુએ મગર ફિર કહેને લગે કે,
 “ હઝરત અનસ રહીં કી દુઆકા એક હિસ્સા તો પુરા
 હો ગયા હય. ઇનશાઅલ્લાહ દુસરા હિસ્સાથી ઝુરર પુરા
 હોગા ચોર મુસલમાનોંકો ફતેહ હાસિલ હોગી. ” લેકિન
 ચેહ ખાત કીસીકો માલુમ ન થી ચોર ન ઉનકે કયાસમે
 આ સફતીથી કે ફતેહ કિસ સુરતસે હાસિલ હોગી યા કિસ
 વકત હોગી.

લશ્કરે ઇસલામ રાતકો અપને કેમ્પમે આરામ કર
 રહાથા કે એક ધરાની લશ્કરે ઇસલામકે અમીર કે પાસ
 આયા ચોર કહેને લગા કે, “ ઇસ તરાહ તો ચેહ કિલા
 ફતેહ ન હોગા લેકિન મુજે કિલેકે અંદર જાનેકા એક ખુફિયા
 રાસ્તા માલુમ હય. અગર મુજે અમાન દો તો મેં આપકો
 વોહ રાસ્તા દિખા દેતાહુ. ” અમીરે લશ્કરને એક મન
 ચલે આદમીકો જીસકા નામ અશરસ થા. ઉસકે હમરાહ

કર દિયા. ધરાની અશરસકો કિલેકે અકમમેં લે ગયા જહાંસે નહેરકા પાની કિલેકે અંદર જાતા થા. ઓર ઉસકો કહા કે—
“ ઇસ રાસ્તેસે તુમ કિલેકે અંદર જા રહતે હો. ” ધરાની અશરસને ઇસકો કાફી ન સમજકર કહા “તુમ મુઝે કિલેકે અંદર લે ચલો” ધરાની અશરસકો અંદર લે ગયા. ઓર ઉસકો વોહ ખુરજલી દિખા દિયા જહાં હુરમઝનકા ડેરાથા.

અશરસ અચ્છી તરાહ ઇતિમિનાન કરકે લશ્કરે ઇસ્લામમેં ગયા ઓર અમીરે લશ્કરકો કહા કે, “ કિલેકો અંદરસે અચ્છી તરાહ દેખ લાલ આયા હું અગર સો મનચલે જવાન મેરે હમરાહ કરહો તો કિલેપર : કળઝા કરનેકા મેં જિન્મેવાર હોતા હું ” નોઅમાનને આખુ મુસા રહીં કે મશવિરેસે એકસો બહાદુર મુનતખિખ કરકે અશરસકે સાથ કર દિયે ઓર કહા કે “ તુમ કિલેમે પહોંચકર પહલે દરવાઝા ખોલ દેનેકી કોશિશ કરના મેં જરાર સવાર લેકર કિલેકે સામને મોબુદ હોઉંગા. હમ સખ ફિઝ્હાર કિલેમેં દાખિલ હો જાઇંગે. ”

અશરસ સો જવાન હમરાહ લેકર ખુફિયા રાસ્તેસે કિલેમેં દાખિલ હો ગયા ઓર દરવાઝેપર પહોંચકર મુહાફિઝેકો કતલ કરના શુરૂઅ કરદિયા. મુહાફિઝ ઇસે અચાનક હમલેસે સરાસીમા હોકર ઇધર ઉધર ભાગ નિકલે ઓર

કિલેમે' સમ્પત બહારાહટ ક્યેલ ગઈ. અશરસને દરવાઝા ખોલ દિયા ઓર આપ હમરાહીયોંકો લેકર હુરમઝાન કે ખુરજકી તરફ ગયા. હુરમઝાનકો ઇતિલાઅ મિલચુકી થી કે દુશ્મનકા લશ્કર કિસી તરાહ કિલેમે દાખિલ હો ગયા હય. વોહ મએ અપને મુહાફિઝોંકે મુસદ્દાહ હોકર મરને મારનેપર તૈયાર હો ગયા. જબ અશરસ ઓર ઉમ્મકે હમરાહી ખુરજમે' પહોંચે તો હુરમઝાનને કહા.

“ અય અરમો ! તુમને કિસી ચાલાકીસે કિલેમે' દખલ તો કર લિયા હય લેકિન ચેહ ઉમીદ ન રખો કે મુઝકો તુમ બગ્યાસાની ગિરફનાર કર સકોગે. મેરે તરકશમે' બહોત તીર હંચ ઓર મેરે મુહાફિઝલી તીર અંદાઝીમે' કામિલ માહિર હંચ ઇસ જગેસે હમ તીર ચલાકર તુમારે હઝારોં જવાન કતલ કરદેંગે ઓર ઇસ ખાતકી પરવાહ ન કરીંગે કે હમારી જાનેલી ઝાયે હો જાયે' લેકિન અગર તુમ મેરે સાથ એહિદ કરો કે તુમ મુઝકો અપને બલીફકે પાસ લેજહોગે ઓર મેરે સાથ કિસી કિસમકી બદસલુકી ન કરોગે તો મેં મુકાબિલા છોડકર અપને આપકો તુમારે હવાલે કિયે દેતા હું. ”

અશરસ ચે સુનકર વાપિસ કિલેકે દરવાઝેકી તરફ આયા. નોઅમાન મએ લશ્કરે ઇસ્લામ કિલેમે' દાખિલ હો

ચુકાથા. અશરસને નોઅમાનકો હુરમઝાનકી ગુફતગુસે ઇત-
તિલાઅ દી. નોઅમાનને હુરમઝાનકી દરખ્વાસ્ત મંજુર
કરલી ઓર હુરમઝાન નોઅમાનકે પાસ હાઝિર હો ગયા.
ઇસ અરસેમેં તમામ ઇશિની લશકરને માપી માંગલી થી.
ઓર હથિયાર ડાલદીયે થે. નોઅમાનને કિલ્લેપર કબજા કર
લિયા ઓર હુરમઝાનકો ઉસકી દરખ્વાસ્તકે બ મુજબ અરબ
સિપાહીયોંકી હિક્કાઝતમેં મદીને રવાના કર દિયા. શુરતરકે
ફતેહ હોનેપર નોઅમાનને સુસપર ચઢાઈ કી. જહાં હઝરત
દાનીયાલ અલ૦ નબીકી કબર હય. સુસકો દુસરા નામ
શાહી શોશાન થા. કયોંકે દો દરિયાઓંકે દરમિયાનમેં
આબાદ થા. ઓર શાહાને ઇશિનકી તફરીફગાહ થા. ઉસકો
ગિર્દોનવાહ નિહાયત સરસખ્ત ઓર ખુશનુમા થા. સુસકી
ફેજબી કિલ્લેખંદ હો ગઈ ઓર નોઅમાનને ઉસકો મુહાસિરા
કરલિયા. મગર થોડે અરસે કે બાદ એહલે કિલ્લેને અમાન
માંગલી ઓર ઉનકો અમાન દી ગઈ હઝરત ઉમર રહી૦ કો
જબ ઇતિલાઅ દી ગઈ તો આપને લિખલેજ કે “હઝરત
દાનીયાલ અલ૦ કી કબર અઝઝરે નો તામીર કરકે ઉસ્કી
ખાતિર ખાહ હિક્કાઝત કી જાય. ” છુસકી વજેહસે અખતક
વોહ કબર બડી મહેપુઝ ચલી આતી હય.

સુસકે બાદ નોઅમાનને જન્દ સાખુરપર ચઢાઈ કી
ઓર ઉસકો ફતેહ કરકે ખુઝીસ્તાનકો તમામ ઇલાકો ફતેહ

ક્રિયા ઓર ખુઝીસ્તાન અરબ સલ્તનતમે' શામિલ હો ગયા. ઇસ તરફસે ફરાગત હાસિલ કરકે નોઅમાનકા ઇરાદા ઇસ્ક-હાનપર ચઢાઈ કરનેકા થા કે અયસે વાઢેઆત પેશ આગયે જનકી વજેહસે નોઅમાનકો હઝરત ઉમર રદી૦ કે હુકમસે હુમરી તરફ જાના પડા.

જમ હુરમજાન શાહી કરોફરકે સાથ અરબ સિપાહી-યોંકી હિફાજતમે' મદીને પહોંચા તો મદીનેકે લોગ ઉસે દેખને નિકલે ઓર અલ્લાહકા શુક કરતે થે કે અયસે મુકતદિર ઓર મોઅજિઝ ઉમરાવકો અલ્લાહ તઆલાને એહલે અરબકે આગે સરનગુ' ક્રિયા હય. હુરમજાનલી અરબકે હાફલ ખિલાફેકી સાદગી ઓર લોગોંકી ખેતકલુશી ઓર સાદા વજેઅ દેખકર દિલમે' મુતઆનુબ હુવા મગર' વોહ ઓરલી હયરાન હુઆ જળકે ઉસને શહેનશાહે અરબકો જસકે રોઅબ ઓર સતવતસે કયસરો કિસરાકી સલ્તનતોંમે' જલજલા પડા હુવા થા. અપની આંખોંસે દેખનેકા શર્ફ હાસિલ ક્રિયા.

જળ મુહાફિઝ હુરમજાનકો હઝરત ઉમર રદી૦ કી ખિદમતમે' લે ગયે તો ઇતતિફાકસે હઝરત ઉમર રદી૦ કારો-આરે ખિલાફતસે ફરાગત પાકર મસ્જદમે' તનહા સોયે હુએ થે. મુહાફિઝ ઉનકો સોતે દેખકર મયે હુરમજાનકે એક તરફ અદખસે ખચક ગયે. હુરમજાનને પુછા કે:-

“ અરબકા બાદશાહ કહાં હય. મુઝે ઉસ્કે હુઝુર લે ચલો યહાં કિસલિયે લાયે હો ” મુહાફિઝોને કહા કે:-

“ ચેહ અરબકા શહેનશાહ હય જે તુમારે આમને ચટાઈ પર સો રહા હય ” હુરમઆન ચેહ સુનકર શશદર રહે ગયા. ઓર પુછને લગા કે:-

“ કયા તુમારા શહેનશાહ ચેહી લિખાસ પહેનતા હય? ” જવાબ મિલા કે:-

“ હાં, અરબકે શહેનશાહકા ચેહી લિખાસ હય ઇત્રીકો હંમેશા પહેનતે હંય જબ કહીસે ફટ જતા હય તો ઉસપર પેવંદ લગાલેતે હંય ” હુરમઆનને પુછા કે:-

“ ચેહ ઇસી તરાહ તનહા સોતે હંય ? ઓર કોઈ મુહાફિઝ યા પહેરેવાલા ઇનકે પાસ નહીં હોતા ? ” જવાબ મિલા કે:-

“ ઇનકે પાસ કોઈ મુહાફિઝ યા સિપાહી નહીં હોતા. જહાં ચાહતે હંય તનહા બેતકંબુફ ચલે જતે હંય ઓર હુસ જગે નીંદ આતી હય વહીં સો જતે હંય. ” હુરમઆનને પુછા કે:-

“ કયા અદાલતકે વકતબી કોઈ અફસર યા ખિદમતગાર ઉનકે પાસ નહીં હોતા ? ” જવાબ મિલા કે:-

“ ઉનકો કિસી પ્રિદમતગારકી ગુરુત નહીં પડતી. તનહા સસ્તનતાકા કારોખાર ચલાતે હંચ ઘોર ખડકે ખુઠાકા ઇન્સાફ કરતે હંચ. ” ઉસપર હુરમઝાનને સખ્ત હયરાન હોકર કહા કે:-

“ ચેહ શાન તો નળીકી હય ખાદશાહકી નહીં કયા ચેહ નળી હંચ ? ” જવાબ મિલા કે:-

“ ચેહ નળી તો નહીં હંચ મગર નળીકે નકશે કદમ-પર ચલતે હંચ. ”

ચેહ જાતેં હો રહીથીં કે હઝરત ઉમર રદીં કી આંખ ખુલી. અરબ મુહાફિઝોને સલામ મસતુન અર્જ કી હઝરત ઉમર રદીં ને પૂછા:-

“ ચેહ તુમારે સાથ તાઉસ બના હુઆ કોન હય ? ” મોહાફિઝોને કહા:-

“ ચેહ હુરમઝાન હાકિમે ચેહલવાઝ હય. જસને ઇંખાર સુલેહ તોડી ઘોર આખિર મગલૂબ હોકર ઇસ શર્તપર અમાન માંગી કે ઇસકો આપકે હુજુર પહોંચા દીયા જાયે ઘોર આપ જયસા મુનાસિબ સમજે ઇસકે સાથ સુલૂક કરે. ” હઝરત ઉમર રદીં ને કહા:-

“ પહેલે ચેહ નખબત ઘોર ગુરુકા લિખાસ ઉતારકર ઘોર ઇનકીસાર ઘોર ખુર્દખારીકા લિખાસ પહેનકર મેરે

સામને આયે ” મુહાફિઝ ફિલફોર ઉસકો ખાહેર લે ગયે
ઓર સાદા લિખાસ પહેનાકર ફિર હઝરત ઉમર રદી૦ કી
ખિદમતમે લે આયે. ઇતનેમે ઓર લોગબી મસ્જીદમે
જમા હો ગયે ઓર મુનતઝિર થે કે, હેજે હઝરત ઉમર
રદી૦ ઇરાની સરદારકે હકમે કયા ફેસલા સાહિર ફરમાતે હંય.

હુરમઝાન દિલમે ખુબ સમજતા થા કે ઇસને અરબકે
સાથ કઈ દક્ષ એહેદ શિકની કીથી ઓર ઇલાવા ઇસકે
કઇએક મુસલમાન ઇસકે હાથસે કતલ હુએ હંય ઓર ગુફરી
હય કે ખતીફએ અરબ ઇસકે હકમે કતલકા ફતવા સાહિર
કરે. ઇસલિયે ઇસને જાન બચાનેકે લિયે ચેહ હીલા તજવીઝ
કિયા કે જબ હઝરત ઉમર રદી૦ ને ઉસકો મલામત કરની
શુરૂઆત કી તો ઇસને બખતયે જવાબ દેનેકે કહા કે:-

“ખ્યાસકી શિદ્તસે મેરા ગલા ખુશક હો રહા હય.
મહેરબાની કરકે મુઝે એક ખ્યાલા પાનીકા મંગાદે” હઝરત
ઉમર રદી૦ ને હુકમ દિયા કે:-

“કયદીકો પાની લાહો ” જબ પાનીકા ખ્યાલા
હુરમઝાનકો દિયા ગયા તો ઇસને હઝરત ઉમર રદી૦
સે અર્જકી કે:-

“આપ મુઝસે વાઅદા ફરમાયે કે જમતક મેં ચેહ
પાની ન પીલું તબતક મુઝકો અમાનદી જાયે ઓર પાની

પીનેકે અરસેમેં મેરી ગરદન ન કાટદી જાયે. ” હઝરત ઉમર રહીં ને કહા:-

“ પાની પીનેતક તુમકો અમાન હી જાતી હય તુમ પાની પી કર અપની ખ્યાસ ખુજાલો. ” હુરમજાનને યેહ મુનતેહી પાની ઝમીનપર ઉલટ દિયા ઓર કહા:-

“ અખ આપ મુઝકો કતલ નહીં કર સકતે કયોં કે મેંને પાની નહી પીયા ઓર ન પીઉંગા. ” હઝરત ઉમર રહીં હુરમજાનકી યેહ ચાલાકી દેખકર કહેને લગે.

“ મેરા મનશા હરગિઝ યેહ ન થા. તુમને મુઝકો ઘોઠા દિયા ઇસ ઘોઠેસે તુમકો કોઈ ફાયદા ન પહોંચેગા. ”

મગર હાઝરીન બોલ ઉઠે કે:-

“ આપ બાઅદા દે ચુકે હંય ઓર આપ સાદેકુલ કોલ મશહુર હંય ” હઝરત ઉમર રહીં ને અબી કુરઝ જવાબ ન દિયાથા કે હુરમજાનને કલમએ શહાદત પઢા ઓર કહા:-

“ મેંને જીસ વકત આપકો દેખા ઇસ્લામકી ફઝીલતકા કાયલ હો ગયા થા. કયોંકે જીસ મઝહબકી તાઅલીમ અયસી પાક હો કે અપને પયરવોંકો અયસા બેનફસ મુતવક્કલ ઓર બેખોફ બનાવે ઓર દુન્યાવી શાનો શવકત

ઘોર હિસો હવાસે મુતનફર કરદે ઉસસે બહેતર મઝહબ
 ઘોર કયા હો સકતા હય. મેં ઉસી વકત ઇસ્લામકા કલમા
 પઢનેપર તૈયાર હો ગયા થા. મગર ઇસ ખ્યાલસે કે કહીં
 યેહ ન સમજા જાયે કે મેંને જાનકે ખોદસે બજબર વ ઇકરાહ
 ઇસ્લામ કુબુલ ક્રિયા હય. યેહ હીલા જાન બચાનેકે
 દિયે તજવીઝ ક્રિયા વર ન મેં સિદક દિલસે મુસલમાન
 હું ઘોર મુઝકો કોઇ ચીઝ સચ્ચા મુસલમાન બનાનેસે શક
 નહીં સકતી. અલ્લાહ તઆલા મેરી આકેબત બ ખયર
 કરે. " હઝરત ઉમર રદી૦ યેહ સુનકર બહોત ખુશ હુએ
 ઘોર હુરમજાનકા માઅકુલ વઝીફા મુકરર કર દિયા.

ખાખ ૪

જંગે નિહાવંદ

યાને

ફતેહુલ્લ પ્રત્યક્ષ.

સને ૨૧ હિજરી.

જંગે હલુલાકે ખાદ શાહે ધરાન ઝોર એહલે અરખમેં
ગોયા ખાહમ સમજુતા હો ગયા થા કે કોહિસ્તાન ઝગરસ
તક એહલે અરખ હુકુમત કરેં ઝોર ઉસસે પાર શાહે ધરાન
બદસ્તૂર અપને મુલકપર કાબિઝ રહે. હઝરત ઉમર રહીં ને
અપને ગવરનરકો તાકીદી હુકમ દિયા થા કે કિસી સુરતમેંબી
એહલે અરખ હલવાનસે આગે કદમ ન રખેં. ગોયા હલવાન
એહલે અરખકી સરહદી ચોકી થી.

શાહે ધરાન શહેર રે મેં સકુનત પિઝીર થા. રે ને
મોબુદ્દા તહેરાન (દાફલ ખિલાફમે ધરાન) કે કરીખ
હય ઉસવક્ત ખડા આખાદ ઝોર મશહૂર શહેર થા ઝોર
અશ્કાનીયોંકે એહિદમેં ખુરાસાનકા દાફલ ખિલાફ થા. શાહે
ધરાનને મદાયનકે મગરખી હિસ્સે કે મુહાસિરેકે વક્ત એ-
હલે અરખકો પયગામ ભેજા થા કે વોહ ઇસખાત પર રાઝી
હય કે એહલે અરખ દબલાકે મગરેખી સાહેલ તક હુકમરો

રહે. એર મહાથનકે મશરફી હિસ્સેકા ખ્યાલ ન કરે. મગર
 ઇસલામી લશ્કરકે અમીરને ઇસ દરખાસ્તકે નામ જુર કિયા
 કયેંકે મહાથનકા ફતેહ કરના ઉનકે લિયે નિહાવત ઝુરફી
 થા. એહલે અરબ મહાથન પર કબજા કરનેકે બાદ આગે
 બઢના નહીં ચાહતે થે. મગર યઝદજહાંને ખુદ ફેજ લેજ
 કર એહલે અરબકે મજબૂર કિયા કે વોહ હલવાન તક
 અપની સરહદ વસીઅ કરે. એહલે અરબ અગલી કાનેઅ
 થે એર ઉનકે શહેનશાહને ઉનકા આગે બઢમેસે મુતલક
 રોક દિયાથા. શાહે ઇરાનબી અપની બાકી માનદાહ સલત-
 નત પર કાનેઅ રહેતા તો એહલે અરબ હલવાનસે આગે
 હરગિઝ ન બઢતે. શાહે ઇરાનકે માતેહત અસીતક નિહા-
 વત વસીઅ મલનન થી. સિફ દો સુબે યાઅને ઇરાક
 એર અલજઝીરાહી ઉમ્મકે કબજેસે નિકલે થે ઇરાક, અજમ,
 આઝરબાયજાન, તિમરિસ્તાન, માઝનદરાન, ફારિસ્તાન,
 ફિરમાન, સીસ્તાન, મકરાન, ખુરાસાન એર તુકસ્તાન બદસ્તૂર
 શાહે ઇરાનકી ઇતાઅતકા દમ ભરતે થે જો ઉન સૂબેકે
 હકિમ બખચે ખુદ બાદશાહથે મગર વોહ અપને આપકો
 શાહે ઇરાનકે માતેહત સમજતે થે. યઝદજહાંકા ઇસમેં બડા
 ફાયદા થા અગર વોહ ઇસ સલતનત પર કિનાઅત કરતા
 તો વોહ બદસ્તૂર શાહે ઇરાન બના રહેતા એર સાસાની
 નસલ ઇરાની હુકમરાં બની રહેતી એર કિસરાકા લફ્ઝ
 દુન્યાસે માઅહમ ન હોતા.

મગર યઝદેજ્જર્દને ઇસ વસીઅ સલાતનત પર કિનાઅત ન કરકે અપને આપકો મુશ્કિલાતમેં ડાલ લિયા. ચુનાંચે ઇસને હુરમઅનકો તરગીબ દેકર એહલે અરબકે સાથ લડા દીયા. ઓર ઇસતરાહ ખુઝિસ્તાનકે ઇલાકેસે સાફ હાથ ધો બેઠા. યેહ તીસરા સૂબાલી એહલે અરબકે કબજેમેં આ ગયા. ઇસી પર બસ હો જતી તો ફિરલી શાહે ઇરાનકી ખયરથી. મગર શાહે ઇરાન ખુઝિસ્તાનકે નિકલ જાને પર તએશમેં આયા ઓર એક દફા ફિર એહલે અરબકો અપને મુદ્દસે નિકાલનેકા મુસમમ ઇરાદા કર લિયા. તમામ સૂબેખતમેં કાસિદ દોડા દિયે ઓર ગવરનરોંકો તાકીદકી કે “ ચીદાહ ચીદાહ સવાર એહલે અરબકે ‘મુઝાજિલેકે લિયે રવાના કરે. ” ઇસતરાહ તમામ સૂબેમેં આગ લડક ઉઠી ઓર શાહે ઇરાનકે હુકમકી તાઅમીલમેં હરએક સૂબેદારને બડી સર ગરમી દિખાઈ. યઝદેજ્જર્દકી ઇસ જુલાઅતકી એક ઓર વજેહ યેહબી હુમકે હઝરત ઉમર રદીંને એહલે કુદેકી શિકાયત પર આઅદ બિન અબી વિકાસ રદીંકો કુદેસે વાપિસ ખુદા લિયે ઓર ઉતરી જગે અમ્માર યાસિર રદીં કો જો આં હઝરત સલં કે ખાસ સાહબી થે કુદેકા ગવરનર મુકરર કરમાયા. શાહે યઝદેજ્જર્દકો જબ ઇસ અમરકી ઇતિલાઅ પહોંચી કે જીસ સિપેહ માલારને કાદસિયાકા મયદાન જીતકર મયદાનકો ફતેહ કિયા ઓર ઇરાની લશ્કરકો જાબજા શિકસ્તેં હીં ઉસકો શાહે અરબને માઅ-

જુલ કર દિયા હય, તો શાહે ધરાનને અપને દિલમેં સમ-
જાકે એહલે અરખ પર હમલા કરતેકા અખ મોઅકા હય
કયોંકે વોહ જવાંમદ આર ખડાદુર સિપેહ સાલાર ઉનમેં
મોબુદ નહીં હય આર અખ એહલે અરખકો શિકરત દેના
આસાન હોગા.

જાલેખન શાહે ધરાનને ચેહ સમજા હોગા કે અયસા
કાખિલ જરનેલ માઅજુલ હોને પર શાહે અરખસે સરતાખી
કરેગા આર એહલે અરખ આપસમે ઉલજ નહંગે. કયોંકે
ધરાનકી તારીખમેં અયસી નિસાલેં કસરતકે સાથ મોબુદથીં.
જખ કિસી ખાદશાહે વક્તને કિસી કાતેહ જરનેલકો માઅ-
જુલ કિયા યા ઉસકી બેઝદરી કી તો ઉસને ગુસ્સેમેં આકર
અપને ખાદશાહસે ખગાવત કર દી લેકિન શાહે ધરાનકો ચેહ
હરગિઝ માઅલૂમ ન થા કે એહલે અરખમેં ધરલામને એક
અજુખ તખદીલી પયદા કર દીધી. આર ઉનકો તમામ
દુન્યાસે નિરાલા કર દિયા થા. વહાંતો રંગ હી આર થા.
સરતાખીતો કુજ ખડે ખડે જરનેલ આર ગવરનર શાહે અરખકે
સામને ચું તક નહીં કર સકતે આર જો કુચ્છ હુકમ મિલતા
જવાહ ઉનકી માઅજુલીકા હોતા ઉસકી સરોચશ્મ આર ખ
તધયખ ખાતિર તાઅમીલ કરતેથે આર શિકાયત તક લખ
પર ન લાતેથે.

ધરાની સૂઓંકી હલચલ આર ધરાની ફેજકી તૈયારીકી

ધત્તિલાખ કુદમે પહોંચી. ગવરનરે કુદમે એક વફદ
(ડચ્છુટેસન) તૈયાર કરકે હઝરત ઉમર રદીઠકી ખિદમતમે
રવાના કિમ્તાકે કુલ હાલાત અખાની અર્જ કરકે ખલીફા
સાની રદીઠસે ધનઅત હાસિલ કી જાયે કે ખખાયે ધરાની
ફાજકે હમલેકા ધનિતજાર કરનેકે ખુદ એહલે અરખ ધરાની
ક્ષરકરકે મુકાબિલે પર રવાના હોં આર સરહદસે પારહી
ઉનકે રોકલે.

જખ ધરલામી વફદને હઝરત ઉમર રદીઠકી ખિદમતમે
કુલ હાલાત અર્જ કીયે તો હઝરત ઉમર રદીઠને મુતઆનુમ
હોકર પૂછા કે—

“ વોહ લોગ કયોં ખાર ખાર એહિદ શકની કરતે
હંય. શાયદ એહલે અરખ ઉનકે સાથ ખદ સલૂકી સે પેશ
આતે હંય આર ઉન પર ઝયાદતી કરતે હંય છસકી વજેહસે
વોહ આયે દિન ફાજ કશીકી તૈયારી કરતે રહેતે હંય.”
વફદને અર્જ કી કે—

“ એહલે અરખ હરગિઝ ઉનકે સાથ ખદ સલૂકીસે
પેશ નહીં આતે ન ઉન પર કુચ્છ ઝયાદતી કરતે હંય આર
ન ઉનકે સાથ એહિદશિકની કરતે હંય વોહ ખુદ ખખુદહી
હમકો તંગ કરતે રહેતે હંય આર ઉસકી ચેહ વજેહ હય કે
ધરાનકાખાદશાહ ઉનમે મોનુહ હય. ઉસકો અપને દારૂલ ખિલાફ

ઘોર દો અરખેજ સૂખેકે હાથમે નિકલ જાનેકા ખડા સહમા
ઘોર રંજ હુઆ હય ઘોર વોહ એહલે અરખકો અપને
ધિકાકેસે નિકાલનેકી હરબક્ત કોશિશમે રહેતા હય. ઉસકે
મુબેદાર ઘોર સરદારબી ઉસકે ધિયારે પર ચલતે હંય ઘોર ઉસકે
હુકમ પર ફિલફેર ફોજ કરીકા અઝમ કર લેતે હંય. જખ
તક ચઝદેજર્દ ઉનમે મોબુદ હય તખ તક મોઆમિલાતકી
ચેહી સૂરત રહેગી. ” ઇસ પર હઝરત ઉમર રદીઠને કહાકે-
“ કયા ઇનમે એક ઇમાનદાર શખ્સ બી નહીં જો ઉનકો
મુલેહ કાયમ રખનેકી તરગીબ દે સકે ? ” વફદને કહા-

“ ઇરાની ઉમર અપને પાદશાહકે સાથ ઇસિયારેમે
મુત્તફિક હંય કે જસ તરાહ હો સકે એહલે અરખકો
ઇરાકમે બહર કિય. જાયે, મુલેહકી ઉનકો તરગીબ કેન દે ?
સખકે સખ હમારી દુસ્મની પર તુલે ખયઠે હંય ઘોર ચઝદે
જર્દકે ફરમાન પર હમારે સાથ ઉલઝે રહેતે હંય. એક
વિલાયતમે દો પાદશાહોંકી ગુંજયશ નહીં હો સકતી. જખ
તક દોનોંમે એક મુલ્ક બહર ન હો જાય તખતક મુલ્કમે
અમન કાયમ ન રહેગા. ઇસલિયે આપ ઉસ હુકમકો મન
સૂખ ફરમાવે કે એહલે અરખ હલવાનસે આજે કદમ ન
રખે. કયોંકે ઇસ દક્ષ શાહે ઇરાન કસરતસે લશ્કર જમા કર
રહા હય કે મદાયન પર હમલા આવર હો. આપ વકતકી
જુરુરતકો સમજે તાકે અયસા ન હોકે ઇરાક ઘોર જઝીરેમે
એહલે અરખમે સે એકબી દિખાઇ ન દે. ”

હુરમઝાનને જો ઇસિવક્ત હઝરત ઉમર રહીંકી ખિદ-
મતમે મોબુદ થા વફદકી રાયકી તસલીકકી ઓર કહા.

“ ઇસમે કોઈ શુબાહ નહીં કે જખ તક યઝદેજર્દ
જિંદા હય તખ તક વોહ એહલે અરખ પર યુરીશ કરનેસે
ખાઝ ન આયગા. મેંભી સિર્ફ બાદશાહકી તરગીબસે આયે
દિન એહલે અરખસે છેડ છાડ કરતા રહાથા. યેહી સૂરત
દીગર સુબેદારોંકી હય વોહભી બાદશાહકે હોતે અમનસે
નહીં બે?ગિ. એહલે અરખકે લિયે યેહ નિહાયત ઝુફરી
હય કે શાહે ઇરાનકા નામે નિશાં તક મિટા દેં ઓર તમામ
ઇરાન પર અપના કબજા કરવેં. વર ન આયે દિન ઉન પર
હમલે હોતે રહીંગે ઓર રિઆયા પાયમાલ હોતી રહેગી.”

હઝરત ઉમર રહીંને વફદ ઓર હુરમઝાનકી રાયકો
તસલીમ કિયા. ઓર અપને મુશીરોંસે મશવિત તલખ કિયા
કે “ ઇસ તુફાનકો રોકનેકે લિયે જો શાહે ઇરાન બપા
કરનેવાલા હય કયા તદબીર કરની આહીએ. ” સાથહી
આપને યેહભી ઝહિર કર દીયા કે “ મેરા ઇરાદા હય કે
ઇસ દક્ષા મેં ખુદ મયદાને જંગમે જાઉં ” હઝરત બિસ્માન
રહીંને યેહ સલાહ દી કે;

“ આપકા ખાસ મયદાને જંગમે મોબુદ હોના
મુનાસિબ નહીં. આપ લશ્કરે ઇસ્લામકી પુરતોપનાહ હંય.
અગર ખુદા ન ખવાસ્તા લશ્કરે ઇસ્લામકો શિકસ્ત હુઇ તો

બોહ કિસકે પાસ ઇમદાદકે લિયે જાઇંગે. બહેતર યેહી હુય કે આપ શામ બસરા ઓર કુદેસે ફેજે તૈયાર કરકે મુકાબિલે પર રવાના કરેં ઓર આપ કુદેમેં કિયામ કરેં તાકે લશ્કરે ઇસ્લામકો વકતન ફવકતન કુમક રવાના કરતે રહેં. ” ઇસપર હઝરત અલી રહીંને કહા—

“ મેરી રાયમેં અમીરૂલ મોમેનીનકા કુદેમેં જાના હરગીઝ મુનાસિબ નહીં. અમીરૂલ મોમેનીનકો મદીનેહીમેં કિયામ રખના ચાહીએ ઓર મયદાને જંગમેં કિસી ઓર જરનેલકો રવાના કરના ચાહીએ. કુદે ઓર બસરેસે થોડી થોડી ફેજ મયદાનમેં લેજની ચાહીએ તાકે યેહ મુકામ ફેજસે ખાલી ન રહે જાયે ઓર શામસે હરગીઝ સિપાહ નહીં. મંગાની ચાહીએ. અગર ઝુરત પડેગીતો કુદે ઓર બસરે યા મદીનેસે ઓર કુમક મયદાનમેં ઇરસાલ કી જાઇગી. ઇસ તરાહ અમીરૂલ મોમેનીનકા રોઅબ બહસ્તુર બના રહેગા ઓર ખુદાનખવાસ્તા શિકસ્તકી હાલતમેં હમકો ચંદાં ઝઓફ ન પહોંચેગા. મદીનેસે હમ ફિર ફેજ કશી કરસકીંગે. ઓર શિકસ્તકા મોઆબિઝા દુશ્મનોંસે લેનેકે કાબિલ રહે સકીંગે. બસૂરત હીગર અગર અમીરૂલ મોમેનીનકે મયદાને જંગમે મોબુદ હોતે લશ્કરે ઇસ્લામકો શિકસ્ત હુઇ ઓર હલુલા ઓર કુદેમેંલી યેહી સૂરત પેશ આ ગઇ તો એહલે અરબકા રોઅબ બિલકુલ આયેલ હો જાયગા બલકે દુશ્મન જુરાઅત

પકડકર અરબ પર ચઢ આઈંગે. મેરી રાયમેં ચેહી મુનાસિબ હય કે હઝરત ઊમર રહીં અમીરૂલ મોમેનીન મદીનેમેં રહેં ઓર કિસી ઓર જરનેલકો મયદાને જંગમેં રવાના કરે.” હઝરત અખ્બાસ રહીંને બી ઇસ રાયકે સાથ ઇત્તિફાક ક્રિયા. હઝરત ઊમર રહીંને હઝરત અલી રહીં ઓર હઝરત અખ્બાસ રહીંની રાય જે નિહાયત દૂર અંદેશી પર મળનીથી તસલીમ કરલી. ઓર ફરમાયા કે—

“ કિસ શખ્સકો લશ્કરે ઇસ્લામકી કમાન દી જાયે. ” સોચતે સોચતે ચેહ કરાર પાયા કે નોઅમાન બિન મકરનકો જે ખુઝિસ્તાનમેં મુકીમ થા ઇસ લશ્કરકા અમીર મુકરર ક્રિયા જાયે. હઝરત ઊમર રહીંને ઉસી વકત નોઅમાન બિન મકરન કે નામ હુકમ લિખા કે “ ખુઝિસ્તાનમેં કાફી ફૌજ છોડકર હલવાનમેં શાહે ઇરાનકે મુકાબિલે પર ચલા જાયે. ઓર ઉસકા પીછા ન છોડે જખતકે ઉસકો મગલૂબ ન કરલે. યા ઉસકો મુદ્ક બદર ન કરદે.” મીં વોશીંગ્ટન અરવીંગ નામી યુરોપીયન મોઅરરિબ ઇસ મુકામપર લિખતા હય કે “કિસ કદર તઆબુબ ઓર હયરતકા મુકામ હય કે મશરિકકી એક વસીઅ ઝખરદસ્ત ઓર તાકતવર સલ્તનતકી કિસ્મતકા ફેસલા વોહ ચંદએક (મુઠીબર) સદેહ રીશ અરબ મદીનેકી છોટીસી મસ્જીદમેં બચક કર કર રહે હંચ જે ચંદ સાલ પેશતર જે ખાનોમા ઓર જલાલતન હોકર નિહાયત મિસ્કીન હાલતમેં

બ મુસ્લિમ અપની જાને બચાકર મદીનેમે પનાહ ગુઝીન હુવે થે. " બેશક ગોર કરનેવાલે ઇન્સાનોંકે લિયે ઇસ્લામકી સહાયત ઓર આં હઝરત સલ્વં કી રિસાલતકા ચેહ બડા મોઅજ્જબા હય.

સાથહી ગવરનરે કુફાકો લિખ લેખ કે કુદેદી ફેજમેસે નિહાયત દિલેર ઓર આઝમુદા કાર સિપાહી છાંટકર નોઅમાન બિન મકરનકે પાસ હલવાનમે લેજે જાયે. ઇસ તરાહ નોઅમાન બિન મકરન તીસ હઝાર જરાર લશ્કરકે સાથ જનમે બડે બહાદુર શુખ ઓર માહેરાને જંગ શામિલ થે હલવાનકે મુકામ પર પહોંચ ગયા.

ઇસ અરસેમે શાહ યઝદેજદકી કોશિશસે ઉઠ લાખ ઇરાની ફેજ જમા હો ચુકીથી ઓર ચેહ કસીર ફેજ જરનેલ ફીરોઝાનકી માતેહતીમે નિહાવંદકે મકામપર જો કોહો અલવન્દ કે દામનમે હય કેમ્પ લગાયે હુએથી. ઇરાન કે મશહુર ઓર નામી જરનેલોંમેસે સિફ ફીરોઝાનહી આકી રહે ગયા થા. વો બડા તજ્ઝુએકાર ઓર સાલ ખુરદા જનરેલ થા. કાદસીઅ. ઓર બાબુલમે એહલે અરબકી લાડાઇકા ઢંગ દેખચુકા થા ઓર ઇસ કસીર ફેજકી અફસરીકે લિયે ઇસસે બહેતર જરનેલ શાહે ઇરાનકો નહીં મિલ સકતાથા.

નોઅમાનને હલવાનસે દુશ્મનકી ખખર લાનેકે સિયે
 બસૂસ રવાના કિયે. વોહ ચેહ ખખર લાયે કે “ દુશ્મનકી
 કસીર ફેજ નિહાવંદકે કિલેમે’ કેમ્પ લગાયે હુએ હય.
 લેકિન હલવાન ઓર નિહાવંદકે દરમ્યાન રારતા બિદકુલ
 સાફ હય ઓર દુશ્મન કહીં દિખાઈ નહીં દેતે ” ઇસપર
 નોઅમાનને હલવાનસે કુચ કરકે નિહાવંદકે કિલેકે રૂખરૂ
 અપના લશ્કર ઉતાર દિયા. ફીરોઝાનકો શાહે ઇરાનકા હુકમ
 તો ચેહ થા કે વોહ નિહાવંદમે’ લશ્કર આરાસ્તા કરકે મય-
 હાનપર હમલા કરે મગર જળ ઇરકો મત્તિલાઅ મિલ ગઈ
 કે અરબ લશ્કર હલવાનમે’ મુકાબિલેકે સિયે પહોંચ ગયા
 હય તો ઉસને નિહાવંદમે’હી ઠયરના મુનાસિબ સમજા. કયોંકે
 ઇસકો પુખ્તા ઉમીદ થી કે એહલે અરબ ખુદ ઉસકે
 મુકાબિલ આઈગે. ઇસને કિલેકો અચ્છી તરાહ મહેકુઝ કર
 લિયા ઓર ફસીલકે બાહરે ગોખરૂ બિગા દિયે તાકે એહલે
 અરબ ફસીલકે નજદીક ન આ સકે. ફીરોઝાન બડા મોહતાત
 જરનેલ થા. વોહ કાહસીયાકે મયહાનમે’ દેખચુકા થા કે
 એહલે અરબકા હમલા બગુલેકી તરાહ હોતા હય. જુસકે
 આગે ઇરાની સવાર ઠયર નહીં સકતે. ચેહી વજેહથી કે
 બાવબુદ ઇસકે પાસ એહલે અરબસે પાંચગુની ફેજ ઝીયાદા
 થી. ઉસને ખુલે મયહાનમે’ એહલે અરબકા મુકાબિલા કરનેકી
 જુરાઅત ન કી વોહ જાનતાથા કે ઇરાનકે બાકી સૂબોંકી
 કિસ્મતકા ફયસલા ઇસી લડાઈ પર મુનહસિર હય. ઇસકે

બાદ ઇતની ફાજ શાહે ઇરાન જમા ન કર સકેગા. ઓર એહલે અરબકે સેલાબકો રોકનેકા મોકા ન પા સકેગા. ઇસકા મનશા ચેહથા કે જહાંતક મુમકિન હો સકે લડાઇ તુલ દે યહાંતકકે એહલે અરબ ઉકતા જાયેં ઓર ઘભરાકર વાપિસ ચલે જાયેં. યા તંગ આકર કોઈ અચસી જાહિલાના હરકત કરેં જો ખુદ ઉનકી તબાહીકા મુજબ હો.

નોઅમાનબી હુનરમંદ ઓર માહિર જરનેલ થા, વો ઈરાની ફાજકી કિલેખંદીસે તાડ ગયા કે ફિરોઝાનકા મનશા માવજુદ ઇસકદર કરીર લશકરકે ખુલે મયદાનમેં મુકાબિલા ન કરનેસે સિવાયે ઇસકે ઓર કુછ નહીં હો સકતા કે, એહલે અરબ લડાઇકે ઇનતિઝામમેં થક જાયેં ઓર ઘભરાકર ઇસકે ગલેં પડેં યા બેદિલ હોકર વાપિસ ચલે જાયેં ઓર ઉસવકત ફિરોઝાન જુરયાત પકડકર અરબ સરહદપર હમલા કરદે. ઇસપર નોઅમાનનેબી ચેહી ઇરાદા કિયા કે, જખતક ઈરાની લશકર મયદાનમેં ન નિકલેગા વો કિલેખર હમલા આવર ન હોગા. ઇસતરાહ દોનોં જરનેલ ખડે એહતિયાતસે એક દુસરેકે મુકાબિલ પડે રહે. કબી ફિરોઝાન કોઈ દરતા કિલેસે બાહર લેજતા તો એહલે અરબ ઉસકા જવાબ દેદેતે પર ન વોલી સિફ અપની હિકાઝતકા ઇનતિઝામ કરકે મઝેસે જયડે રહેતે. ફિરોઝાન એહલે અરબકે ઇસ હોસલે ઓર સળરપર તાઅજજુબ કરને લગા. ઉસકો ઉમ્મીદ ન થી

કેવો અરબ સવારોને કાફસીયાકે મયદાનમાં હમ્દો પર હમ્દો કરતે થે સું નિચલે બચકે રહીયો.

એક દિન ફિરોઝાનને નોઅમાનકે પાસ કાસિહ લેળ કે-
 “ કિસી અરબકો બાતચીત કરનેકે લીયે લેજે ” નોઅમાન રહીંને મુગીરા બિન શોઅબા રહીંકો બે બડા હોશિયાર આદમી થા. ફિરોઝાનકે પાસ લેળ. મુગીરા રહીં વહાં બતકર ઘડાઘડ ફિરોઝાનકે તખ્તકે કરીબ ચલે ગયે. ફિરોઝાનકે મુસાહિબોને એક અરબકો બે ઘડક આતે હુવે દેખકર ઉતકો મના કિયા. મગર મુગીરા રહીંને કહા:—

“ મેં આપકા બુલાયા હુવા આયા હું આપકો મેરી ઇઝઝત આર તવાબો કરની ચાહીયે ” થે સુનકર ફિરોઝાનને મુસાહિબોકો ડાંટા આર મુગીરા રહીંકો કુરસીપર બચકનેકા ઇશારા કિયા. ઇસકે બાદ ફિરોઝાનને મુગીરા રહીંકો કહા.

“ આપ લોગ કયોં નાહક વકત બરબાદ કર રહે હેં. બહેતર હોકે ખુદ બખુદ ચહાંસે ચલે જાવ વર ન તુમારી જાનકી ખેર નહીં ” મુગીરા રહીંને થે સુનકર જવાબ દીયા.

“ હમ હમારે બલીકાકે હુકમસે તુમારે મુકાબિલે પર આયે હંચ. ઇસલિયે મુકાબિલા કિયે બગેર વાપિસ નહીં જાઈંગે. ચાહે ઇનતિઆરમેં હમારા કિસ કદર વકત બરબાદ હો જાયે. ” થે સુનકર ફિરોઝાન બિગડા આર મુંડ બનાકર બોલા.

“ પહેલે તુમ ભુકે ઓર બદબખ્ત આદમી થે મગર અબ તુમારે હમાગ આસમાન પર ચઢ ગયે હેં યાદ રખો કે ઇસકા નતીબ અચ્છા ન હોગા ” ઇસકે જવાબમેં મુગીરા રહીને કહા.

“ બેશક, હમ ભુકે ઓર બદબખ્ત આદમી થે મગર અલ્લાહ તઆલાને અપને કબ્જો કરમસે હમમે અપના રસુલ સલ૦ લેબા જીસને હમારી ભુક ઓર બદબખ્તી દુર કરદી. ઓર હમકો નેઅમતોંકા માલિક કરકે હમારી બદબખ્તી તુમારે ગલે હાલ દી. અબ હમ ખુદાકી બરગુઝીદા કોમ હેં ઓર તુમકો મગલુબ ક્રિયે બગેર ચહાંસે નહીં બાઈગે. ” થે કહેકર મુગીરા રહી૦ ઉક ખડે હુવે ઓર અપને લશ્કરમેં વાપિસ આ ગયે. એકલે અરબ બરાબર મુકાબિલે પર અડે રહે, ચહાંતક કે દો મહીને ગુઝર ગયે.

આખિરકાર ફીરોઝાનકી ઉમ્મીદ બર આઈ. અરબ સવાર ઇનતિઝાર કરતે કરતે થક ગયે. લશ્કરમેં રસદકીબી કિલ્લત હો ગઈ ઓર શેરદિલ સરદારોંને ઝિયાદા ઇનતિઝાર ન કરકે નોઅમાનકો કહા—

“ કબતક હમ ઇસ તરાહ બેકાર પડે રહીંગે. ઇરાની તો ચુહોંકી તરાહ સુરાખુમેં ઘુસે હુવે હેં. વો તો બાહર નિહાલનેકા નામ ચહીં લેતે. હમ કબતક ઉનકા ઇનતિઝાર

કરતે રહીંગે. અગર ધરાની બાહર નહીં નિકલતે તો હમકો ધનિઝત હો કે હમ કિલેપર હમલા કરેં ઓર હસ તરાહ હો સકે ઈસ લડાઈકા ફયસલા કરેં.” નોઅમાન રહીઠને ધરકે જવાબમેં કહા કે:—

“ ધરાની જરનલકા ચેહી મનશાહે કે તુમ એહતિયાતકો બાલાએતાક રખકર ઓર બે હોસલા હોકર ધરાનીયોંકે ગલે પડો ઓર ઈસતરાહ ધરાનીયોંકે હાથસે હલાક હો જાવ. કયા તુમ દેખતે નહીં કે ધરાની જરનેલને કિલેકી હિકાઝતકા કયસા પુષ્તા ધનિતિઆમ કર રખાહે. અગર તુમ હમલા કર બચઠે તો ચકીનન હલાક હો જાવગે. ઓર મેં તહીં આહતા કે મેરી માતેહતીમે એક મુસલમાન બી આવે હો જાયે. તુમ સપ્ત ઓર હોસલેસે બચઠે રહો. ધરાની ખુદ અખુદ તંગ આ જાઈંગે, યા શાહે ધરાન ઝિયાદા ધનિતિઆર કરકે ફિરોઝાનકો મુકાબિલેકા જલદી હુકમ લેજેગા ઓર વો મજબુર હોકર હમારે મુકાબિલે પર મયદાનમેં નિકલેગા. જયસા કે રૂસમતકો કાદસીયે કે મયદાનમેં નિકલના પડા થા. ઈસ વક્ત હમારી લડાઈ સિફ એ હે કે હમ દોનોંમેસે કોન પહેલે બેહોસલા ઓર તંગ હોતા હે. જો પહેલે બેહોસલા હોગા વો હારજાયગા. મુઝકો અમીરૂલ મોમેનીનને તુમારા અમીર ઇન્સલિયે મુકરર નહીં કિયા કે મે તુમકો બે એહતિયાતીસે લડાકર હલાક કરાડું. મે અપની ઝિમ્મેવારીકો

ચુપ સમજતા હું. મુઝસે એક એક મુસલમાનકી જાનકા હિસાબ લિયા જાયગા. ઓર ઝરા ઝરાસી હરકતકી બાઝપુસં કી જાયગી. મે કિસતરાહ તુમકો યકીની હલાકતમે જાનેકા હુકમહું બેહતર ચેહી હે કે તુમ સખ્ર ઓર હોસલેસે કામ હો. ઓર અહ્લાહ તઆલાસે હોઆ માંગતે રહો ઓર ઇસ બાત પર કામિલ યકીન રખોકે અહ્લાહ તઆલા કુંઝર હમારી તાઈદ કરેગા, જયસે કે પહેલે કે મોકોં પર મેહોઝ અપને ફઝલો કરમસે કરતા રહો હે. ”

યે તકરીર સુનકર ઓર સરદાર તો ચુપ હો ગયે મગર તલીહા બિન ખવીદહ અસદી રદીઠને જો અબ ઝુટી નુખુવતકે દાઅવેસે તવબા કરકે સચ્ચા મોમિન ઓર મુસલમાન હો ચુકાથા ઓર હઝરત અમીરૂલ મોમેનિન રદીઠકી ઇજાઝતસે ઇરાનકે માઅરિકોંમે ઇસ્લામકી બિદમત કરનેકે લિયે ઇસ લશ્કરમે શામિલ થા કહો કે:—

“ અગર ઇરાની કિલેસે બાહર નહીં નિકલતે ઓર આપ હમકો કિલે પર હમલા કરનેકી ઇજાઝત નહીં દેતે તો મે એક તજવીઝ અરજ કરતા હું. જુસ પર અમલ કરનેસે હમકો ઇસ મખમસે ઓર મુશકિલસે નજાત મિલ જાયગી. યો તજવીઝ ચે હે કે આપ અપને લશ્કરકો વાપિસીકા હુકમ દે ઓર કિલેસે દુર નિકલ જાયે ઓર કિલેસે કાફી

ફાસલા છોડકર ઠ્યર જાયે' ઓર વહાં લશ્કરકો લડાઈકે
 લિયે આરાસ્તા ઓર મુસલમાન કર રખે. ઇરાની જરમેલ
 ઇસિસે સમજ લેગા કે એહલે અરબ તાંગ આકર મયદાનસે
 મુંહ મોડ ગયે હે' ઓર એદિલ હોકર અપને ધરોંકોં
 વાપિસ ચલે ગયે હે. વો મુજાઅત કરકે અપના લશ્કર લેકર
 મહાયન પર હમલા કરને યા હમારે તઆફુળ કરનેકી ગર-
 ઝસે નિકલેગા. જબ હમારે ફરીબ ઇરાની લશ્કર પહોંચેગા
 તો હમ મુકાબિલા શુરૂ કર દેંગે. ઓર અપને દિલકે અરમાન
 અચ્છી તરાહ નિકાલ લેંગે. ઇસિતરાહ ઇસકદર અરસા નિકમ્મે
 ઓર ખેકાર બચકે રહેનેકી સારી કસર નિકલ જાયગી. ઓર
 ઇસ લડાઈકા લી અપની મનશાકે મુવાફિક ફયસલા હો
 જાયગા. આપ ઇસ બાતકો અચ્છી તરાહ એહેન જશીન કર
 લે' કે ઇરાની લશ્કર જો ઇસ કસરતકે સાથ જમે હુવા હે
 તો ઇસકી ચે મુરાદ નહીં કે નિહાવન્દ મે છાવની ડાલે પડા
 રહે. બલકે શાહે ઇરાનકી ગરઝ તો અપને ઝરખેઝ મુખોંકો
 હમસે વાપિસ લેનેકી હે. વર ન હમારી તરફસે તો શાહે
 ઇરાનકો કિસી હમલેકા અન્દેશા ન થા. કયોંકે હમ હઝરત
 અમીરૂલ મોમેનીનકે હુકમકે મુતાબિક હલવાનસે એક ઈચ
 કદમ નહીં ખટા સકતે થે. ચે લશ્કર કશી તો મહાયન પર
 હમલા કરને ઓર એહલે અરબકો ઇરાકસે નિકાલનેકી
 ગરઝસે હુઇ હય. ઓર કોઈ શુખ્હા નહીં કે અગર હમ
 હલવાનમે મુકીમ રહેતે તો ઇરાની લશ્કર ઝુરૂર હલવાનમે

હમારે મુકાબિલે કે લિયે પહોંચતા. મગર હમકો નિહાવ-
દ્દમે દેખકર ઇશની જઈનેલને એહસિયાતકો મદે નજર
રખ લિયા. ઓર હમકો તંગ ઓર જે દિલ કરંનેકી તજવીઝ
કરલી. જખ ઉસકો માલુમ હોગા કે હમ ઉસકે મનશાકે
મંત્રિક ઘેભરાકર લડાઇસે મુંઝ માડ ગયે હે. તો વો
મોકો જનીમત સમજકર ફિલફાર હમારે પીછે પડેગા ઓર
ફિર હમ ખુલે મયદાનમે જો કુછ હમસે હો સકેગા કર લેંગે."

તલીહા રદીંકી ઇસ માઅકુલ રાયેકી મુગીરા રદીં
ને તાઇદકી ઓર તમામ સરદારોને ઇસકે સાથ ઇતતિફાક
કિયા. નોઅમાન રદીંને લી આખિરકાર યે રાયે તસદીમ.
કરલી ઓર લશ્કરકો વાપિસીકા હુકમ દિયા. લશ્કર ફિલ-
ફાર ખયમે ઉખાડ કર કુચકે લિયે તયાર હો ગયા. ઓર
નોઅમાન રદીંને ગેર ઝુફરી અસખાળ કેમ્પમેહી પડા
રેહને દિયા. તાકે દુશ્મનકો યે માલુમ હોકે એહલે અરખ
ઘેભરાહટમે વાપિસ ચલે ગયે હે.

ફિરોઝાનકો ઉસકે જાસુસોને ફિલફાર ઇતતિલાઅદીકે
એહલે અરખ ઘેભરાકર લાગ ગયે હંચ. યે ખખર બિજલીકી
તરાહ ઇશની લશ્કરમે ફેલ ગઈ ઓર વો અઝહદ ખુશ
હુએ. ઉનકે હોસલે ખદ ગયે ઓર ફિરોઝાનકે માતેહત
સરદાર ઉસકે પાસ આકર કેહને લગે કે:—

“ એહલે અરબ સરાસીમા હોકર ભાગે જા રહે હંય. અખ કિલેસે નિકલો. આર ઉનકા તઆકુળ કરકે. ઉનકો રાસ્તેમેંહી કતલ કરો. ઇસમેં દેર નહીં કરની ચાહીયે, વર ન વો દુર નિકલ જાઈંગે. આર સહી સલામત હલવાનમેં પહોંચ જાઈંગે. અયસા મોકા ફિર હમારે હાથ નહીં આયગા. ઇનકો સંભલવને ન દેંગે આર એક કોબી જીતા ન છોડીંગે. ”

ફિરોજાન ખડા મોહતાત થા. મગર સરદારોંકી સર ગરમી દેખકર ઉસને લશ્કરકો કિલેસે બાહર નિકલવને આર એહલે અરબકા તઆકુળ કરનેકા હુકમ દે દિયા. ઇરાની ખડે જોશકે સાથ દુસરે દિન અલરસુખાહ નિહાયત તેજ રક્તારીકે સાથ એહલે અરબકે પીછે રવાના હુએ. એહલે અરબ નિહાવન્દસે એક મનઝિલ પર જાકર ઠયર ગયે. દુસરે દિન નોઅમાનને ઉનકો આરાસ્તા કરકે મયદાનમે ખડા કર દિયા. દો પેહોર ઢલ ગઈ થી કે અરબ જાસુસ જો ખખર રસાની પર મુકરર થે ખખર લાચે કે ઇરાની લશ્કર ખડી તેઝીકે સાથ આ રહા હે. નોઅમાનને લશ્કરકો હમલે કે લિયે ખખરદાર કર દિયા મગર બાઅજ સરદારોંને નોઅમાનકો સલાહદી કે “ દિન ગરમ હો ગયા હય, લડાઈ કલ સુખેહ પર મોકુફ રખે. ઇરાની લશ્કર અખ ખુલે મયદાનમે આ ગયા હે. કલ હમ ઇતમિનાન કે સાથ ઉનસે જંગ કરીંગે. ” નોઅમાનને ચે સુનકર જવાબ દિયા.

“ દેર કરની અચ્છી નહીં. હમારે કાયદેકી ચેહી ણાત હયકે ધરાની લશ્કરકે સામને આતેહી ઉસ પર હુટ પડે. વો ચે સમજકર આ રહેહે કે હમ ભાગે જા રહે હે. જખ વો હમકો આરાસ્તા દેખીંગે તો સખ હયરાન હોંગે. ઉનકી હયરાની અલી દુર ન હોગી કે હમ ઉન પર હમલા કર દેંગે. મેં ત્રીન તકબીરેં કહુંગા. ઓર હર તકબીર પર અલમકો જુખીશ હુંગા. જખ ત્રીસરી તકબીર મેરે મુંહસે નિકલે તો તુમ અહ્લાહ તઆલા પર ભરોસા રખ કર બિજલીકી તરાહ દુશ્મન પર હુટ પડના. ” ચે કેહકર નોઅમાન રદી૦ ને હોઆ માંગી કે:—

“ અય રખ હમારે હમકો ઇસતિકામત ઓર સખ અતાકર, દુશ્મનોં પર હમકો ફતેહ દે ઓર મુઝકો શહાદતકી નેઅમત અતા કરમા. ”

સળને આમીન કેહકર ચેહી હોઆ માંગી. હરએકકો શહાદતકા શોક થા. નોઅમાન રદી૦ને વસીયત કી કે:—

“ જખ મેં મયદાનમેં શહીદ હો જાઉં તો મેરી જગે હઝીફા અલયમાનીકો અપના અમીર બનાના. અગર હઝીફાલી શહીદ હો જાયે તો જરીર બિન અબદુલ્લા ઉસ્કી જગે લે. અગર જરીર લી શહીદ હો જાયે તો ઉસ્કી જગે કયસ કો અમીર સમજના. અગર કયસ લી શહીદ હો જાયે તો મુગીરા બિન શોએબા ઉસ્કી જગે તુમારા સરદાર હોગા. ”

યે ઇનતિઝામ કરકે નોઅમાન રહીં ઝોર ઉસકા
 લશ્કર ઇરાનીયોંકા ઇનતિઝાર કરને લગા. જુહી ઇરાની
 લશ્કરકા મુકદ્દમા નોઅમાનકો દિખાઈ દિયા તે. ઉસને ઝોરસે
 તકબીર કહી. જળ વો ઝોર નઝદીક હુવે તો ફુસરી
 તકબીર કહી. ઇરાની સંબાર ઝોહલે અરખકો ઇરાતરાહ આરા-
 સ્તા પેરાસ્તા દેખકર શશદર રેહ ગયે. ઝોર અપને કદમોં
 પર ઠેર ગયે. ઇતનેમે બાકી લશ્કર ભી ઉનમે આ મિલા.
 નોઅમાન ઝોર ઉસકે હમરાહી દો માહસે ઇસ ખાતકા ઇન
 તિઝાર ખીંચ રહેથે. ખુદાને ઉનકી મુરાદ પુરી કી. ઝોર
 ઇરાની લશ્કર ખુલે મયદાનમે ઉનકે મુકાબિલ આયા. ઇરા-
 નીયોંકી હયરાની અભી દુર ન હુઇથી કે નોઅમાન રહીં
 ને તીસરી તકબીર કહી. જુસ પર અરખ સંબાર ઝોર ઉનકે
 શેર દિલ સરદાર જીનમે કઅકા ગિન ઉમરૂ તર્મીમી રહીં
 કાદસીયા, બાબુલ, ઝોર હુલુલાકા હીરો ભી મોબુદ થા.
 નેજે તાને બિજલીકી તરાહ દુશ્મન પર ટુટ પડે. ઇરાની ભી
 ખડે જોશમે આયેથે દિલેરીસે લડને લગે મગર ઝોહલે
 અરખને ઉનકી સફે દરહમ ઘરહમ કરદી. મયદાનમે તલ-
 વાર ઝોર નેજે બારિશકી તરાહ ઘરસ રહે થે. ઝોર ઇરા-
 નીયોંકા ખુન પાનીકી તરાહ બેહ રહા થા. ચહાં તકકે
 ઘોડોંકે કદમ જાળજા ફિસલ રહેથે. મગર લડાઈ ઝોર પરથી
 ઝોર કતલકા બાઝાર શિદ્દતકે સાથ ગર્મ થા. કરીખન તીસ
 હઝાર ઇરાની બિલમુકાબિલ લડતે હુવે કતલ હુવે. અખ

ઉનકે પાઉં ઉખડતે લગે. મગર ધરિની તીર અંદાજે અલી તક બરાબર તીર ચલાયે જાતે થે. નોઅમાન રદીંને દુશ્મનકે પાઉં ઉખડતે દેખકર કહા.

“ અય મેરે રખ ! મેરી ફતેહકી દોઆકો તો કુબુલી-યતકા શરફ હાસલ હુવા જાતા હે મેરી શહાદતકી આરજી લી પુરી હો. ”

યેહ દોઆ નોઅમાન રદીંકે મુંહસે નિકલીહીથી કે કુબુલીયત દરે હકસે ઉસકે ઇસતિકબાલકો નિકલો. નોઅમાનકા ઘોડા ફિસલા આર સાથહી તીરોંકી બાહાર ઉસપર પડી. નોઅમાન રદીં ઘાયલ હોકર ઘોડે કે સાથ ગિર પડે. હઝીફાને દોડકર અલમ ઉસકે હાથસે લે લીયા. (એક રિવાયત હે કે પેહલે નોઅમાનકે ભાઇ નઘમને દોડકર અલમ લે લિયા થા.) લડાઇ બરાબર જારી રહી. આર આખિરકાર કઅકા, તલીહા, આર દીગર શેરદિલ અરખ સરદારોંકે હમલોંસે ધરિની નાઆર હોકર ભાગ નિકલે. લશકરે ઇસલામને ઉનકા પીછા કિયા આર અરસી હઝાર ધરિની ભાગતે હુવે કતલ હુવે. બાકી મુનતશિર હો ગયે. ફિરોજાન સિફ આર હઝાર સવારોંકે હમરાહ હમદાનકો ભાગા. મગર કુઅકાને એક દસ્તા અંદ સવારોંકા હમરાહ લેકર ઉસકા પીછા કિયા આર હમ ન લિયા જખતક કે

આધી રાતકે કરીબ ફિરોજાનકે ઉસકે હમરાહીયોંકે સાથ પહાડકે દારેહમેં ન જા ગિયા. એક રિવાયત હે કે દારેહમેં સે એક ટાફલા શેહેદકે સોદાગરોંકા ગુઝર રહા થા. ઓર ઉનકે ખચ્ચરોંકી વજેહસે દરરેહકા રાસ્તા ફકા હુવા થા. ફિરોજાન ઓર ઉસકે હમરાહી રાસ્તા ફકા દેખકર ધભરા ગયે કે, ઇતનેમેં કચ્ચકાને પહોંચકર ફિરોજાન ઓર ઉસકે હમરાહીયોંકે કતલ કર ડાલા. ઓર ઇરાનકે નામબર જરનેલોંકા ખાતેમા હો ગયા. ઇસપર યે ઝરબુલ મસલ મશહુર હુમ કે “શેહેદકી મખખી ઇલાહી ફેજકા જુઝબ હે.”

એક રિવાયત હે કે, યે શેહેદ ફિરોજાનકે હમરાહ થા. જો ચાલીસ ખચ્ચરોં પર લદા હુવાથા. જબ કચ્ચકાને ફિરોજાન ઓર ઉસકે હમરાહીયોંકે કતલ કરકે ઉનકે અસખાખ ઓર સામાન પર કખજા કિયા તો ચાલીસ ખચ્ચરોં પર શેહેદ લદા હુવા પાયા. જુસકો દેખકર એહલે અરબ હંસકર કેહને લગે કે, “ફિરોજાન ઇસ શેહેદમેં ફંસ ગયા.”

ઇસ લડાઇકા નામ એહલે અરબને ફતેહુલ કુતુહ રખા. ફિલ હકીકત યે બડી અઝીમુશાન ફતેહથી ઓર ઉસને તમામ ઇરાનકે મુખેબતકી કિસમતકા ફયસલા કર દિયા. ફિર કભી ઇતના કસીર લશ્કર એહલે અરબકે મુકાબિલેમેં ન આયા. ઓર આસાની કે સાથ યો ઇરાની મુખે

ફોટો કરતે ગયે. શાહ યજ્ઞદેજર્દ ધ્વજ શિકસ્તકી ખખર સુનકર નિહાયત અફસુરદગીકે સાથ રે સે નિકલ ગયા. ઓર મરબ મે બાકર મુકીમ હુવા.

બે શુમાર માલે ગનીમત એહલે અરખકે હાથ આયા. ખુમ્સ નિકાલકર એક એક સંબારકો છે હઝાર દીનાર (અશ-રફી) કા હિસ્સા મિલા. હઝીફા રદી૦ માલે ગનીમત તક-સીમ કર રહાથા કે નિહાવંદકે ખડે આતશકદેકા કાહન (પુખરી) હિરાસાં વ લરઝાં ઉસકે પાસ આયા ઓર કંહને લગા.

“ અગર આપ મુઝકો ઓર મેરે ખાનદાનકો અમાન દે તો મેં આપકો એક શાહી ખજાના હવાલે કરૂંગા બે યજ્ઞદેજર્દને મેરે આતશકદેમે ઝૂરરતકે વકતકે લિયે મેહપુઝ રખા હુવા હે. ”

યે સુનકર હઝીફા રદી૦ ને ઉસકો અમાન દી. ઓર કાહનને થોડી દેરમે એક છોટાસા ખુખસુરત બકસ સર બ મોહોર લાકર હઝીફા રદી૦ કે રૂબરૂ રખદિયા. હઝીફા રદી૦ને મોહોર તોડકર બકસકો ખોલા તો ઉમ્મમે બેશ કીમત જવાહિરાત પાયે. જીનમે ઢો બડેલાલબી થે. હઝીફા રદી૦ને અપને હમરાહીયોંકો કહા-

“ યે ખજાના હમકો માલે ગનીમતસે મલાહિદા મિલા

હે. ચોર હમારા ઇસપર કુછ ઝોર ખર્ચ નહીં હુવા. મેરી રાયેમે હમારા ઇસમે મુતલક હક નહીં હે. ઇસલીયે મેરી રાયે હે કે ઇસ બકસકા માલ ખુમ્સકે હમરાહ હઝરત ઊમર રદીં કી ખિદમતમે લેજ દે. તાકે વો જીસ તરાહ મુનાસબ સમજે ઇસકો ખર્ચ કરે. ” સળને ઇસ રાયેકે સાથ ઇતતિકાક ક્રિયા ચોર કહા કે—

“ ખેશક ચે ખજાના આપકે પાસ ગ્યા હે ચોર હમારા ઇસમે કુચ્છ હક નહીં. આપ ખેશક ઇસકો ખલીફગેઆની હઝરત ઊમર રદીં કી ખિદમતમે લેજ દે. ” હઝીફા રદીંને વો જવાહિરાતકા બકસ ફિર ખંદ કરકે ચોર ઇસપર મોહોર લગાકર માલે ખુમ્સકે હમરાહ મદીને રવાના કર દિયા.

જબ કાસિદ ખુશખબરીકા ખત લિયે હુવે મદીને પહોંચ્યા તો હઝરત ઊમર રદીં ફતેહકા ખત પઢકર નિહાયત ખુશ હુવે. ચોર મોમેનીનકો ખત પઢકર સુનાયા. સળ સુનકર ખુશ હુવે ચોર સિજદગે શુક બન્ન લાયે. ફિર હઝરત ઊમર રદીંને જંગકી કેપ્રીયત પુછી. કાસિદને તક્સીલ કે સાથ તમામ વાદેઆત ખુસુસન નોઅમાન રદીંકી શુબઅત, ઇસકી દોઆ ચોર ઇસકી શહાદતકા હાલ સુનાયા. હઝરત ઊમર રદીં નોઅમાનકા હાલ સુનકર આબત્રીદા હો ગયે ચોર ફરમાને લગે;—

“ પેશક અયસેલી લોગ હેં ને અલ્લાહ તઆલા
ઓર ઉંકે રસુલ સલ૦ કી ખુશનુદી હાસલ કરકે. હાજમ
જન્નતકે હકદાર બનતે હેં. અલ્લાહ તઆલા ઉંકો ગરીકે
રેહમત કરે. ”

ફિર કાસિદને ઓર બહાદુરોંકે નામ લિયે ને ઇસ
માઅરિકેમે શહીદ હુવે ઓર બાઅઝકી નિસગત કહા કે
“ આપ નહીં જાનતે ” હઝરત ઉમર રહીંને કહા—“અગર
મેં ઉંકો નહીં જાનતા તો કયા હુવા અલ્લાહ તઆલા તો
ઉંકો ખુબ જાનતા હે. વો અપને વાઅદેકે મુવાફિક ઉંકો
અપને પાસ જન્નતમે જગા દેકર હમેશા મસરૂરો શાદ-
માન રહેગા.

જબ માલે ખુમ્સ ખોલા ગયા તો કાસિદને જવાહિરા-
તકા બકસ લી પેશકશ ક્રિયા. બકસ ખોલકર જવાહિરાત દેર
કિયે ગયે. જીનકી ચમકસે દેખનેવાલોંકી આંખે ચકાચોંધ હો
ગઈ. કાસિદને ઇસ બકસકી કેશીયત બ્યાનકી. હઝરત ઉમર
રહીંને સુનકર ફરમાયા:—

“ મત્થરકે દુકડોં ઓર સંગરેઝોંકી મેરી નિગાહમે
કોઇ વકઅત નહીં ઓર ન મેં ઇંકો બચતુલમાલમે રખના
આહતા હું. ઇસકે મુસતહક વો લોગહેં જીંહોંને અલ્લાહકી
રાહમેં અપની જાનોં લડાદી. કોઇ મુઝાયકા નહીં કે યે

જવાહિરાત અઝંબુદ લડાઈકે ખાદ મિલે. મગર ઇનકે દસ્ત-યાખ હોનેકા ખાઅસ તો વોહી જંગથી, જો મોમેનોંને દુશ્મનોંકે સાથ જાન તોડી ઓર અદલાહકી તાઈદે ઉનપર ફતેહ પાઈ. ઇન જવાહિરાતકો વાપિસ લે જાઓ ઓર હઝીફાકો કહો કે ઇનકો અચ્છી કીમત પર ફરોખ કરકે અપને લશ્કરમે તકસીમ કર દે. ”

યુનાંચે વો જવાહિરાત વાપિસ હઝીફા રદીઠકે પાસ પહોંચે. ઉસને ઇરાની સોદાગરોંકે હાથ જો ઇસ ગરઝકે લિયે લશ્કરકે હમરાહ રેહતે થે બેચ દિયે ઓર ઉનકી કીમત લશ્કરીયોંમે તકસીમ કર દી. ઇસસે હર સવારકોચાર હઝાર દિરહમકા ઓર હિસ્સા મિલા.

નિહાવન્દકી લડાઈસે જો ઇરાની સવાર ઇધર ઉધર મુનતશિર હો ગયે થે વો સખ હમદાનમે જમે હુવે. હઝીફા રદીઠને અપના હેડ ક્વારટર તો નિહાવન્દમેંહી રખા મગર એક દસ્તા ફોજ હમદાનકો ફતેહ કરનેકે લિયે લેજ દિયા.

હમદાન જીસકો યુનાની અતબતાના કેહતે હેં એક બડા મશહુર શહેર થા. બલકે મેડીયાકી સલતનત (જીસમેં બરાક, અજમ, આઝર ખાઈજાન ઓર અરમીનીયા વગેરા ગામિલ થે) કા જો ઇબતિદામે બડે ઉજ્જ પરથી ઘણા ખિલાફા થા. ઉસકે ગિદોં નવાહકો કોહો અલવન્દકી નદીયાં

સેસળ કરતી થીં. ઉસકે ગિદાં ગિદં બડી મઝબુત ફસીલથી
ઓર કિલા બડા વસીઅ થા. ઉસ વક્ત હમદાન મદાયનસે
દુસરે દરજેકા શેહેર સમજા જાતા થા.

જળ અરળ લશ્કર હમદાનકે કરીળ પહોંચા તો ઈરાની
ગવરનર બડી કોતાહ અંદેશી કરકે ખુલે મયદાનમેં લશ્કર
લેકર નિકલા. ઉસકો ઇદમ ન થા કે ખુલે મયદાનમેં એહલે
અરબકા કોઈ લશ્કરકા હમલા સંભાલ નહીં સકતા. વો
અગર કુછ દેર એહલે અરબકે મુકાબિલા ઠયર સકતા થા
તો કિલે બંદ હોકર અયસા કર સકતા થા મગર ઉસને
બડી શેખીસે લશ્કર કિલેસે બાહર નિકાલા. કિલેકે બાહર
મયદાનમેં દોનોં લશ્કરોંકા મુકાબિલા હુવા. લડાઈ ખુરેઝ
હુઈ ઓર ઈરાનીયોંને દો દિન તક બડે હોસલેસે મુકાબિલા
કિયા. મગર તીસરે દિન ઉનકે પાઉં ઉબડ ગયે ઓર શિ-
કસ્ત બાકર ભાગ નિકલે ઓર એહલે અરબને બઢકર હમ-
દાન પર કબ્જા કર લિયા. એહલે શેહેરને અમાન માંગ લી
ઓર ઉનકો અમાન દી ગઇ. ઇસદરાહ ઇસ લડાઈકા જો
ફતેહ નિહાવન્દકા ઝમીમાથી ફયસલા હો ગયા ઓર ઇરાનકા
દુસરે દરજેકા શેહેર લી મુસલમાનોંકે હાથ આ ગયા.

ખાખ. ૫

ફતેહ સુબેખતે ઇરાન.

સને રર હિજરી.

નિહાવન્દકી જંગ શુરૂ કરનેસે પહેલે હઝરત ઉમર રદીંને ઇસખાતકા ફયસલા કર દિયા થા કે ઇરાકે અરબી ઓર જઝીરેકી હિક્કાઝતકે લિયે તમામ સુબેખતે ઇરાનકો ફતેહ કિયા જાયે, તાકે શાહે ઇરાનકો યુરશ કરને ઓર બદઅમની ફયલાનેકા મુતલક મોકા ન રહે. જંગે હુલુલાકે બાદ એહલે અરબકો જીસ કદર લડાઈયાં કરની પડીં વો સખ અપની હિક્કાઝતકી વજેહ સે કી ગઈ વર ન હઝરત ઉમર રદીં ઇસખાતપર મુતમઈન થે કે કોહિ ઝદગર કે મગરેખમેં એહલે અરબ હુકુમત કરેં ઓર ઇસસે પારયાઅને મશરિકે ઓર શિમાલમેં શાહે ઇરાન બદસ્તુર હુકમરાન રહે મગર શાહે ઇરાન ઇસ કરારદાદ પર કાયમ ન રહા ઓર ઉસકે ગવરનરોંને આયે દિન અરબી મકબુઆત પર યુરશેં કરકે એહલે અરબકો મજબુર કિયાકે વો અમન કાયમ કરનેકી ખાતર તમામ ઇરાનકો ફતેહ કરેં. જંગે નિહાવન્દને એહલે અરબકા રાસ્તા ખોલ દિયા ઓર વો

હઝરત ઉમર રદીંકે ફરમાનકે મુવાફિક ધરાનકે મુખતલિક મુબોંકી તરફ બઢે.

હઝરત ઉમર રદીંને ચંદ એક દસ્તે તજવીઝ કરકે મુખતલિક સુબોંકે લિયે તખયાર કિયે. ફતેહ ઇસફહાન. ઉનમેસે જો દસ્તા ઇસફહાન જાનેકે લિયે તજવીઝ હુવા ઉસપર અબદુલ્લા બિન અબ્બાસ રદીંકો અમીર મુકરર કિયા ગયા. ઓર કુફે સે ઝિયાદ બિન ખતફા કો ઉનકે હમરાહ જાનેકી તાકીદકી. સાથહી અબુ મુસા રદીં બસરેકે ગવરનરકો લિખા કે વોલી કાફી ફોજ સાથ લેકર એહલબાઝકે રાસતે ઇસફહાનમે જાકર અબદુલ્લા બિન અબ્બાસ રદીંકો ઇમદાદ દેં ઓર બસરેકી હુકુમત ઉમર બિન સુરાકા કે હવાલે કર દેં.

અબદુલ્લા બિન અબ્બાસ રદીં ઇસ ફોજકે સાથ ઇસફહાનકી તરફ રવાના હુવે. ઇસફહાનકા ધરાની ગવરનર ઉસ વક્ત કાહોસ્તાન થા. ઓર ઉસકે લફકરકા સિપેહ સાલાર શહેરખરાઝ થા. જબ ધરાની ગવરનરકો ઇતિતિલા મિલીકે એહલે અરબને નિહાવન્દ ફતેહ કરકે ઇસફહાનકા ઇરાદા કિયાહે તો ઉસને શહેરખરાઝકો ફોજ દેકર એહલે અરબ કે મુકાબિલેપર રવાના કિયા. તાકે એહલે અરબકો રાસતે એંહી રોકકર શિકસ્ત દે ઓર ઉનકો આગે બઢને ન દે.

दोनों लश्करोंका मुकाबिला एक मुकाम पर हुआ. उसका नाम तिजरीने रास्ताक अश्लेष लिखा है. ओहजे अरबने भी तुंदीके साथ धरानी क्षेत्र पर हमला किया और उनकी सङ्घर्षी तोड़ दी. धसपर शहरेमराज आगे बढ़कर अण्डुल्लानके मुकाबिल हुआ. दोनोंमें लड़ाई शुरू हुई. दोतीन बारमें अण्डुल्लाने शहरेमराजको काटकर हेंक दिया और उसके लश्करको क्षति शिकस्त दी. धरानी लश्कर लागता हुआ धसङ्खानमें पहुँचा. और अण्डुल्लानी उनका पीछा करते हुवे धसङ्खानके करीब आ गया. धसपर काहोस्तान लश्कर लेकर पुन मुकाबिले पर निकला. जब दोनों लश्कर हमलेके लिये तैयार हुवे तो काहोस्तान भयदानमें आया और अरब लश्करके अमीरको बुलाकर केहने लगा:—

“ सिपाहीयोंका पुन गिरानेसे क्या फायदा ? आव डम तुम दोनों लड़ाई करे. अगर में मारा गया तो धसङ्खान तुमारा है और मेरा लश्कर तुमारी धतामत्त करेगा और अगर तुम मारे गये तो ओहजे अरब बापिस यत्रे लौटेंगे और में धसङ्खान पर गहस्तुर हुकमरान रहूँगा. ” ये सुनकर अण्डुल्लाने कहा.

“ में इमातन मुकाबिलेके लिये तैयार हुं. ” लड़ाई शुरू हुई. पहले नेओंके बार हुवे. मगर कैर्ध करगर न

હુવા. ફિર નેએ ફેઝર દોનોંને તલવારેં ખીંચ લીં. કાદો-
સ્તાનને જાંચ તોલકર અખદુદ્દા પર તલવારકા વાર કિયા
ઓર ઉસકો ચકીનથાકે ઇસવારસે ઉસકા હરીફ હો દુકડે
હો જાયગા. મજર અખદુદ્દાને ળી ચાલાકીસે વાર ખાલી
દિયા. ફિર બી તલવાર ગિરતે હુવે અખદુદ્દાકે ઘોડેકે તંગકો
ચીર કર તંગ કાટ ગઇ. અખદુદ્દા ચરમેં ઝહનમેં બીન સમેત
ઝુઝર ઘોડેકે પીછે ઉતર પડા. ઓર ફિર ફેરન ઘોડકી
દુમ પકડકર ઘોડકી નંગી પીઠ પર સવાર હોકર મુકાબિલે
કે લિયે તૈયાર હો ગયા. કાદોસ્તાન અખદુદ્દાકી યે સુબુક-
દસ્તી ઓર શુબ્હઅત દેખકર અશ અશ કર ઉઠા ઓર
ફેહને લગા.

“બેશક તુમ બડે બહાદુર ઓર શુબ્હઅ હો મેં
તુમસે લડાઈ કરના નહીં ચાહતા. બલકે સુલેહકા ખવાહાં
હું. બતાવ તુમ કિન શરાયતપર સુલેહ કર સકતે હો ? ”
અખદુદ્દાને જવાબ દિયા.

“યા તુમ ઇસલામ કુબુલ કરલો, યા હમારી હિફા-
ઝતમે આ જાવ. ” કાદોસ્તાનને કહા.

“મેં આપકી હિફાઝતમેં આના મનઝુર કરતા હું.
લેકિન આપ મેરે સાથ એહદ કરેં કે મેરે હમરાહીયોં ઓર
ઇસફહાનકે ખાશિન્દોંમેંસે જો શખ્સ જઝિયા દેવે વો આપકી

હિકાજતમે' રહે. લેકિન જો જાઝિયા દેના કુખુલ ન કરે ઉસ પર આપ તશદદુદ ન કરે. બલકે ઉસકો અમાન હે' કે જહાં ઉસકા જી ચાહે અપને એહલો અયાલ ઓર અસખાખ લેકર ચલા જાયે. "

અબદુલ્લાને ઇસ ખાતકો મનજુર કર લિયા ઓર મુઝકકરો મનસુર ઇસકહાનમે' હાખિલ હુવા. ઓર શેહેરમે' મુનાદી કરાદીકે જીસ શખસકો એહલે અરખકી હિકાજતમે' રેહના મનજુર ન હો. ઉસકો ઇન્જાઝત હે' કે વો અપને અયાલ ઓર અસખાખ સમેત જહાં ઉસકા જી ચાહે ચલા જાયે. ઉસકો કિસીતરાહકી રોક ન હી જાયગી ઓર ન કિસી તરેહકા ઉસ પર તશદદુદ કિયા જાયગા. ઇસ પર ખોહોતસે આદમી અપને એહલો અયાલ ઓર અસખાખ લેકર કિરમાનકો ચલે ગયે.

અબદુલ્લા ઇસકહાનમે' હાખિલ હો ચુકા થા કે અબુ મુસા રદીં લશકર લેકર ઇસકહાનમે' પહોંચે. અબદુલ્લાને ઇસકહાનકી ફતેહકી ખબર હઝરત ઉમર રદીંકી ખિદમતમે' ઇરસાલકી. હઝરત ઉમર રદીં ખત પઢકર ખુશ હુવે ઓર જવાબમે' અબદુલ્લાકો લિખ લેખ કે ઇસકહાનમે' કાફી લશકર હિકાજતકે લિયે છોડકર ઓર અબુ મુસા રદીંકો હમરાહ લેકર કિરમાનકી તરફ બઢો ઓર સોહેલ બિન અદી કો જો એહેલવાઝમે' હે અપને સાથ શામિલ કર લો.

ઇસ અરસેમે' હમદાનકે ઇરાની ગવરનર ખુસરૂ સોવ-
મને હમદાનમે' બગાવત કર દી ઓર
હમદાનકી બગાવત. એહલે અરબકા જવા ગરદનસે ઉતાર
ફેંકા. આસપાસકે સરદારોંસે બી ઉસને
કોમી ઇમદાદ તલબકી. ઓર ઇસ તરાહ અપની તાકત
મજબુત કરકે વો એહલે અરબસે મુનહરિફ હો ગયા. હઝરત
ઉમર રહીંકો ઇસ વાકેએકી ખબર દી ગઈ. આપને હઝીફા
રહીંકો જે નિહાવંદમે' મુકીમ થા લિખ લેખ કે:-“નઈમ
ખિન મકરનકો જે નોઅમાનકા ભાઈ હે ફ્રાજ દેકર હમ-
દાનકી બગાવત દુર કરનેકે લિયે રવાના કરે. ઓર ઉસકો
તાકીદ કરદો કે હમદાન મુતીઅ કરનેકે બાદ વો રેકી તરફ
પેશ કદમી કરે.”

ઇસ હુકમકે પહોંચને પર નઈમ બારા હઝાર ફ્રાજ
લેકર હમદાનકી તરફ બઢા. ખુસરૂ સોવમ બી લશકર લેકર
મુકાબિલેકે લિયે બાહર નિકલા. ત્રીન રોઝતક લડાઈ હોતી
રહી. ચોથે રોઝ એહલે અરબને ઇસ શિદદતકે સાથ હમલા
ક્રિયાકે ઇરાની ફ્રાજ લડખડા ગઈ. ખુસરૂ સોવમ મયદાનમે'
કતલ હુવા ઓર ઉસકા લશકર ભાગ નિકલા. નઈમને બઢ-
કર હમદાનપર કબજા કર લિયા. ઓર એહલે શહેરકો
અમાન દેકર અઝસરેનો. એહલે અરબકા તાબેદાર બનાયા.
હઝરત ઉમર રહીંકો કૃતેહકી ખુશ ખબરી લેખ. હઝરત

ઝિમર રહીને જવાબમેં લિખા કે “યઝીદ બિન કયસકે હમદાનમેં અમીર મુકરર કરકે ઓર ઉસકે સાથ કાફી લશકર છોડકર બાકી લશકરકે હમરાહ રેકી તરફ જાવ ઓર ઉસકે ફતેહ કરકે અપની હિક્કાઝતમેં લે આવ.”

યઝદજ્જદે રે સે ચલતે વકત અસફન્દીયારકો જે રૂસતમકા ભાઇ થા રે કી હિક્કાઝત

ફતેહ રે વ કોસ. પર છોડ ગયા થા. (તીબરીકી રિવાયત હે કે રે કા મુહાફિઝ શાહે ઇરા-

નકી તરફસે સયાવશ બિન બહેરામ થા.) જબ અસફન્દીયારકો અબર હુમ કે એહલે અરબ રે પર હમલા કરનેકા ઇરાદા રખતે હેં તો ઉસને તિબરીસ્તાન, હુમાવંદ, કોમસ, આઝર બાયજાન વગેરાકે સરદારોંકો લિખા કે સબ અપની અપની ફોજ રે કી ઇમદાદકે લિયે રવાના કરો. અંગર રે પર એહલે અરબકા કબજા હો ગયા તો બાકી સુબોંપર એહલે અરબકો ચઢાઈ કરના િહાયત આમાન હોગા. બહેતર ચેહી હે કે સબ મિલકર હુશમનકી તાકતકો તોડે. તાકે ઉનકો હુસરે સુબોંપર હમલા કરનેકી જુરાઅત ન પડે. ઈસ પર તમામ ઇલાકોંસે ફોજ જમે હોકર રે મે પહોંચી ઓર અસફન્દીયારને એહલે અરબકે મુકાબિલેકે લિયે અચ્છી તરાહ તકયારી કર લી.

જળ નર્મમ બિન મકરન સવાર લેકર રે કે કરીબ પહોંચા તો ધરાની લશકરકો મુકાબિલેકે લિયે મયદાનમેં મોબુદ પાયા. નર્મમને દુશમનકે મુકાબિલ લશકર ઉતાર દિયા. રાતકે વક્ત રે કા એક સ્થંસ જીસકા નામ ઝમીની થા ઝોર અસફનદિયારસે સખત અદાવત રખતા થા, નર્મમકે પાસ આયા ઝોર કેહને લગા કે:—

“ અગર મુઝકો અમાન હો તો મેં રેકી ફતેહ કરનેમે તુમકો ઇમદાદ દુંગા. ” નર્મમ રદીઁને ઉસકો અમાન દી. ઝોર કહા—

“ તુમ કિસ તરાહ હમકો ઇમદાદ દે સકતે હો ? ” ઝમીનીને જવાબ દિયા.

“ તુમ મુઝે હો હઝાર દિલેર સવાર દે હો મેં ઉનકો અપને હમરાહ શહેરકી દુસરી સિમ્ત લે જાઉંગા. તુમ કલ અસફનદિયારકા મુકાબલા કરના. જીસ વક્ત લડાઈ ઝોર પર હોગી મેં ઉસ વક્ત ઇન હો હઝાર સવારોંકે સાથ શહેર રે પર કબજા કરલુંગા. અસફનદિયાર ઝોર ઉસકે હમરાહી યે સુનકરકે ગનીમને ઉનકે જાયે પનાહ (શહેર) પર કબજા કર લિયા હે બેદિલ હો જાઈગે ઝોર મયદાનમેં મુંહ મોઝકર જાન બચાનેકે લિયે લાગ જાઈગે. ”

દુસરે દિન દોનોં લશકર મયદાનમેં નિકલે. લડાઈ શુરૂ હુઈ. જખ લડાઈ ઝોર પર થી તો ઝમીની દો હઝાર અરખ સવાર લેકર દુસરી તરફસે શહેરકે અંદર દાખલ હો ગયા. ઝોર તલવાર ચલાની શુરૂ કી. એહલે શહેરને અમાન માંગ લી. ઝોર રે પર એહલે અરખકા કળગા હો ગયા. ઇરાની મયદાનમેં જમ કર લડ રહે થે કે શહેર ફતેહ હો-નેકી ખબર અસફનદિયારકો પહોંચી. વો સખત ઘભરાયા ઝોર તમામ લશકરમેં થે ખબર બિજલીકી તરેહ ફયલ ગઈ. ઇરાની સરાસીમા હોકર લાગ નિકલે ઝોર અસફન-દિયાર અપની જાન બચાકર આઝરખાયજાનમે ચલા ગયા.

નઈમ મુઝફ્ફરો મનસુર રે મેં દાખલ હુવા. ઝોર ઝમીનીકો ઇસ ઇમદાદકે સિલેમેં રે કા હાકિમ મુકરર ક્રિયા ગયા. નઈમને રે કો અપના હેડ કવારટર મુકરર ક્રિયા. ઝોર અપને લાઈ સવેદ બિન મકરનકો કોમસ પર હમલા કરને કે લિયે રવાના ક્રિયા. એહલે અરખકી દેહશત ઇસ કદર ફયલ ગઈ થી કે કોમસકે હાકિમને બગેર લડાઈ ઝોર ખુરે-જીકે સવેદસે સુલેહ કરલી. ઝોર એહલે અરખકી હિકાજતમે આના તસલીમ કર લિયા.

સવેદ કોમસકો મગલુબ કરકે જરજાનકી તરફ બદા. જરજાનકે હાકેમનેલી સુલેહ કરલી. ફિર સવેદ તિબરી-સ્તાનમેં ગયા. મગર વહાંકે હાકેમનેલી લડાઈ ન કી. ઝોર

કોમસ ઓર જરબનકી તકલીફ કરકે મુલેહ કરલી. તિખરી કી રિવાયત હે કે તિખરીસ્તાનકા હાકેમ મુસલમાન હો ગયા. ઓર ઉસકી રિઆયામે'સે લી બોહોત લોગ ઇસલામ લાયે. ઇસ તરાહ રે કે ગિર્હોનવાહકે મુખે બિલા કિસી લડાઈ ઓર તરહદુદકે એહલે અરબકી હિકાજતમે' આ ગયે. નઈમને ઇન તમામ પ્રતુહાતકી ખબરે' હઝરત ઊમર રદીંકી ખિદમતમે' ઇસ્લાલ કરી. હઝરત ઊમર રદીં નઈમ રદીંકી કારગુઝારીસે બોહોત ખુશ હુવે ઓર ઉસકો લિખ લેખ કે “લા હુકમે સાની રે મેંહી કયામ રખે ઓર મફતુહા ઇલાકોમે' અદલો ઇનસાફ કાયમ કરકે રિઆયાકો ખુશહાલ ઓર આમુદા કરે.”

આઝર ખાયબનકી મુહિમ પર અતબા બિન ફરકદ રદીં
કો નામઝદ કિયા ગયા. એક કોલ હે
કોહકારો દરખાદ કે પહેલે હઝીફા અલયમાનીકો આઝર
ખાયબનકી મુહિમ પર રવાના કિયા
ગયાથા ઓર અતબા ઉસકે ખાદ લેખ ગયા. અસફનદિયાર
‘ને રેસે બાગ કર આઝરખાયબનમે આ ગયા થા, અતબા કે
મુકાબિલ હુવા, મગર અસફનદિયાર ઇસ લડાઈમે એહલે
અરબકે હાથ કચદ હો ગયા. ઉસને જઝિયા દેના મનઝુર
કરકે રિહાઈ હાસલકી ઓર આઝરખાયબન પર એહલે અ-
રબકા તસલ્લુ હો ગયા.

આઝર બાચાન પર બપુની કળા હો જાનેકે બાદ
અરબ લશ્કર કોહોકાકે દરરોમે પહોંચ્યા. યે દરરે બડે ખોદ-
નાક થે ઓર વહાંકી કોમે સખ જંગલુ થી. મગર એહલે
અરબ ધન દરરોકો ચીરકર નિકલ ગયે. ઓર દળનદ મકામ
પર જુસ્કો એહલે અરબ બાબુલ અબવાબ ખોલતે હે, ઓર
જો સદહે સિકન્દરીકે કરીબ હે ખુરેજ લડાઈ હુઈ. જુસમે
એહલે અરબકો કામિલ ફતેહ હાસલ હુઈ. ઓર હઝરત
બિમર રદીંકે હુકમસે દરબાનદકા હાકિમ અબદુર રહેમાન
બિન રબીઆ રદીં નામઝદ હુવા જુસને ધન ઇલાકોંકો
ફતેહ કરનેમે બડી શુબઅત ઓર મરદાનગી દિખાઈ થી.

દરબાનદ ગોયા સદહે સિકન્દરીકે પારકી અકબામ યાઅને
ચાબુજ માબુકા રાસ્તા થા. ઇસ રાસ્તેકો રોકનેકે લિયે દર-
બાનદમે એહલે અરબકી છાવની ડાલી ગઈ. તાકે ઉસ રાસ્તેસે
અરબ મકબુજાત પર કોઈ અચાનક હમલા ન હો સકે.

અબદુર રહેમાનને વહાંકે એક રઈસકો જુસ્કા નામ
શહેરઝાદ થા અપના મુતીઅ કરકે ઓર ઉસકો જઝિયા
માફ કરકે દરરોંકી હિકાઅતમે શરીફ કર લિયા.

તિબરીને એક હિકાઅત લિખી હે કે અબદુર રહે-
માનને એક દિન શહેરઝાદકી ઉંગ-
અજુબ હિકાઅત લીમે એક અંગુઠી દેખી. જુસ્કા
નગીના યાફુતે સુખ થા. યે નગીના

દિનકો આગકી ઓર રાતકો ચિરાગકી તરાહ રોશન નઝર આતા થા. અબદુર રહેમાનને પુછા કે—

“ યે નગીના તુમકો કહાંસે દસ્તયાગ હુવા ? ” શહે-રઝાદને જવાબ દિયા.

“ યે નગીના સદહે સિકન્દરીકે કરીમ એક ગારસે આયા હે. મેંને બહાંકે એક રમસકો એક નગીનેકે લિયે લિખા થા. ઉસને મેરા પયગામ સુનકર અપને મીરશિકારકો બુલાયા ઓર નગીના મુહમયા કરનેકા હુકમ દિયા. મીર શિકારને એક ઉકાબકો તીન રોઝતક બુકા રખા. ફિર એક ગોશ્તકા દુકડા લેકર મેરે કાસિદકે હમરાહ ઉસગારકે સર પર પહોંચ્યા. વો બડી ગેહરીથી. મીર શિકારને ગોશ્તકા દુકડા ઉસમે ફેંક દિયા. ઓર ઉસકે પીછે ઉકાબકો છોડ દિયા. ઉકાબ ગારકી તેહસે ગોશ્તકા દુકડા નિકાલ લાયા. ઉસ ગોશ્તમેં યે યાકુત થા. મીર શિકારને યાકુત અપને સરહારકે હવાલે કિયા ઓર ઉસને મેરે કાસિદકો દેકર મેરે પાસ લેજ દિયા. ”

યે કેહકર શહેરઝાદને અંગુશ્તરી ઉતાર કર અબ-દુર રહેમાનકે પેશકશકી ઓર કહા.

“ યે આપકી નઝર હે. ” અબદુર રહેમાનને અંગુ-શ્તરી લેનેસે ઇનકાર કરતે હુવે કહા:—

“ મેરી ગરબ અંગુઠી લેનેસે ન થી. મેને તો સિફ ચાકુતકી ચમક દેખકર ઉસકી કેફીયત તલબ કીથી. અંગુઠી તુમકો મુબારક હો. મુઝકો ઇસકી હવસ નહીં ” યે સુનકર શહેરઆદને તાઅજબુબસે કહા:—

“ અગર કોઈ ઇરાની અફસર યે અંગુઠી દેખ પાતા તો ખજેર મુઝસે છીનનેકી કોશિશ કરતા. ઓર અગરમેં દેનેસે ઇનકાર કરતા તો યો મુઝકો કતલ કરકે અંગુઠી હાસલ કર લેતા. મગર આપ ખત્તા કે સયર ચશમ હેં કે મેને અઝબુદ અંગુઠી પેશકી ઓર આપને લેનેસે ઇનકાર દિયા. ” અખદુર રહેમાનને કહા:—

“ અલ્લાહ તઆલાને અપને રસુલે મકબુલ સલબંકી તુફેલ હમારે દિલોંમેં કિનાઅત ભર દી હે ઓર હમ કિસી દુનિયાવી ચીઝકા લાલચ નહીં કરતે. ”

ફારિસ્તાનકા ગવરનર શેહરક થા જુસકા મુખતસિર

ઝિક ફતેહ બુઝીસ્તાનમેં આ ચુકા હે.

ફતેહ ફારિસ્તાન. ઉસને અપના લશકર તુજ (તુઝ)

મકામ પર જમે કર રખા થા. કયોંકે

ઉસકો ઉમીદ થી કે એહલે અરબ ઝુરૂર ઇસ પર હમલા

આવર હોંગે. હઝરત ઊમર રહીવને ઇસ લશકરકો પરાગન્દા

કરનેકી યે તજવીઝ કી કે ફારિસ્તાનકે મુખતસિર શેહરોંમેં

અલગ અલગ દસ્તે લેજ દિયે ઇસપર ધરાનીયોંકો બી
તુજસે નિકલ કર અલગ અલગ સિમ્તોંમેં મુકાબિલે પર
જાના પડા. મગર હરજગા ઉંડોંને શિકસ્ત ખાઈ. ઓર
એહલે અરબ મુઝફ્ફરો મનસુર હુવે. શેહરક યે સુરત દેખ
કર શીરાઝમેં પનાહ ગુઝીન હુવા. ઊસમાન બિન અબુલ
આસને જોઈસ ચઢાધકા અફસર થા અપને લાઈ હકમ બિન
અબુલ આસકો શેહરકકે મુકાબિલે પર શીરાઝ રવાના કિયા.
શેહરક લશકર લેકર મયદાનમેં નિકલા. મુકાબિલા સખ્ત
હુવા. મગર શેહરક મયદાનમેં કતલ હો ગયા. ઓર ઉસકે
લશકરકો કાશ શિકસ્ત નસીબ હુઈ. એહલે અરબને શીરાઝ
પર કબજા કર લિયા. ઓર ફારિસ્તાનકે તમામ શેહેર અસ્ત-
ખર, શાપુર, તુજ વગેરા ચકે ખાદ દીગરે ફતેહ કરકે તમામ
ફારિસ્તાનકે ઇલાકેપર તસલ્લુત જમા લિયા. ઓર હઝરત
ઊમર રહીંકો ફતેહકી ખુશ ખબરી લેજ દી. ફારિસ્તાનકો
ફતેહ કરનેકે ખાદ એહલે અરબને કિરમાન, સીરતાન ઓર
મકરાનકો બ આસાની ફતેહ કર લિયા. ઓર અરબ સલ-
તનકી હદ સીંધ તક પહોંચ ગઈ. મગર હઝરત ઊમર રહીં
ને ઉનકો રોક દિયા ઓર સીંધકી તરફ બઢનેકી મુમાને-
અત કરદી. તીજરી લિખતા હે કે “ મકરાનકી લડાઈમેં
શાહે સીંધને અપની ફોજ ઓર હાથી ઇમદાદકે તોર પર
મકરાનમે લેજે થે. જબ મકરાની ઓર સીંધી ફોજકો શિક-
સ્ત હુઈ તો હાથી બી એહલે અરબકે હાથ આ ગયે. જબ

હઝરત ઉમર રદીંકે બખર પહોંચી તો આપને લિખ લેજા કે એહલે અરબ સીંધકી તરફ હરગિઝ ન બઢેં ઓર જો હાથી સીંધકે બાદશાહકે મુસલમાનોંકે હાથ આયે હેં ઉનકે મુતઅલ્લિક સીંધકે બાદશાહકો પયગામ લેજા જાયે. અગર વો ખરીદના ચાહે તો મુનાસબ કીમત દેકર ખરીદ લે. ઓર હાથીયોંકી કીમત વુસુત્ર હોને પર લશકરીયોંમેં તકસીમ કર દી જાયે. ચુનાંચે હઝરત ઉમર રદીંકે હુકમકી પુરી તાઅમીલ કી ગઇ. ઓર એહલે અરબ ઇસ તરફ મકરાનસે આગે ન બઢે કયોંકે સલતનતે ઇરાનકી જુનુબ મશરૂફી હદ મકરાન પર ખતમ હોતી હે ઓર હઝરત ઉમર રદીં કિસી ઓર સલતનતકે સાથ બિલા વજેહ જંગ નહીં છેડના ચાહતે થે.

હઝરત ઉમર રદીંને ખુરાસાન ફતેહ કરનેકા અલમ અહનફ બિન કયસકે સિપુઈ ક્રિયા થા ફતેહ ખુરાસાન. ઉસ વક્ત યઝદેજહ્ મરવમે થા ઓર અહનફ બિન કયસકો ચે હુકમ થા કે “યઝદેજહ્કા તઆકુબ કરે. ઓર વો જહાં જાયે ઉસકો ગિરફતાર કરનેકી કોશિશ કરે.” અહનફને પહેલે હિરાત ફતેહ ક્રિયા ઉસકે બાદ મરવકા રૂબ ક્રિયા. યઝદેજહ્ બખર પાકર બલખમેં ભાગ ગયા. અહનફને બલખકો જા ઘેરા. યઝદેજહ્ ઘલરાકર ચીનકે ઇલાકેમેં ભાગ ગયા. અહનફને

મરવમેં હેડ કવારટર રખકર ફ્રાન્કે હસ્તે ચારેં તરફ ફયલા
 દિયે ચોર થોડે અરસેમેં દરિયાએ જીહુન તક તમામ ધલાકા
 અપને કબજેમેં કર લિયા. હઝરત ઉમર રહીઁને ઉસકો આગે
 બઢનેસે રોક દિયા. કયોંકે સલતનતે ધરાનકી શિમાલ મશરે
 કીહદ તક ધલાકા ફતેહ હો ચુકા થા. ચોર યઝદેજદ ધરાની
 સલતનતસે બહર હો ચુકા થા.

બાજી ૬.

હઝરત ઉમર રહીંડી સંહાદત.

સને ૨૩ હિજરી.

સને ૨૩ હિજરીમેં એક મળુસી ગુલામ અબુલુલુ ફિરોઝ હઝરત ઉમર રહીંડી ખિદમતમેં આયા ઓર શિકાયત કી કે:—

“મેરા માલિક મેરી હઝરતકા માલિકાના મુઝસે જિયાદા લેતા હે. આપ ઉસકો ખુલાકર કહેં કે વો કમ લિયા કરે.” યે સુનકર હઝરત ઉમર રહીંડે પુછા:—

“તુ કયા કામ કરતા હે?” ફિરોઝને જવાબ દિયા.

“મેં નજ્જરીકા કામ કરતા હું ઓર હવાઈ ચક્ષીયાં બનાતા હું.” ઇસ પર હઝરત ઉમર રહીંડે પુછા.

“તેરી કમાઇમેં સે તેરા માલિક તુઝસે કયા લેતા હે” ફિરોઝને કહા.

“રોઝાના દો દિરહમ” ઇસ પર હઝરત ઉમરને ફરમાયા:—

“તુ એક હુનરમંદ આહમી હે ઓર હવાઈ ચક્ષીયાં બનાતા હે. ઉસકી તુજકો માઅકુલ આમદની હોતી હે ઓર

ઈસ મામદની પર હો ફિરકસ રોઝવા માલિકના ઝિયાદા નહીં. બલકે વાજબી હે.” ઈસ પર ફિરોઝ સખત રંજા હુસ આર ઉસને કહ્યા—

બોહોત બેહતર, મેં આપકે લિયે અયસી ચક્કી બનાઉંગા કે વો કયામત તક ચલતી રહેગી.” યે સુનકર હઝરત ઉમર રહીં મુસ્કુરાયે આર આપને ફરમાયા:—

“યે ગુલામ મુઝે ધમકી દેતા હે. અગર મેં કિસી શખ્સકો મેહેઝ શકકી બિનાપર સઝા દેનેવાલા હોતા તો ઈસ ગુલામકો કતલ કરનેકા હુકમ દેતા.” લેકિન હઝરત ઉમર રહીંને ઉસકો કુચ્છ ન કહ્યા. આર વો રંજ ભરે દિલકે સાથ વાપિસ ચલા ગયા.

એક દિન હઝરત ઉમર રહીં સુબેહકી નમાઝ પઢા રહે થે કે ફિરોઝ ખંજર લેકર મસજીદમેં આયા આર આગે બઠકર હઝરત ઉમર રહીં પર પય દર પય છે વાર કિયે. હાઝરીનને ફિરોઝકો પકડનેકી કોશિશ કી આર ફિરોઝને ઉંનમેંસે તેરા આદમી ઝખમી કિયે. જનમેંસે સાત શહીદ હો ગયે આખિર એક મનચલે આદમીને ઉસકો ગિરફતાર કિયા. ફિરોઝને જખ અપને આપકો મોતકે પંજેમેં ગિરફતાર દેખા તો ફિલફેર વોહી ખનજર અપને સીનેમેં ધારકર વહીં ઢર હો ગયા. હઝરત ઉમર રહીં ને ઝખમી

હાલતમેં ખાકી નમાઝ અદાકી ઓર ફિર ઉન્હેં ઉઠા કર મકાન પર લે ગયે. અખ્મોંકે મુલાહિઝેસે માઅલુમ હુવા કે એક અખ્મ મોહલિક હે. હઝરત ઉમર રદીઁ અલ્લાહ તઆલાકા શુક અદા કરતે થે કે ઉનકો કતલ કરનેવાલા મુસલમાન નહીં થા બલકે એક ગેર મુસલિમ આતિશ પરસ્ત થા.

જખ હઝરત ઉમર રદીઁ કી હાલત નાઝુક પાઈ ગઈ તો ઉનકો સલાહ દી ગઈ કે કિસી શખ્સકો અપના જ નશીન નામઝદ કરેં. મગર હઝરત ઉમર રદીઁને ફરમાયા:—

“જો કામ ખુદ રસુલે ખુદા સલઁને નહીં ક્રિયા ઉસકે કરનેકી મેં કિસ તરાહ જુરાઅત કર સકતા હું.” યે સુનકર ખાઅઝ સહાબા રદીઁને યેભી રાયે દી કે:—

“આપ અપને બેટે અખ્દુલ્લાકો નામઝદ કરેં.” મગર હઝરત ઉમર રદીઁને ફરમાયા કે:—

“ઉમરકે ખાનદાનમેં સે સિફ ઉમરહી ખિલાફતકા ગિરાંબાર બોઝ ઉઠાને ઓર અલ્લાહકે હુઝુર ઇસ અમાનતકા હિસાબ કિતાબ દેનેકે લિયે બસ હે.”

આખિર હઝરત ઉમર રદીઁને છે આદમીયોંકી કૌનસીલ મુકરરકી ઓર ફરમાયા:—“યે છે આદમી બાહમી ઇતતિફાકસે એક શખ્સકો ખલીફા મુકરર કરલેં. ઉનકે નામ યે હે. હઝરત અલી કરઁ, હઝરત ઉસમાન રદીઁ, હઝરત

ઝુબેર રદીઠ, હઝરત તલહા રદીઠ, હઝરત સાઅદ બિન અબી વિકાસ રદીઠ ઓર હઝરત અબદુર રહેમાન બિન આફ રદીઠ.”

લેકિન હઝરત ઉમર રદીઠ કા ક્રિયાસ થા કે હઝરત અલી કરઠ ઓર હઝરત ઉસમાન રદીઠ મેંસે એક ઝુર્ર મુનતબિબ હોગા. ઇસ પર હઝરત ઉમર રદીઠ ને હઝરત અલી કરઠકો વસીયત કી કે:—

“અપને અઝીઝે અઠારિબકી રિઆયત ઓર પાસદારી ન કરના.” ઓર હઝરત ઉસમાન રદીઠકો વસીયતકી કે:—

“બની ઉમય્યા કે લોગોંકી ગરદન પર સવાર ન કર દેના. બૂલકે એહલે મદીનેકા બખુબી ખ્યાલ રખના જુન્હાંને હમકો મુસીબતકે વક્ત પનાહ દીથી.” ફિર હઝરત ઉમર રદીઠને અપને બા નશીનકે લિયે એક તેહરીરી વસીયત છોડ દી તાકે ઉમરકે મુતાબિક ખિલાફતકા કારોબાર ચલાયે ઓર ફરમાયા કે:—

“અલ્લાહકા શુક ઓર એહસાન હે કે મેં અપને બા નશીનકે લિયે એક વસીઅ, મઝબુત, પાયદાર ઓર પુર અમન સલતનત છોડ ચલાહું.”

હઝરત ઉમર રદીઠ અખ્રી હોનેકે બાદ ત્રીન દિન ઓર બકોલ બાઅઝ સાત દિન ઝિન્દા રહે. ઓર ઝિલહજ

સને રજા સિવાસીએ વફાત પાઈ. આખને દસ માલ જે મહીને હુકમ સનીકી. આપકી ઊમર ત્રેસઠ સાલકી થી. આં હઝરત સલ૦ ઓર હઝરત અબુબકર રહી૦ને બી ઇસ્તી ઊમરમે' ઇનતિકાલ ફરમાયા થા. આપકી વફાતકે બાદ હઝરત આયેશા સિદ્દીકા રહી૦કી ઇબ્નઝતસે આં હઝરત સલ૦ ઓર હઝરત અબુબકર રહી૦કે પેહલુમે' દફન કિયે ગયે-

હઝરત ઊમર રહી૦કી બકી ખુસુસ્તિયત યે થીકે આપ આં હઝરત સલ૦ ઓર હઝરત અબુબકર રહી૦કે નકશે કદમ પર બરાબર ચલતે રહે. હઝરત અબુબકર રહી૦ ખલીફએ અબ્બલકે એહેદમે' જો સિફ્ હોસાલ ઓર ચંદમાહકા અરસા થા. તમામ અરખમે' અઝસરેનો ઇસલામકી ખુનિયાદ મુસતહકિમ કી ગઈ. ઓર શામમે' હમિશક તક ઓર ઇરાકે અરખીમે' દરિયાએ પુરાતકે મગરેખી કનારે તક કઈ શેહેર ફતેહ કિયે ગયે. ગોયા ઇસલામકી પુતુહાતકી બિના ખલીફએ અબ્બલ રહી૦કે વક્તમે'હી રખ દી ગઈથી. હઝરત અબુબકર રહી૦ ઇસલામ લાનેકે વક્ત બડે મશહુર તાજુર ઓર બડે માલદાર થે. આપને અપની તમામ હોલત ઇસલામકી ખિદમતમે' ખર્ચ કર દી. જખ ખલીફા હુવે તો બા વુબુદ ઇસ કદર માલે ગનીમત આનેકે જીસમે' ઉનકા માઅકુલ હિરસા હોતાથા અપની જાતકે લિયે કુચ્છ ન રખા. અપને બેટાંકો બી ઇસમે' સે કુચ્છ ન

ક્રિયા. આપને અઝીઝ ઓર ત્રાકાસિખકો કેઈ જાહ મનસખ
આતા નહીં ક્રિયા. વિસકા બહાદુર ઓર શુભાચ બેદા આપ-
દુર રહેમાન રહીઠ એક સીયાહીકી તસાહ લશ્કરે ઇસલામકે
સાથ રહા. ઓર અપની જા' ખાઝી ઓર બહાદુરીસે ઇસલામ
ઓર આપને વાલિદ ખુઝુર્ગવારકા નામ રાહાન કરતા રહા.
જખ ખલીફએ અબ્બાસ હઝરત આખુબકર સિલ્લીક રહીઠને
વક્ત પાઈતો આપકી જાયદાદ એક મોટા લિખાસ ઓર
પાંચ દીનાર થે. વોખી ઉન્હોંને અપને જાનશીનકો વસીયત
કર દિયે. હઝરત ઊમર રહીઠને ઉસવક્ત થે કહાથા કે મેં
આપને પેશરવ કી તકલીફ કિસતરાહ કર સકુંગા. મગર વો
ખુદાકે ફઝલસે અપને પેશરવ કે કદમ ખ કદમ ચલે.

આપકા ગુઝારા સિફ નમકીન જવકી રોટી, ખજુર
ઓર સાદે પાની પર થા. ઓર ખાઅઝ વક્ત તઝકીયએ
નફસકે લિયે નમક લી નહીં ખાતે થે. આપકા લિખાસ
હમેશા ફટા પુરાના થા ઓર ઉસમે કઈ એક પેવન્દ લગે
હોતે થે. જહાં આપકા જી ચાહતા, કભી મસજીદકી સીઢીયોં
પર થા કિસી દરખ્ત કે સાયે કે નીચે સો રહતે થે. મસ-
જીદકી સીઢીયોં પર ખયઠે હુવે સત્તુ ઓર ખજુરેં ખાયા
કરતે ઓર જો શખ્સ સામમે આ જાતા ઉસકો ખાનેમે
શરીક કર લેતે થે. હરચન્દ માલે ગનીમતમે જે શુમાર
ઝરો જખાફીર આતા રહા. મગર અપને નફસકે લિયે કુછ

ન રખતે. અપને અઝીઝ બેટોકો લી ન દેતે. બલકે શુરખા
ઓર મસાકીનમેં સખકા સખ તકસીમ કર દિયા કરતે.
મરતી દેઢે અપને બેટે અબદુલ્લાહ રદીંકો વસીયત કી કે:-

“ જો કુચ્છ બચતુલ માલસે વો અપને ઝુરૂરી ઇખ-
રાબત ઓર બચરાતકે લિયે લેતે રહે હે. વો સખકા સખ
અદા કર દેના. ” હાઝરીનને કહા કે:-

“ યે વસીયત બિલા ઝુરૂરત હે કયોંકે જો કુચ્છ
આપ લેતે રહે હે વો સખકા સખ અદાહકી રાહમે ખર્ચ
કરતે રહે હે, ” મગર હાઝરત ઊમર રદીંને કહા. “ નહીં,
યે ઝુરૂર અદા કરના ચાહીયે. ”

અપને આલિમો ફાઝિલ મુત્તકી ઓર શુબ્બઅ બેટેકો
કોઇ જાહો મનસખ અતા નહીં કિયા ઓર કિસી અઝીઝ
ઓર રિશ્તેદાર પર ખાસ મહેરબાની નહીં કી. બલકે આપકા
ઓર ખલીફએ અબ્વલ રદીંકા ઉસુલ હી યે થાકે જો લોગ
ઇસલામ લાનેમેં સાબેકુન હે ઉનકો આખિર દિન પર તર-
જીહ હે. વો ઇસ ઉસુલકો ખરાખર મદે નઝર રખતે રહે
ઓર કાબેલીયત, ખુદા તરસી, ઝોહદ, તકવા તહારતકે
અવસાફ કી કદર કરતે રહે.

જખ ખલીફએ અબ્વલ રદીંને હાઝરત ઊમર રદીં

કો ખિલાફતકે લિયે નામઝદ કિયા તો હઝરત ઉમર રદીઠ
ને કહા કે:—

“ મુઝકો ખિલાફતકી ઝુરરત નહીં ” યે સુનકે હઝરત
ખલીફએ અન્વલ રદીઠને જખાળ દિયા:—

“ ખેશક તુમકો ખિલાફતકી ઝુરરત નહીં, મગર
ખિલાફતકો તુમારી અશદ ઝુરરત હે. ” ઇસ પર હઝરત
ઉમર રદીઠને ખિલાફતકા ગિરાંખાર ખોઝ ઉઠા લિયા ઓર
ઉસકો એક અહમ ફર્ઝ સમઝા. યે ફર્ઝ જુસ દયાનત, ખે
નફસી, તકવા, ઇસતિકલાલ, હિમ્મત, દાનાઈ ઓર સખ્તગીરી
કે સાથ હઝરત ઉમર રદીઠને અદા કિયા ઇસ પર તમામ
દોસ્તો દુશ્મન તેહસીન, મરહુમા ઓર જઝાકહ્લાહકે નાઅરે
ખુલાંદ કરંતે હે. હઝરત ઉમર રદીઠ શાનો શવકત ઓર
અયશો ઇશરતકે સામાનકો નાપસંદ કરંતે થે. ઓર અપને
જરનેલોં ઓર ગવરનરોંકો બી સાદા ઝિંદગી ખસર કરનેકી
હિદાયત કરંતે થે. ઉનકા મકોલાયા કે દુનિયાકી નેઅમતે
સિફ હમારી ઝુરરીયાત રહે કરનેકે લિયે હમકો અતાકી
ગઈ હેં યે હમારી નેકીયોંકા મુઆવિઝા નહીં હેં ખલકે
હમારી નેકીયોંકા અજર અદ્લાહ તઆલા હમકો રોઝે આ-
ખેરતમેં ખખશેગા. જો હાજતમંદ ઉનકે સામને આતા
ઉસકી હાજત પુરી કર દેતે. ઓર લોગોંકી ઝુરરીયાતકો
અપની ઝુરરીયાત પર હમેશા મુકદ્દમ સમઝતે. આપકે ગવ-

સ્થળે જી આપકે નકલે કલમ પર ચલતે થે. હઝરત આમુ ઉમેદા મિન જરરાહ રદીંકો શામકી લડાઇયેંમે' બહોતમે અઝીમુસ્થાન ખયમે ગનીમતમે' હાથ આયે. મગર વો અપને ચમકે કે છોટેસે ખયમેસે'હી હસેશા શુઝારા કરતે થે. જો અરખસે રવાનગી કે વક્ત વો હમરાહ લાતેથે. હઝરત સ્લાઅહ બિન અબી વિકાસ રદીંકેકુદ્રેમે' અપને લિયે શાનદાર મેહલ તાઅમીર ક્રિયાથા. હઝરત ઉમર રદીંકે ઉસકો હુ-કમન જલા દિયા. મસઉદી લિખતા હે કે " હુમુસકે ગવ-રનરકે મુતઅલ્લિક એક દક્કા હઝરત ઉમર રદીંકે પાસ ચે શિકાયત પહોંચી કે:—

- ૧, સુરજ નિકલને સે પહેલે કિસીસે મુલાકાત નહીં કરતા.
- ૨, રાતકો વો કિસીકો અપને પાસ આને નહીં હેતા.
- ૩, મહીનેમે' વો એક દિન ગાયમ રહેતા હે ઓર કિસીકો નઝર નહીં આતા. હઝરત ઉમર રદીંકે ફિલફેર હુમસ કે ગવરનરસે કેફીયત તલબકી. ઉસકે જવાબમે' મો-સુફ ગવરનરને લિખા કે:—

- ૧, ચુકે મેરે પાસ કોઇ ખાદિમ નહીં ઇસલિયે સુબેહકી નમાઝસે ફરાગત પાકરમે' અપની રોટી પકાતા હું.
- ૨, રાતકે વક્તમે' નમાઝ કે ખાદ ફુરાન પઢતા હું ઓર પઢતે પઢતે સો જાતા હું.

૪, મુઠ્ઠે એરે ખાસ સિફ્ એકહી લિખાસ હે, ઇસ-લિયે મહિનેમે એક દક્ષ કપડે ધોતા હું. આર ઉસફિન ખાહર નહીં નિકલતા.

યે કેફીયત મઠકર હઝરત ઉમર હદીઠને ગવરનરહી તંગી દુર કરનેકે લિયે એક હઝાર દીનાર ઉસકો અતા કીયે. મગર મોસુફ ગવરનરને સળકે સળ ખેરાત કર દિયે.

હઝરત ઉમર રઘીઠને તમામ સલતનતકો સુખોમેં તકસીમ કરદિયાથા. આર હર સુખેમેં એક ગવરનર રહેતાથા. આમકે ઇલાકે મેં હો ગવરનર થે. એકકા હેડ કવારટર હમિ-શ્કમેં થા આર દુસરેકા હુમસ મે. ફિલીસ્તીન આર મિસ-રકા ઇલાહેદા ઇલાહેદા ગવરનર થા. ખસરે આર કુદ્દેમેંભી ઇલાહેદા ઇલાહેદા ગવરનર થે. ઇન સુખોકે ઇન-તિઆમ આર કાનુનકે મુતઅદિલક પિછલે હિરસેમેં મુફ્તિસલ ઝિક આ ચુકા હે.

હઝરત ઉમર રઘીઠને સળસે પહેલે અમીરૂલ મોમેની-નકા લકબં ઇખતિયાર કિયા. ઉન્હોંનેહી સને હિજરી કાયમ-કિયા. ઇસસે પહેલે અરબમેં કિસી મશહુર વાકેએસે સને ચલાયા કરતેથે. હઝરત ઉમર રઘીઠને શરીઅતે મોહમ્મદીકો ખડી સખતી બલકે તથહદુદકે સાથ કાયમ કિયા લેકિન અસકહર વો એહલે ઇસલામપર શરીઅતકી પાળંદીકે મુતઅલ

લિક સખતગીર થે ઉસી કદર વો ગેર મુસલિમ ફિરકોંકે સાથ નર્મ ઓર રેહેમદિલ થે ઉન્હોં ને તમામ ગેર મુસલિમ અકબામકો અપની અમલદારીમેં અપને અપને મજહબપર ચલને ઓર મજહબી રસુમ ખુલે બંદોં અદા કરનેકી આમ ઇજ્જત દે રખીથી. મુસલમાનોંકો સખત હુકમ થાકે કિસી મજહબી રસુમ મેં દસ્ત અનદાઝી ન કરેં. કિસી મજહબકી તોહીન ન કરેં; કિસીકે ઇબાદત ખાને પર કબજા ન કરેં, બલકે ઇબાદત ખાનોં ઓર ઉનમેં ઇબાદત કરને વાલોંકી હિફાઝત કરેં. ઇસ મજહબી ટાલરેશન મેં ખુદ હઝરત ઉમર રહીં આં હઝરત સલોં કે અચન નકશે કદમ પર ચલે. જુલફી ખિના આં હઝરત સલોંને અપને હાથસે રખીથી. ચાઅને સને ૬ હિજરીમેં આં હઝરત સલોંને સેંટ કેથેરાઈન મુતતસિલ કોહિસીનાકે રાહોં ઓર તમામ ઇસાઈયોંકો એક ચારટર (સનદ) લિખ દી જસકા થે મજમુનથા.

“ઇસાઈયોંકો અપને ઇબાદતખાનોં, ઉનકી જગીરોં ઓર અપની મજહબી રસુમ અદા કરનેકે મુતઅલલિક પુરે હુકુક હાસિલ હેં. અગર કોઇ મુસલમાન ઇસ અનદકી ખિલાફ વરઝી કરેગાતો ઉસકો સખત સજા દી જાયગી. બલકે મુસલમાનોંપર ફર્જ હેકે ઇસાઈયોં કે ગિરજોં ઓર ખાનકાહોંકી હિફાઝત કરેં. ઉનકો કિસી તરેહકી અઝીયત પહોં-

ચને ન હે. ઓર ઉનકે રાહેબોં ઓર પાદરીયોંકો કિસી ગેરકી ગઝન્દસેલી મેહપુઝ રખે. ઉનપર કોઈ ના જયઝ ટેક્ષ ન લગાયા જાયે. કિસી ગિશપ (પાદરી) કે ઉસકે ઓહદેસે માઅજુલ ન કિયા જાયે. કિસી ઇસાઈકો અપના દીન છોડને પર મજબુર ન કિયા જાયે. કિસી ઇસાઈ હાજીકો અપના મઝહબી હજ કરનેસે રોકા ન જાયે. કોઈ ગિરજા મુસલમાનોંકી મસજીદ યા મકાન બનાનેકે લિયે ગિરાયા ન જાયે. અગર કોઈ મુસલમાન કિસી ઇસાઈ ઓરત કે સાથ શાદી કરલે તો ઓરત કે મુસલમાન હોનેપર મજબુર ન કરે. બલકે ઉસકો ઇજાઝત હેકે વો બખુશી ખાતર મઝહબે ઇસલીકી પાબંદ રહે. ઓર મઝહબી રસુમ અદા કરતી રહે. ઇસપર કિસી કિસમકી સખતી મઝહબકે બારેમેં ન કી જાયે. અગર ઇસાઈયોં કે અપને ગિરજોં ઓર ખાનકાહોંકી મરમમત ઓર કિસી મઝહબી કામોંકે મુતઅલ્લીક ઝરૂરત પેશ આ જાયે તો મુસલમાન દિલોબ્બનસે ઉનકી ઇમદાદ કરેં ઓર ઉનકા હાથ બટાયેં. ”

ફિર સને ૯ હિજરીમેં આં હાઝરત સલ્લ૦ ને નજરાંન કે ઇસાઈયોં ઓર પાદરીયોં કે બિલકુલ ઇસી મઝમુનકી સનદ અદા ફરમાઇથી.

ઇસી ચારટરકા ચે અસર થાકે બયતુલ મુકદ્દસ ફતેહ કરનેપર હાઝરત ઉમર રહીં ને ઇસાઈ કલીસીયામેં બાવુબુદ

કુલકુલ આજમકી ઇલાહીત બલકે ખાલિફાકે નમાઝ આજ કરનેમે પરહેઝ ક્રિયા તાકે એહલે ઇસલામ ઉનકી પયરવી કરનેમે બહાને ઇસાઇયોંકી ઇબાદતમે હારિફ હોં. ઓર કુલકુલ આજમકો ઇલાહેદા તેહરીર લિખ હી કે:—“કોઈ મુસલમાન કલ્હી-સીયાકે અંદર યા સીદીયોં પર મદાખિલત ન કરે.” ઇસી સનહકા યે નતીજા થા કે હઝરત ઉસમાન રહીં કે ઝમાનેમે મરબ કે પાદરીને ફારિસકે બિશપકો યે ખત લિખા થા.

“જીસ વક્તસે એહલે અરબ યહાં હાકેમ હુવે હે હમારે મઝહબમે કિસી કિસમકી મદાખિલત નહીં હોતી. બલકે એહલે અરબ હમકો મઝહબી રસુમ અદા કરનેમે ઇમદાદ દેતે હે. હમારે ખુદાકી તાઅઝીમ કરતે ઓર હમારી ખાનકાહોં ઓર ગિરજોંમે તોહફે લેજતે હે.” ઓર ઇસી સનહકી બિના પર હઝરત ઉસમાન રહીંને ઇસાઇયોંકા એક શિકસ્તા ગિરજા સરકારી ખર્ચસે અઝસરેનો તાઅમીર કરા દિયા થા.

હઝરત ઉમર રહીંને વક્તસે પહેલે અપને બા નશીનકો વસીયત લિખતે હુવે ઇસ ખાતકી સખત તાકીદ કી થી કે:—

“બે મુઆહિદે આં હઝરત સલોને યહુદીયોં ઓર ઇસાઇયોંકે સાથ ક્રિયે થે ઉનકો નિહાયત ઇમાનદારીકે સાથ

વક્ત્ર કરે ચોર ઉનકી પુત્રી પાખંડી ઇખતિયાર કિયે રખે.”

યે ઇસી ટાલકેશન (રવાજારી)કા નતીબ થા કે ખલીફા મુસ્લુમ રશીદકે ઝમાનેમેં ઇસલામી સલતનતકે અંદર એહલે અમલકે હિફ્ઝો અમનમેં ઇલાવા ચહુદીયોં કે હઝારોં ઇબાદત ખાનોં ચોર આતશ પરસ્તોકે સેંકડો મંદિરોંકે સિફ્ત ઇસાઇયોંકે ગિરજે ગ્યારા હઝાર મોબુદ થે ચોર ઉનકે પાદરીયોં ચોર બિશપોં વગયરાકો વોહી હુકુક હાસલ થે જો ઉનકો ઇસાઇ હાકેમોંકે ઝમાનેમેં મયરસર થે.

હઝરત ઉમાર રહીમકો ઇસખાતકા અઝહદ ખ્યાલ રેહતા થા કે એહલે અરબ શામ ચોર ઇરાનમેં અપની કોમી સાદા જિંદગીકો ફરામોશ કરકે વહાંકી અયશ અફઝા જિંદગી ઇખતિયાર ન કર લેં ઇસલિયે વોહ હરએક જરનેલ ચોર ગવરનરકો ખાર ખાર ઇસખાતકી તાકીદ કરતે રેહતે થે.

આપને યે ખાત ઉનકે ઝહેન નશીન કર દીથી કે જખતક અપની કોમી સાદા જિંદગી ઇખતિયાર કિયે રખોગે તખતક તુમકો કામયાબી હોતી ચલી જાયગી. મગર બુહીં ઇસે છોડ બેઠોગે વહીં તુમારી તરક્કીકા ખાતેમા હો જાયગા. વો યેલી પસંદ નહીં કરતે થે કે અરબકી સલતનત જિયાદા વસી કી જાયે. ઉન્હોંને અપને ગવરનરોં ચોર જરનેલોંકો સાફ લિખ દિયા થા કે ઇસસે આગે ન ખઠે ચોર મફતુહ ઇલાકેકા અંદોખસ્ત અચી તરાહ કરેં.

ઉનકો કોલ થા કે મફતુહ ઇલાકેકી રિઆયાકો આસુદા
ઓર ખુશહાલ કરના ઓર ઉનમેં અદલ, ઇનસાફ ઓર
અમન કાયમ કરના ઝિયાદા કુતુહાત હાસલ કરનેસે બેહતર
હે. મગર હરકુલ ઓર યઝહેજ્જહકી આયે દિનકી છેડછા-
ડને ઉનકો આગે બઢને પર મજબુર કિયા.

રાઈટ ઓનરેબલ જસ્ટીસ સૈયદ અમીરઅલીને અપની
તારીખમેં હઝરત ઉમર રદીઠકી નિસબત યુ' લિખા હે:—

“ ઉમર રદીઠકી વફાત વાકઈ ઇસલામકે લિયે એક
બડી મુસીબત થી. વો સખ્તગીર, મગર આદિલ, દુર અં-
દેશ, દુરબીન ઓર અપને હમવતનોંકી ખુ, ખસલત ઓર
તબાયઅસે પુરે બા બખર ઓર માહિર થે. વો ખુસુસીયત
કે સાથ અખખડ ઓર સર બુલંદ અરબ કોમકી હુકમરાની
કે લિયે નિહાયત મોઝું ઓર કાળિલ થે. ઉન્હોંને ખિલા-
ફતકી કશ્તીકા ફુળલ બડે મજબુત ઓર તાકતવર હાથસે
પકડે રખા. ખાનાબદોશ ઓર નીમ મોહઝઝબ અકવામકો
ઇસલામકા મુતી ઓર તાબેદાર બનાયે રખા. અપને લશ-
કરીયોંકી જો મમાલિકે ગેરમેં કુતુહાત કર રહે થે સખ્ત
નિગરાનીકી ઓર ઉનકો અખલાકે મોહમ્મદીકા નમુના બનાયે
રખા. ઉનપર મફતુહ ઇલાકોંકી બદ અખલાકીકા અસર ન
પડને દિયા. ઉન્હોંને એક અયવાન યાઅને મેહકમએ માલ

કાયમ કિયા. એસમેં આમદની ઓર ખર્ચકા હિસાબ લિખા જાતા થા. ઉન્હોંને અલગ અલગ સુખે કાયમ કરકે ઉનપર ગવરનર મુકદ્દર કિયે. ઓર ગવરનરોંકી હિદાયતકે લિયે કબાયદ ઓર આખતે મુદતખ કિયે. વો ખડે કદાવર ઓર તનોમંદ ઓર ખુબસુરત ખતોખાલકે આદમી થે. વો નિહાયત સાદા મિઝાજ, કિફાયત શિઆર ઓર જફાકશ થે. ગરીબસે ગરીબ આદમી ભી ઉનકો હર લેહજે ઓર હરવક્ત ખે તકલુફ મિલ સકતે થે. વો રાતકો મદીનેકે ગલીકુચોંમે તને વાહિદ ખિલા કિસી બોડીગાર્ડ ઓર હમરાહીકે લોગોંકે હાલાત દેખતે ફિરતે થે. હાલાંકે વો અપને વક્તકે ખડે તાકતવર ઓર મુકતદર હાકેમ થે.”

એન સાંઘકલો પીપીયા ખિટાનીકાકી જુદ્દ ૧૬ સફે પદંઝમેં હઝરત ઉમર રહીંઠી નિસખત યુ. લિખા હે:—

એહજે અરબકી કુતુહાત ઝિયાદાતર ઉમર (રહીં) કે એહેદમેં હુઈ. વો ખુદ મયદાને જંગમેં નહીં ગયે. ઓર કિસી માઅરિકે મેં શામિલ નહીં હુવે મગર ફેજકી કમાન ખાલુખુદ ઇતને દુર દરાઝ કાસલે કે ઉન્હોંને અપને હાથમેં રખી ઓર લેહજા ભરકે લિયેભી ઇસ ખારેમેં મક્લૂબત નહીં કી. મદીને મેં ખેઠકર વો અપની ફેજકો તમામ અતરાફમેં ચલાતે થે. ઉનકા ઇકતિદાર, ઓર રોઅખ ઇસકદર જાલિખ થાકે ઉનકે સરદાર ઉનકે આગે યુ. નહીં કર સકતે

થે. ઓર દિલી શોક કે સાથ ઉનકે એહકામકી તાઅમીલ કરતેથે. ઉનકી પોલીટીકલ ખસીરત ઓર મઆલ અંદેશીકા ઇસસે જિયાદા ઓર કયા સુખુત હોસકતા હે કે ઉન્હોંને અપને જરનેલોંકો જિયાદા કુતુહાત કરનેસે શોક દિયા. ઓર એહલે અરખકે કોમી કેરેકટર (રવઇયે) કો બહાલ ઓર મોહકમ રખા. ઉન્હોંને અપના અહમ ફર્જ સમજ કર અપની બસીઅ સલતનતમેં અમન ઓર કાનુનકો કાયમ કિયા. હુકુમતકી ખાગ અપને હાથમેં લેતેહી ઉન્હોંને કહા થા કે: “ખુદાકી કસમ ને શખ્સ તુમમેં કમઝોર હે વો મેરી નિગાહમેં ઝખરદસ્ત હોગા. જખતકમેં ઉસ્કા હક ન દિલા ફુ. ઓર ને શખ્સ તુમમેં ઝખરદસ્ત હે ઉસે મેં કમઝોર સમઝુંગા જખતકકે વો અપને આપ પર કાનુનકી પાખંદી લાઝમી ન કર લે.” ઉનકા ચે કોલ હમેશા તાઅમ રહેગા ઓર સલતનતકા કારોખાર બ તરીકે એહસન ચલાના ઓર રિયાસતકે ફતાયઝ કમા હક્કહુ અદા કરનેકે લિયે ઇસસે બહેતર ઉસુલકા ઇજહાર નહીં હો સકતા. ઇનસાફ ઓર અદલ કાયમ કરનેકે ખાઅદ ઉન્હોંને કોમકી બિખરી હુક તાકતકો એક બ જમે કરના શુરૂ કિયા ઓર ઉનકો એક કોમ બનાયે રખા. જું જું ઝુરરત પડી સલતનતકે લિયે કવાયદ ઓર આખતે મુરતતબ કિયે. ખુસુસન માલી મસાયલ આઅમે મફતુહ મમાલિકમેં ટેક્ષ લગાને ઓર સરકારી આમદની કો ને મદીનેકે ખઝાનેમેં જમે હોતી થી મુનાસિબ

ઘોર જયજ તોરપર ખર્ચ કરનેકે મુતઅલીક નિહાયત અચ્છા ધનતિઆમ ક્રિયા.

મી મિલમન અપની તારીખમેં વિખતા હે કે:—

“અમીરૂલ મોમેનીન ઉમર રદીઠં અખમી હોકર ચંદ દિન તક જિંદા રહે. ઉન્હોંને છે આદમીયોંકી કૌનસીલ કાયમ કી કે આદમી ઇતતિકાકસે એક શખ્સકો ખલીફા મુનતખિય કર લે. ઘોર અપને જ નશીનકો ચે વસીયત કી કે “રિઆયા પર શક્કત કરે ઘોર ખુસુસન શહેર મદીને કે લોગોં પર નઝરે ધનાયત રખે. ઉન્હોંને હમકો હિજરતકે વકત પનાહ દી થી. ઉનકે અવસાફકી કદર કરે ઘોર ઉનકે નુકસોંસે દર ગુઝર કરે. તમામ અરખ અકવામકે સાથ નેક સુલુક કરે. કયોંકે વો ઇસલામકી પીઠ કી હડકી હે. ઉનસે ઝકાત વુસુલ કરકે ઉનહીકે ગુરખા ઘોર મસાકીનમેં તકસીમ કી જાયે. જો મુઆહિદે ચડ્દીયોં ઘોર ઇસાઇયોંકે સાથ આં હઝરત સલવને ક્રિયે હે. ઉનકા પુરા પાખંદ રહે. ઘોર નિહાયત ઇમાનદારીકે સાથ ઉનકો પુરા કરે.” ફિર ચે ફરમાયા કે “અય મેરે પરવર દિગાર! મેરી જિંદગી અખ ખત્મ હો ગઈ હે. તેરા અહેસાન ઘોર શુક હે કે જો શખ્સ મેરે પીછે આતા હે ઉસકે લિયે મેં વસીય ઘોર પુર અમન સલતનત છોડ ચલા હું.” યું ખલીફએ સાની રદીઠં કી પુર આકેઆત ઘોર શાનદાર જિંદગીકા ખાતેમા હુવા. જળ વો

ખલીફા મુકરર હુવે થે તો ઉસે વક્ત વો સિફ અરખકે હાકેમ થે. લેકિન વક્તકે વક્ત વો અરખ, ફિલીસ્તીન, શામ, ઇરાકે અરબી, અલ-જઝીરા, મિસર ઓર ફારિસકે શહેનશાહ થે. ઇસલામી મોઅરરિખોંને મુખાલિગેસે ખ્યાન કિયા હે કે ઉનકે એહેદમેં છતીસ હઝાર શેહેર અરખોંને ફતેહ કિયે, લેકિન ઉમર રદીંકે વક્તકી કુતુહાત મુખાલિગેકી મોહતાજ નહીં હે. અગર ઉનકી સહી તેઅદાદ લિખી જાયે તો વો દુનિયાકો હયરત ઓર ઇસતેઅજ્જમમેં હાલનેકે લિયે કાફી હે. વો નિહાયત હી ગરીબ, મિઝાજ ઓર હલી-મુત તખે થે. મસજીદકી સીઢીયોં પર બેઠકર બે તકદ્દુફ જવકી રોટી ઓર ખજુરેં ખાયા કરતે થે. ઓર અકસર ઉસી જગે યા કિસી દરખતકે નીચે સોયા કરતે. હાલાંકે ઇસકે સાથહી વો શહેનશાહીકા મઝબુત અસા અપને હાથમેં લિયે હોતે થે. જુસ્સે ઉસ વક્તકી અખરદસ્ત ઓર તાકતવર સલ્તનતેં દેહશત ખાતી ઓર હરવક્ત તરસાં વ લરજાં રહેતી થીં. ઉમર રદીંને માહે નવેમ્બર સને ૬૪૪ ઇસવીમેં વક્ત પાઈ ઓર ઉનકો અખુ બકર રદીંકે પહેલુમેં ફક્રન કિયા ગયા.”

મોઅરરિખોંકી તારીખે આલમ જુલ્દ ૮ મેં કિસી કદર ગિબન સાહબકે હવાલેસે ઓર કુચ્છ એપીટરકી તરફસે ચું લિખા હે:—

“ઉમર રહીંકે ઝમાનેમેં એહલે અરખને ઇસ કસરત
 કે સાથ પુતુહાત કીં કે અગર તમામ સલતનત મુતલકિદ
 રહેતી તો બડી ઝમરદસ્ત ઓર પુર હયખત સલતનત હોલી.
 એ બહોજલાલ અગર કિસી ઓર શખસકો-એ ઉમર રહીંકી
 સી ગરીબાના હાલતમેં હોતા ઓર ખયદાયશી બાદશાહ
 ન હોતા નાગહાં ઓર દફઅતન હાસલ હો જાતા તો ઉસકા
 હમાગ ફિર જાતા. ઉસકી રૂઝિત ઓર નખખતકા કેઈ
 અંદાઝા ન રહેતા. ઓર ઇસકા બોઝ વો સંમાલ ન સકતા.
 મગર ઉમર (રહીં) પર ઇસ ઇકતિદાર ઓર શવકતકા કુસ્શ
 અસર ન પડા. હાલાંકે ઉસસે પહેલે વો ઇસ અઝમત, ઇક-
 તિદાર ઓર શાનકે મુતલક આદી ન થે. ઓર એક ગરીબ
 ઘરાનેકે આદમી થે. ઉનકે જરનેલોંકી પય દર પય શાનદાર
 કુતુહાત ઓર સલતનતકી રોઝ અફઝું વુસઅતને ઉમર
 (રહીં) કે અસલી મિઝાજકો મુતલક તબદીલ ન ક્રિયા.
 ઓર ઉનકે ખ્યાલાત ઓર હાલતમેં ઝરા તગદ્યુર ન આયા.
 વો બ દસ્તુર અપની સાદા ઝિંદગી ઓર સીધે આદે અવ-
 ઝાઓ અતવાર પર કાયમ રહે. તજમ્મુલ, શાનો શવકત,
 ઓર અયશો ઇશરતકો વો બરાબર ના પસંદ કરતે રહે.
 જબ વો મદીનેસે વફરોલમકો ફતેહ કરને ગયે તો વો એક
 સુર્ખ ઊંટ પર સિદ્દી એક બાદિમકે હમરાહ રવાના હ્યે.
 બાદેરાહ સિદ્દી એક થેલી સતુ ઓર એક થેલી ખમુર, એક
 મશકીઝા પાની ઓર એક કાસા લકડીકા થા. ઇસ સાઝો

સામાનકે સાથ વો મનઝિલે' તય કરકે યરૂશેલમમે' પહોંચે. રાસ્તેમે' જો મુસલમાન બદ ચલન દેખે ઉનકો સજા દેતે ઓર ઇનસાફ ઓર અદાલત કાયમ કરતે ગયે. જખ વો યરૂશેલમમે' પહોંચે તો એહલે યરૂશેલમને એક મેહેલ ઉનકે ઉતરનેકે લિયે આરાસ્તા વ પેવાસ્તા ક્રિયા મગર વો ઉસ મેહેલમે' ન ગયે. ઓર શહેરકે બાહર મયદાનમે' એક ખયમેમે' ડેરા ક્રિયા. જખ યરૂશેલમકા ડેખ્યુટેશન ઉનકે પાસ આયાતો ઉન્હોંને અપને કિસમતકે વાલી ઓર ફય-સલા કરનેવાલેકો ખયમે કે અંદર ખાક પર ખયકે દેખા. જો રિઆયતો' એહલે યરૂશેલમકો અતાકી ગઈ વો એઅતિ-દાલ ઓર નરમીમે' અપની આપહી નઝીરહોં. તમામ લો-ગોંકા જનોમાલ મેહકુઝ રખા ગયા, મઝહબી આઝાદી પુરી હી ગઈ, ગિરજો બ દસ્તુર પાદરીયોંકે ઇખ્તેમે' રખે ગયે. જખ મસજીદ તાઅમીર કરનેકા ઇરાદા ક્રિયા તો કુસ્સે આઝમસે ઝમીન કી દરખવાસ્તકી. કુસ્સે આઝમને એક જગે જહાં કિસી વક્ત મુલેમાન અલબંકી હયકલ ખીથી મસ-જીદકે લિયે તજવીઝકી. ઉમર (રહી૦)ને વો જગે પસંદકી. ઓર અપને હાથસે ખસો ખાશાક સાફ કરને શુરૂ ક્રિયે. ઇસકો દેખકર લશ્કરીયોંને એકદમ ઇસ જગેકો હમવાર કર દિયા. ઓર ઉસ પર એક આલીશાન મસજીદ તાઅમીરકી ગઈ. જો અખતક અરબી ફને ઇમારતકા એક. શાનદાર નમુના હે. ઉમર (રહી૦)ને ઇસાઇયોંકે સાથ ખરતાબ કરનેમે'

તો બડી ટાલરેશન (રવાહરી)સે કામ લિયા. મગર અપને મુસલમાનોં પર છન્ડોંને કોમી વજે કતેઅ છોડ દીથી બડી સખતીકી ઓર ઉનકે રેશમી કપડે ખાક ડાલકર ફાડ દિયે ગયે.

તારીખે ઇસલામમેં પયગમ્બરે ઇસલામ (સલ૦) કે ખાદ ઉમર (રદીં) દુસરે નામવર શખ્સ ગુઝરેહેં ઉનકી સખ્તગીરી ઓર નિગરાની ઉસવક્ત નિહાયત મુફીદ સામિત હુઈ જખકે ગેર મુતરકકીખ પુતુહાતકી વજેહસે એહલે અરખકે બદખુદક હો જાનેકા અંદેશા થા. ઉનકે દમદમે ઓર સિયાસતકી વજેહસે મફતુહ રિઆયાકો કુદમ ઓર તશદદુદસે મેહપુઝ રખા ગયા. ઉન્હોંને ખાલિફે આઝમ (રદીં)કોમી સજા દિયે બગેર ન છોડા. ગો અગલખ ચેહેં કે ઇસ હીરેકે સાથ ઉમર (રદીં)કા ચે રવખયા ઓર ખરતાવ રશકકી વજેહસે થા ન કે ઇનસાફકે ખ્યાલસે. મગર ચે તસલીમ કરના પડતા હે કે ઉમર (રદીં)કી અદાલતસે કોઈ આદમી બચ નહીં સકતા થા. ખવાહ કિતને બડે રૂતખે ઓર શાનકા આદમી હો. ખાદશાહ, ગવરનર, સરદાર ઓર સિપેહસાલાર મુલઝિમ હોનેકી હાલતમેં હાથ ખાંધે હુવે ઉનકે સામને આતેથે. મોઅરરેખીનને એક અજુબ ખાત લિખી હે જે ઉસવક્તકે લિયે નિહાયત મોઝું ઓર મુનાસબખી કે ઉમર (રદીં) અપને હાથમે એક દુરરા રખતેથે ઓર અપને બડે બડે મુલઝિમ સરદારોંકો અપને

હાથસે દુરરે લગાતે થે. ઇસ પર યે ઝરખુલ મસલ બન-
 ગઈ થી કે “ઉમર (રદીઠ)કા દુરરા એક જંગલુકી તલ-
 વારસે ઝિયાદા હદિશતનાંક હે.” શરઈ એહકામ જારી કર-
 નેમે ઉમર રદીઠકી સખતી હદસે બઠ ગઈ થી. ઉનકો
 અમારાતના મુતલક શોક ન થા. જળ શાહે ઇરાનકે દીવાન
 ખાનેકી ખિસાત (મસનદ) હસ પર ઝરો જવાહિરાતસે એક
 સરસખ્ત ખાગંકા નઝઝારા દિખાયા હુવા થા ઉનકે પાસ
 પહોંચી તો ઉન્હોંને ઇસ સનઅત ચોર કારીગરીકે આલ્પ
 નમુનેકો દુકડે દુકડે કરકે તકસીમ કર દિયા. ઉન્હોંને અ-
 પને રહને કે કિયે કોઈ મહેલ નહીં બનાયા. ઉનકા કોઈ
 દીવાને આમ થા ખાસ નહીં થા. નમાઝકે વક્ત વો મસ-
 જીદમે ખા કાયદા નમાઝ પઠતે. ચોર દિન ભર ગલી
 કુચોમે ફરકર ખિલકતકી નિગરાની કરતે. તાકતવર ખાદ-
 શાહોંકે એલચીયાં ચોર કાસિદોંસે વહીં મુલાકાત કરતે થા
 ઉનકો મસજીદમે ખિલતે. ઉનકા લિખાસ ગરીબસે ગરીબ
 આદમીકી માનિંદ થા. જળ ઉનકો કોઈ સુચરા લિખાસ
 પહેન્નેકી તહેરીક કરતા તો વો યે જવાબ દેતે કે:-“મે
 ખુદકો અપને ચાલ ચલન ચોર રવઈયેસે ખુશ કરનાં
 ઝિયાદા પસંદ કરતા હું. જ નિસખત ઇસકે કે આદમીયાં
 કો અપને લિખાસસે ખુશ કરે.” ખયરાત કરનેમે વો
 અમુખકર (રદીઠ)સે બી ચંદ કેદમ બઠે હુવે થે. બલીફએ
 અબ્બલ રદીઠ સિફ મુસતહકકો ખયરાત દેતે વે મગર

ઉમર (રદીં) હરએક હાજતમંદકી જે ઉનકે સામને આતા હાજત પુરી કર દેતે થે. મગર ઉન પર કોઈ એતેરાંજ કરતા તો વો થે જવાબ દેતે. “આદમી દુનિયામે ઇસલિયે આયા હે કે અપને બાઈચીકે સાથે નેક સુલુક કરે. સુલુક કરમેમે કોઈ તમીઝ નહીં કરની ચાહીયે. ઓર ઇસ ખાતકા ફયસલા કે પુલાં શખસ સુલુકકે કાબિલ યા સજાવાર હે યો નહીં અક્લાહ પર છોડ દેમા ચાહીયે.

ઉમર (રદીં) બડે એતિહાલ પસંદ થે. વો બડેહી સાદા મિઝાજ થે. ઉનકી પુરાંક ઉમુમન નમકીન જવકી રાંટીથી. ઓર તકકીયએ નફસકે લિયે બાઅઝ વક્ત નમક ખાનાલી છોડ દેતેથે. જબ ખાના ખાતે તો જસકદર આદમી મોબુદ હોતે સખકો ખાનમે શરૂક કર દેતે. મગર ઉનકી પ્રાઈવેટ જિંદગીકી ફરેતની ઉનકે પબલીક વક્સ કે તજ-મેમુલ ઓર શાનો શવક્તકી અજબ જિદ હે. જસમેસે ચફેલનકા આલીશાન મસજીદકા ઉપર ઝિકર આ ચુકા છે. ઇસકે અલવા મસજીદે નબીકો ઉન્હોંને વસીઅ ઓર ખુમસુરત બનાયા. ઉનકે હુકમસે બડે બડે શહેરોંકી બુનિયાદ રખી ગઈ. જે બોહોત જલ્દ અઝીમુશ્શાન શહેર બન ગયે. યાઅને દુક્કા, બસરા ઓર કદીમ કાહેરા. ઉન્હોંને દરિયાએ નીલ ઓર બહરએ કુલ્લુમકે દરમીયાન એક લંબી મેહિર ખુલાઈ તાકે મિસરકા ગણા અરબમે બ આસાની

પહોંચ સકે. જુસકી કેહેતકી વજેહસે સખ્ત ઝુરરત લાહક હુધ થી.

ઉમર (રદી૦)નેહી સને હિજરી કાયમ ક્રિયા. ઓર મદીનેમેં પોલીસ મુકરર કી. ફોજકી તનખવાહકા ફંડ મુકરર ક્રિયા. જો લોગ ઈસલામકે ખિદમત ગુઝાર થે ઉનકે વઝીફે લગા દિયે. ખાસ ખાસ ખિદમાતકે લિયે ઇનઆમ તજવીજ ક્રિયે ઓર યે કોઇ તાઅજઝુબ ઓર હુયરતકા મકામ નહીં કે એહલે ઈસલામ ઉમર (રદી૦)કા નામ અમતક ખડી તાઅરીફકે સાથ લેતે ઓર ઉનકો તાઅઝીમો તકરીમકે સાથ ચાહ કરતે હે. ”

મી. એડવર્ડ ગીબન લિખતા હે કે:—“ ઉમર (રદી૦) ને ખિલાફતકી ખાગ હાથમેં લેકર યે તશરીફ અહિરકી થી કે વો અબુબકર (રદી૦)કે નકચે કદમ પર કિસતરાહ ચલ સકીંગે મગર ઉમર (રદી૦)કી શુઝરાન અબુબકર (રદી૦)સે બી જિયાદા સાદા ઓર કમખર્ચથી. ઉનકી ખુરાક જવકી રાટી ઓર ખજુરેં થી. વો એકહી પયરાહન રખતે થે. જુરમેં ખાસ પયવંદ લગે હુવે થે. જખ એક ઇરાની ગવરનર ઉનકે પાસ આયા તો વો ઉસવક્ત મસજીદકી સીલી-યોં પર બે તકલુફ સોયે હુવે થે. વો દર અમલ કિફાયત શિઆરી, ફઈયાઝીકા સર ચક્મા હે. ઉમર (રદી૦)કી આ-મદની જખ બોહોત જિયાદા હો ગઇ તો ઉન્હોંને લોગોંકે

બગીદે મુકરર કર દિયે. લેકિન અપને લિયે કુચ્છ ન રખા. ઉનકી ઓર અબુબકર (રદીંકી) ખિલાફતમેં અરબકે ખત્રીદે ખુદા ઓર કોમકે બડે મોઅતબિર, મોઅતમિદ ઓર અમીન ખાદિમ થે. ઓર ઉન્હોંને શાહી ઇકતિદારકે સાથ જમહુરી મસાલાત ઓર કિફાયત શિઆરીકે ઉસુલ નિહાયત અબુબ તર્જસે પયબરત કર રખે થે. ”

મી. અરવીંગ વોશીંગટન લિખતા હે કે:—“ઉમર (રદીંકી) તમામ તારીખ અદલ, ઇનસાફ, દયાનત, અમાનત, તકવા ઓર જુરઅતે કદમસે મમલુ હે. ઇસલામકી વસીઅ સલતનતકે વોહી ખાની હે. ઉનહોંને એહકામે ખુદા વ રસુલ સલંકી પુરી તાઅમીલ કરાઇ. અબુબકર (રદીંકી)કો અપને નેક મશવિરેસે ઇમદાદ દેતે રહે અપની વસીઅ સલતનત કે લિયે અહલો ઇનસાફકે કવચદ મુરતતબ કિયે. અપને જરનેલોં ઓર ગવરનરોંકો મઝબુત હાથસે અપને કાનુનમેં રખા. ઉનકી સખ્ત નિગરાનીકી ઓર થે ઉનકી ફેકુલ આદત તાકતે હુકમરાનીકા ગડા ભારી સુખુત હે. ઉનકી આદત નિહાયત સાદા થી. ઓર ઝેમો ઝીનત ઓર શાનો શવકસે વો પરહેઝ કરતે થે. વો પયગમખરે ઇસલામકે નકશે કદમ પર ચલતે રહે ઓર અપને માતેહતોંકો બી ઇસી ખાતકી હિદાયત ઓર તાકીદ કરતે રહે. વો ઉનકો લિખા કરતે થે કે “ ઇસની અયશો ઇશરતસે ખબ-

રહાર રહો. ઓર અપની તરજે ઝિંદગી બિલકુલ સાદા રખો. ઇંસ પર તુમારી કામચાખી મુનહસિર હે. અગર ઇંસકો છોડ દોગે તો તુમારી કિસમત પલટ જાયગી. ” ઉંનકા અપની ઇંસ પાલીસી પર ઇંસકદર ચકીન ઓર હમાન થાકે વો શક્નો શવક્ત ઓર અયથો ઇશરતકા ઇરતિકાબ કરને વાલોંકા સજા હેતે થે

ઉંનકે ખાખજ એહકામ ઉંનકે દિલ ઓર હમાગકી બે ઇખતિયાર તારીફકે મુક્તગી હે. ચુનાંચે ઉંનહોંને તાકીદી હુકમ જારી કિયા હે જગ્યા, આદમી, ઓરત અસીર ફોકર આયે તો ખતોર ગુલામ ફરોજ ન કિયા જાયે. વો હફ્તેગર કુલ નકદી ખચતુલ માલમે નિમાલ કર હાજતમંદોમે તક-સીમ કર દેતે ઓર અગને લિયે કુચ્છ નહીં રખતે થે.

ઉંનકે ઝમાનમેં નવે શહેર આખાદ કિયે ગયે. તિજરતકી મંડીયાં કાયમ કી ગઈ. ઓર તિજરતકો બડા ફરોગ દિયા ગયા. ખેશુમાર મગજહેં તાગમીર હુઈ. ઉંહોંનં નિહા-યત મજબુત હાથસે તાગમ વસીબ સલતનતકો સતતહિદ બનાયે રખા. ઉંનકી બિલકુલકા ઝમાના જુદમેં શામ, મિસર ઓર ફારિસ ફતેહ હુવે. અરબ તારીખકા ઝમાનએ શુબઅત કહેવાતા હે. ઓર યે બિલકુલ સહી હે. કયોંકે અસલ સલતનતકી યે અઝીમુશ્શાન હમારત સિફ

હસસાલ મેં તકમીલકો પહોંચ ગઇ. સાથહી ધસિ ખાતકો ફરામોશ ન કરના ચાહીએ બલકે ખુબ યાદ રખના ચાહીએ કે યે શહેનશાહે આજમ, યે શારેઉલ મોઅજ્જમ, યે ફર્ધ યાજ ઓર આલી હોસલા હુકમરાન દર અસલ મકકેકા એક ચતીમ તાઅલીમ યાફતા ગરીબ આદમી થા. ઓર ધસ લિહાજસે હમ ઇબતિદાએ ઇસલામકે પહેલવાનોં ઓર હામીયોંકી નિસબત બિલા તાઅમ્મુલ કેહ સકતે હેં કે ફિલ વાકેઅ વો અપને ઝમાનેકે જુન્નાત થે. ”

મી. એડનરૂ કેકટન લિખતા હે કે:—“ ઉમર (રદીઠ) કી સાદગી, પરહેઝગારી, તકવા, અદલ ઓર દયાનતને દુનિયામેં ઉનકો વો તાઅઝીમો તકરીમ બક્ષીહે કે, ઉનકે બાદ ઉનકે કિસી જા નશીનકો બા વજુદ ધસ દર તઅમ્મુલ ઓર શાનોશવકત કે જો ઉનકો મયરસર થા, હાસલ નહીં હુઈ. ઉનકી લાઠી લોગોંકે દિલોમેં કિસીકી તેજ તલવારસે ઝિયાદા દેહશત ડાલતી થી.

ઉનકી ખુરાક ખજુરેં ઓર નમકીન જવકી રોટી થી. બાઅઝ વકત નમકલી છોડ દેતે થે. મઝહૂબી ફરાયઝ અદલ કરનેમેં પુરે પાબંદ થે. ઉન્હોંને હસસાલમેં નવ હજ કિયે. ઉનકા લિખાસ ફટા પુરાના થા. જુસમેં બાર પયવન્દ લોગે હુવે થે. ”

“ મી. સાયમન એકલે મી. લેન કે હવાલેસે એક રિવાયત હઝરત ઊમર રદીઠે એહદે ખિલાફતકી યું ખ્યાન કરતા હે:—

“ ઊમર (રદીઠ) એકદીન અદાલત કર રહેથે કે હો નવજવાન એક ખુબસુરત જવાનકો ગિરફતાર કિયે હુવે ઊમર (રદીઠ) કે રૂબરૂ લાયે ઓર કહેને લગે કે:—

“ અય અમીરૂલ મોમેનીન ! હમ દોનોં હકીકી બાઈ શરીફ નસબકે હેં. મદીનેકે બાહર હમારા બાગ્યા હેં. જહાં હમ રહેતે હેં. હમારા બાપ મુતતકી ઓર પરહેઝગાર થા. વો આજ બાગચેમેં ફલ જમે કરને ગયાથા. ઇસ જવાનને ઉસકો મારડાલા હે. હમ અપને બાપકી ચીખ સુનકર દોડે ગયે ઓર ઇસકો ગિરફતાર કિયા. આપ હમારા ઇનસાફ કીજીએ ઓર હમકો અપને બાપકે ખુનકા કિસાસ દિલાઈયે.”
 ઊમર (રદીઠ) ને ઇસિતગાસા સુનકર મુલઝિમકો કહા—

“ તું ઇસ ઇલજામ કે જવાબમેં કયા કેહના ચાહતા હે ? જલ્દ ખ્યાન કર. ” જવાન મુલઝિમને કહા—

“ અય અમીરૂલ મોમેનીન ! મેં રેગિસ્તાનકા રહેનેવાલા હું ઓર અમીર મરાનેકા હું. હમારે ગાઉમેં કેહેત પડ ગયા. ઓર ચારેકી કિલ્લત હો ગઈ. ઇસપર મેં અપને ગાઉસે નિકલકર મદીનેમેં આ ગયા. મેરે પાસ બડી કીમતી ઉંટ—

નીચાં હેં. ઓર એક આમલો નસલકા ઉંટ થા. આજ મેં
 ઉંટ ચરાનેકે દિયે ખાહર ગયા હુવાથા કે વાપેસીકે વકત
 સડકપર ગુઝરતે હુવે મેરી એક ઉંટની એક ખાગડી તરફ
 બે લખે સડક થા ઝુકી ઓર એક દરખ્તસે પત્તે ખાને લગી.
 મેંને આગે ખઠકર ઉસકો ડાંટા. ઉસવકત એક મુફ્ફદ રીશ
 આદમી નમુદાર હુવા ઓર ઉસને ઝોરસે એક પત્થર મારા.
 બે મેરે ઉંટકી આંખમેં લગા. જીસકે સદમેસે મેરા ઉંટ
 મર ગયા. મુઝકો ગુસ્સા આયા ઓર મેંને વોહી પત્થર
 ઉઠાકર ઝોરસે ઉસ આદમીકી તરફ ચલાયા. પત્થર ઉસકે
 સરપર ખેડા. ઓર વો ચીખ મારકર ગિરપડા. મેં વહાંસે
 જત્તદી રવાના હુવા મગર ઇન દોનોં નવજવાનેોંને મુઝકો
 ગિરફતાર કરલિયા. મેંને અસલ વાકેઆ સરથા ખ્યાન
 કરદિયા હેં. આયંદા ઇનસાફ આપકે હાથમેં હે. ” યે સુનકર
 હજરત ઉમર રહીંડે ફરમાયા:—

“ મેં તુમારી તારીફ કરતા હું કે તુમન સચસચ
 મુઆમિલા કેહદિયા હે. મગર તુમને અપને જુમ્હકા ખુદ
 ઇકબાલ કરલિયા હે ઇસલિયે સિવાયે કિસાસકે ઓર કોઈ
 આંસ નહીં. ” મુલઝિમ જવાનને કહા—

“ અવજા અગર આપકે ઇનસાફમેં મેરી સજા કલ
 હે તો મેં ઉસમેં કોઈ ઉઝર નહીં કરતા લેકિન મેરા ખાસ

મર ગયા હે ઓર મેરા એક છોટાભાઈ હે. ઉરકે હિસ્સેકા રૂપીઆ ઓર ઉસકી પરવરિશ મેરા ખાપ મરતી વકત મેરે સિપુઈ કરગયા થા. ઉસ લડકેકા રૂપીઆ મેંને એક જગે દફન ક્રિયા હુવા હે. જીસકા ઓર કિસીકો ઇદમ નહીં હે, અગર મે મારા ગયા તો મેરા ભાઈ અપને વિરસેસે મેહરૂમ રેહ જાયગા. આપ મુઝે તીન દિનકી મોહલત દેં કે મેં ઉસ લડકેકી હિકાજત ઓર ઉસકા રૂપીઆ કિસીકો સિપુઈકર આઉં. ફિર મેં જાન દેનેકે લિયે તઇયાર હો જાઉંગા. અગર આપ યું ઇજાજત નહીં દેતે તો કિસીકી ઝમાનત લે લીજીયે. ” હઝરત ઊમર (રહીં) ને ફરમાયા—

“ કેન શખ્સ તેરા ઝામિન હોના મનઝૂર કરતા હે ? ”

મુલજિમને અબુઝર ગફફારી રહીંકી તરફ ઇશારા ક્રિયા. અબુઝર (રહીં) હાલાંકે મુતલક ઇસ નવજવાનકો નહીં જાનતે થે મગર ઉ-હોંને ઉસકા ઝામિન બનના મનઝૂર કર લિયા. ઊમર (રહીં) ને મુલજિમકો તીન દિનકી ઇજાજત દી ઓર કહા કે:—“ જાવ, ઓર અપને ભાઈકા ઇન્તિજામ કરકે કિસાસ દેનેકે લિયે જરૂર વાપિસ આવ. ”

તીસરે દિન ફરીયાદી ઊમર (રહીં) કે પાસ આયે મગર મુલજિમ ન આયા. અસરકા વકત હો ગયા. અબુઝર ગફફારી (રહીં) ઓર બોહોતસે સહાબી વકાં જમે હો ગયે. ફરીયાદીને કહા—

“ મુલઝિમ અલીતક નહીં આયા ઓર સુરજ ગુરખ હોનેકે કરીખ હે વો ઝૂર ધોકા દે ગયા હે. ઓર ઝામિનકો ફંસાકર ખુદ ખચ ગયા હે. અખ વો વાપિસ નહીં આયગા. મગર હમ ઝામિનસે કિસાસ લેંગે.” ઉમર (રદીઠ) ને કહા—

“ ખેશક, યે દુરસ્ત હે. અગર મુલઝિમ હાઝિર ન હુવા તો અખુઝરકો મેં કિસાસકે લિયે તુમારે હવાલે કર દુંગા. ” યે સુનકર સારે સહાખા આળદીદા હો ગયે. કયોંકે અખુઝર ગફફારી (રદીઠ) આં હઝરત સલઠંકે ખાસ સહાખીયોંમેસે થે. સખને ફરીયાદી જવાનોંકી મિન્નતકી કે “ કિસાસ કે ખદલે ઝરે ફિદયા લેલેં ઓર અખુઝરકો છોડ દે ” મગર ઉન્હોંને ન માના ઓર કહા—

“ હમ અપને ખાપકે ખુનકા ઇચ્છા ખુન લેંગે. રૂપીયે કી હમકો હાજત નકી. ” ઇસપર સહાખા (રદીઠ) ઓરબી ગમગીન હુવે. ઇતનેમેં મુલઝિમ જવન પસીનેમેં તર ખતર વહાં પહોંચ ગય. ઓર સખકે સખ ઉત્તકી વાઅદા વફાઈકી તાઅરીફ કરને લગે. નવજવાન મુલઝિમને સુનકર કહા.—

“ મેં અપને ભાઈકો ઉસકે મામુકે સિપુઈ કર આયાહું. ઓર વિરસે કે રૂપીયે બી ઉસકે હવાલે કર દિયે હે. ઉધરસે ફરાગત પાતેહી મેં હતતુલ મકદુર જલ્દ આ પહોંચાહું. ”

સળ હાઝરીન ઉસકો શાખાશ કેહને લગે. ઇસિપર સુલજિમને કહા:—“તુમ જાનતે નહીં કે જળ કિસી શખ્સકી મોતકા વકત કરીખ આતા હે તો એક સાઅત આગે પીછે નહીં હો સકતા. મેંને અપના વાઅદા પુરા કર દિયા હે તાકે કોઇ ચે ન કહે કે મરહોંમેં વાઅદા વફાઈ નહીં રહી” ઇસિપર અબુઝર ગફફારી (રદી૦) ને કહા:—

“અય અમીરૂલ મોમેનીન! મેંને ઇસ નવ જવાનકી ઝમાનત દીથી. હાલાંકે મેં ઇસકો મુતલક નહીં જાનતાયા. ઝોર ન ઇસકી કોમસે વાકેફ હું. લેકિન જળ ઇસને સળકો છોડકર મુઝકો ઝમાનતકે લિયે સુનતખિખ કિયા તો મેંને ઇનકાર કરના મુનાસખ ન સમજા તાકે કોઇ ચે ન કહે કે- “મરહોંમેં મુરૂવત નહીં. ” ચે સુનકર ફરીયાદી જવાનોને કહા.—

“યા અમીરૂલ મોમેનીન! ઇસ નવજવાનને અપની હાઝરીસે તમામ જમાઅતકી ગમી ઝોર રંજકો ખુશીસે મુખદદલ કરદિયા હે ઇસલિયે હમ ઇસકો અપને બાપકા ખુન મોઆફ કરતે હે. તાકે કોઇ ચે ન કહે કે મરહોંમેં એહસાનકી તવફીક નહીં હે. ”

ચે સુનકર તમામ જમાઅત અઝહદ ખુશો ખુરરમ હુઇ. ઉમર રદી૦ બી બેહોત ખુશ હુવે. ઝોર ફરીયાદી જવાનોંકો કહાં કે “ અગર તુમ ચાહો તો મેં ખયતુલ

માલસે તુમકો ઝરે ફિદયા દેદુ” મગર ઉન્હોંને લેનેસે ઇનકાર કિયા.

હઝરત ઉમર રહીં પર એક ખફીફસા એતિરાઝ મોઅરરેખીનને કિયા હે. યાઅને ખાલિદ બિન વલીદ રહીં સયકુશ્લાહકી ઉન્હોંને કદર નહીં કી, બલકે ઇસ જાંબાઝ એમર શેર દિલ જરનેલકો સખત ઝતીલ કિયા. પહેલે ઉનકો લફકરકી અમારતસે માઅઝુલ કિયા, ફિર ઉનપર ગળનકા ઇલિઝામ લગાયા. ઇસકી વજેહ યે હુમકે હુમુસ ફતેહ કરનેકે બાદ એક શાયર ખાલિદ રહીંકે પાસ આયા એમર એક કસીદા ઉનકી શાનમેં બના લાયા એમર ખાલિદ રહીંકો ઉમરને કસીદા સુનાયા. ખાલિદ રહીંકે ચુકે બડે ફધયાઝ એમર સખી થે. ઇલિઝિયે ઉન્હોંને શાયરકો હાજતમંદ સમઝકર હસ હઝાર દિરહમ અતાકિયે. યે ખગર રફતે રફતે હઝરત ઉમર રહીંકો પહોંચી એમર કિસિને ચેલી મુખબિરી કરદીકે ખાલિદ રહીંકે સરકારી રૂખીયા ગળન કિયાહે. હઝરત ઉમર રહીંકે ફિલફેર ખાલિદ રહીંકો મુલઝિમ સમઝકર ઉનકે મુકદ્દમેકી તેહકીકાતકા હુકમ દિયા. તેહકીકાતસે સાળિત હુવા કે ગળનકા ઇલિઝામ મેહેઝબે બુનિયાદથા એમર જો કુચ્છ ખાલિદ રહીંકે શાયર કો ઇનઆમ દિયાથા યો અપની ગિરહસે દિયા. લેકિન હઝરત ઉમર રહીંકે ઇસપરબી ખાલિદ રહીંકો જુરમાનેકી સજા દી એમર કહા.—

“ખાલિફને શાયરકો રૂપીયા દેનેમેં ઇસરાફ ક્રિયા. ખવાહ વો રૂપીયા ઉસકા અપનાથા. ઓર ઇસલામમેં ઇસરાફ જાયઝ નહીં ”

ખાલિફ રહીંને નિહાયત ખામોશીકે સાથ જુરમાના અદા કરદિયા ઓર કહા—“ગોમેં બે કુસુર ઓર બે ગુનાહ હું મગર હુકકામકી ઇતાઅત અપના ફરઝ સમજતા હું.”

ઇસ વાકેએકે થોડે અરસે બાદ ખાલિફ રહીંકો ઇન-તિકાલ હોગયા. મરતી વકત ઉન્હોંને હસરતકે સાથ કહા:— “અફસોસ મેરી મોત મયદાને જંગમે ન હુઇ.” જબ હઝરત ઉમર રહીંકો ખબર મિલીકે ખાલિફ રહીંકી કુલ જાયદાદ સિફ એક ગુલામ, એક ઘોડા ઓર એક તલવાર નિકલી હે તો હઝરત ઉમર રહીં ઉનકી કબરપર જાકર રાથે ઓર ઉનકે હકમે દોઆએ મગફિરત માંગી.

હઝરત ઉમર રહીંને ખાલિફ રહીં કો લશકરકી અમારતસે માઅજુલ કરનેકે વકત યે કહાથા કે “ ઉનકો ખાલિફ રહીંકી બ નિસબત અબુઉબેદા રહીં પર જિયાદા એતિમાદ હે ” ઓર યે ખાત ઉનકી મરઝીપર મુનહસિરથી કે જુસ શખ્સપર ઉનકો જિયાદા એતિમાર ઓર ભરોસા હો ઉસકો વો ફેજકી કમાન સિપુર્દ કરતે લેકિન ખાલિફ રહીંકી બેકદરી ઓર રૂસવાઈ કરનેકા અગર એતિરાઝ હઝરત

ઉમર રદીઠ્ઠ કે ઝિમ્મે બાકીથા તો હઝરત ઉમર રદીઠ્ઠને ઉનકી કબર પર રોકર ઉસકી ખાતિર ખવાહ તલાશી કરદી.

ખાલિફ રદીઠ્ઠને દોનોં મોકોંપર અયસી બે નફસી ઓર હરિયાદિલી દિખાઇકે ઉસકી નઝીર મિલની મુશકિલ હે. વાકઈ ખાલિફ રદીઠ્ઠ ઇસલામ કે જાંખાઝ આશિક થે. ઓર અલ્લાહકે રાસ્તેમેં અપની જાન ઓર માલ દે ચુકેથે. વો ઇસલામકી તારીખમેં અયસા કાબિલે તાઅરીફ નામ છોડ ગયે હેં કે દોસ્ત તો એક તરફ દુશમન બી તાઅ-ઝીમેં તકરીમકે અલકાબકે સાથ ઉનકો યાદ કરતે હેં. હઝરત ઉમર રદીઠ્ઠકો ખિલાફતકી અમાનતકા હક પુરે તોરપર અદા કરનેકા ઇસકહર ખ્યાલ થા કે જબ આખરી વક્તપર હઝરત અલી કરઠ ઓર હઝરત અખખાસ રદીઠ્ઠને હઝરત ઉમર રદીઠ્ઠકો ઇસ ખાતકી તસદ્દીદીકે કોઇ શખ્સ ઉનપર બે ઇનસાફીકા એતિરાઝ નહીં કર સકતા તો હઝરત ઉમર રદીઠ્ઠને ફરમાયા:—“મુઝે કોલહોકે જઝાકે દિન તુમ અપને ઇસ કોલકી તસદ્દીક કરોગે.” દોનોંને ઉનકે હાથમે હાથ દેકર કોલ દિયા કે “હમ કયામતકે દિન ઝુરૂર અપને ઇસ કોલકી તસદ્દીક કરીંજે.” ઇસકે બાદ બડે ઇતમિનાનકે સાથ અપની જાન અલ્લાહ તઆલાકે હવાલે કરદી.

હઝરત ઉમર રદીઠ્ઠકી લાઇફમેં હમ મુખતલિફ પેહ-લુઈ કે અયસે કમલાત જમે હુવે પાતે હેં જાનમેંસે

હરએક કમાલ બનાયે ખુદ એક અઝીમુશ્શાન ઇનસાન કે આઅલાસે આઅલા દરજેકે કુઆકો ચાહતા હે. અગર હમ આપકે ઝમાનેકી જંગોં ઓર કુતુહાતકો દેખેતો આપકો દુનિયા કે આલા દરજેકે જરનેલોંમે અબ્વલ નંબરપર પાતેહેં મગર વો સિફ્ એક જરનેલ કાતેહકી તરેહ આગે નહીં બઢા ચલાબતા બલકે એક એક ચપ્પા ઝમીનકા જુસે વો ફતેહ કરતા હે ઉસમેં અમન ઓર આઝાદીલી સાથ સાથહી કાયમ કરતા ચલા બતા હે ઓર હરએક કિસમકા મુલકી ઇનતિઝામ કાયમ કરતા હે. જુસસે ન સિફ્ રિઆયાકે બનોમાલકી હિક્શઅત હોતી હે. બલકે ઇસ ઇનતિઝામ કે નીચે હરએક કિસમકી તમદ્દુની ઓર અબલાકી ઓર ઇલમી તરકકીકી નશવો નુમા હોતીહે. ફિર વો સિફ્ ફતેહ ઓર મુનતઝિમહી નહીં બલકે જજલી ખુદહી હે ઓર મુકનનનલી ખુદ હે. ઓર અજીબતર ચે હેકે વો અગર એક તરફ રિઆયાકી હિક્શઅત કે લિયે રતોં કો બગતા તો દુસરી તરફ અપને માલિકે હકીકીકે હુઝુરલી ક.યમુલ લયલ હે. અગરવો હુકુમતકે લિયે અમીરૂલ મોમેનીનહે તો સાથહી ઝોહદ ઓર ઇબાદતકે લિહાઝસેલી અમીર હે. આપકે અંદર હરએક કિસમકે અવસાફ અયસે એતિદાલકી હાલતમેં રખે હુવે નઝરઆતે હેં કે આપકી કોઈ મસફૂહીયત આપકો દુસરે અશગાલસે રોકને વાલી નહી.

મિસાલ કે તોરપર દેખો કે જીસ કહર કુતુહાલ આપકો હાસલ હુઈ. ઓર ઉન કુતુહાલકે લિયે જીસકંહર તઈયારીયોંકી જુઝરત થી. વો બજાયે ખુદ ઈસ અમરકી મુકતઝીથી કે આપ હમાતન ઉનહીમેં મસરૂફ રહતે થે. આપકે ઝમાનેમેં એહલે ઈસલામકા મુકાબિલા અરબકી અનહરૂની અકવામસે નહીં રહા, બલકે ખીરૂની અકવામસે શુરૂ હો ગયા થા. ઓર રૂમ ઓર ફારિસકી દો અઝીમુશશાન સલ્તનતેં જો કસીરૂલ તેઅહાદ બા કાયદા તનખ્વાહ યાબ અફવાજ કુનુને જંગસે વાકિફ અફસરોંકે નીચે રહતી થી. ઓર જીનકે પાસ હરકિસમકે જંગી સામાન ઓર જંગી આલાત બ ઇફરાત મોજુદ થે. ઇન દોનોંસે એહલે ઈસલામકો મુકાબિલા આ પડા થા. ઇન અઝીમુશશાન તાકતોંકે મુકાબિલેમેં અરબકે બિખરે હુવે કોમી અજઝાસે કામ લેના ઓર ફિર હરિફ કબીલોંસે મુનતઝિમ ઓર બા કાયદા અફવાજકા તઈયાર કરના ઓર દુસરી તરફ દુશમનકે હર કિસમકે કુનુને જંગસે અયસી વાકફીયત હાસલ કરનાકે હર મંયદાનમેં ઇસે શિકરત મિલે. કોઈ અયસા કામ નહીં જીસકી ઓરબી નઝીરેં તારીખમેં મિલ સકતી હો. ફિર અજીબ બાત યેહી કે ઇન જંગોંમેં સેંકડો મીલકે ફાસલે પર મુશકિલસે મુશકિલ વકતોંમેં હઝરત ઉમર રદીઠ ખુદહી અપને જરનેલોંકો હિદાયતેંબી દેતે થે ઓર ઇસ તરાહપર

અમલી તોરપર અફવાજકી કમાન ગોયા ખુદ અપને હાથમે રખતે થે.

અબ ઇસ જંગી મસરૂફીયતકે સાથ અગર આપકે ઝમાનેકે ઇનતિઝામી કામોંકો દેખેતો અયસા માઅલુમ હોતા હે કે આપકા સારા વકત ઇનતિઝામી મસરૂફીયતોંમેં હી લગતા થા. આપકે ઝમાનએ ખિલાફતમેં ન સિફ્તે હી હુવાકે અરખમેં હી આઅલા દરજેકા ઇનતિઝામ કાયમ રહા બલકે નયે નયે ફતેહ ક્રિયે હુવે મુલકલી ઇસીતરાહ આઇની ઇનતિઝામકે નીચે અમનસે ઝિંદગી બસર કરતેથે. જુસકદર વસીઅ ઇલાકે આપકે ઝમાનએ ખિલાફત કે દસસાલકે અરસેમેં ફતેહ હોકર વહાં પુરા ઇનતિઝામ કાયમ હો ગયા ઇસકી નઝીરલી તારીખમેં નહીં મીલતી.

ઐર અજુબ ખાત યે હે કે ઇન પ્રતુહાતમે અદલાહ તઆલાકી તરફસે કોઈ અયસી બરકત ડાલી ગઈથી કે આજ તક વો મમાલિક એહલે ઇસલામકે તસરરૂફસે નહીં નિકલે. ખુદા બને કિન દર્દભરી દોઆઓંસે આપને ઇન મમાલિકકી તરફ કદમ ઉઠાયાથા ઐર આપકે ઇખલાસકી રૂહ વહાં કયા કામ કર ગઈ કે આજતક વો સરઝમીન મુસલમાનોંકે હાથોંસે નહીં નિકલી. અલાવા ઇનતિઝામ કાયમ રખનેકે હમ ચેલી દેખતે હે કે આપને બોહોતસે અઝીમુશ્સાન સલતનતી ઐર મુલકી ઉમુર કી બુનિયાદ અપને એહદે

ખિલાફતમે રખી ચુનાંચે આપકે ઝમાનેમે સને હિજરીકી તારીખ કાયમ કી ગઈ. જુસસે તારીખ નવીસીમે મુસલમાનોં કે આમદા કે લિયે બડી ભારી મદદ પહોંચી. આપને દીવાન યાઅને દક્ષતર મુરતતબ કિયે ઓર અયસી આલી હોસલગી ઓર ફરાખદિલીસે મુરતતબ કિયે કે ઉન મમાલિકકી ઝખાનોંકે સરકારી ઝખાન ખનાનેમે તંગદિલીસે કામ નહી લિયા બલકે દીવાને શામ રૂમી ઝખાન મેં ઓર દીવાને ઇરાક ફારસી ઝખાનમે કાયમ કીયા. આપકે ઝમાનેમેહી સલતનતકે મુખતલિક્ વિલાયતોં યાઅને સુખોં મેં તકસીમ કરનેકી ખુનિયાદ રખી ગઈ. હિજબ દરાહિમ લી આપકે હી ઝમાનેકી યાદગાર હે. બસરા ઓર કુફા હો અઝીમુશ્શાન શહેર ઇસીઝમાનેમે તાઅમીર હુવે. ઓર ઉનકી તાઅમીરકે મુતઅલલિક બાઝરોં વગેરાકી ચોડાઈકે મુતઅલલિક આપનેહી હિદાયત બરી કીં. મકકા મોઅઝઝમા ઓદ મદીનેકે દરમીયાન મનઝીલેં કાયમ કીં ઓર અયસાહી શામ ઓર હિજાઝમેં ઓર મુસાફિરોંકે આરામકી ચીઝેં વહાં મુહુમયા કરનેકા ઇતિનિઝામ કિયા. બલકે એક ગોના ડાક બાનેકા ઇતિનિઝામલી આપકે ઝમાનેમે શુરૂ હો ગયા થા. કયોંકે સરકારી કાગઝાત પહોંચાને વાલે કાસિદ જબ કિસી જગેસે ચલતે તો વો આમ એઅલાન કર હેતે ઓર ખુતુતકો દુસરે શહેરોંમે પહોંચા હેતેથે. યે સબ

અમનકે ઇનતિઆમ જે હઝરત ઉમર રદી૦ કે હાથસે હુએ આપકી પુતુહાતકી તરેહ દુનિયાકી અઝીમુશ્શાન યાદગારોમે રહીંગે. ઓર દર હકીકત સલતનતકે ઇનતિઆમમે આપકે હાથસે અયસે બડે બડે કામ સરંજામ પાયે કે યે કહેના મુશકિલ હે કે આપકે કમાલાતકા ઇજહાર જંગોમે જિયાદા હુબા યા અમનમે.

મગર ઇન્હી દો ઉમુર પર આપકે કમાલાતકા ખાતેમા નહીં. આપને સિફ્તે વોહી નહીં ક્રિયાજે દુનિયાકા બડેસે બડા જરનેલ ઓર બડેસે બડા મુનતઝિમ કર સકતા થા બલકે અપની ખિલાફતકે ઝમાનેમે અપની રિઆયાકી ખબરગીરીમે વો વો કામ ક્રિયે જે રહેમદિલસે રહેમદિલ બાદશાહ નહી કર સકતાથા ઓર બયતુલમાલકી હિક્મતમે અયસી અમાનત, હયાનત ઓર અયસી મુસતઅદીસે કામ ક્રિયા કે અમીનસે અમીન આદમી ઇસસે જિયાદા નહી કર સકતાથા. રિઆયાકી ખબરગીરી ઓર ગુરૂખાકી દસ્તગીરી આપ કિસ તરેહપર કરતેથે ઉસકે લિયે હમ આપકે ઝમાનેકી એક દો મિસાલોંકા ઝિક્ર કરતેહે:—

તિબરીને ઝયદ બિન અસલમકી રિવાયતકે જે ઉન્હોંને અપને વાલિદસે કી. અપની તારીખમે યું લિખી હે કે “ એક દક્કા મેં ઓર હઝરત ઉમર રદી૦ મદીનેસે

ખાહર એક પહાડી ધલાકેડી તરફ રાતકો નિકલે થે. અચા-
નક હમકો દુરસે આગ જલતી હુમ નઝર આઈ. યે દેખ-
કર આપને ફરમાયા કે—“ અસલમ ! માઅલુમ હોતા હે
કે કોઈ કાફલા હે. જીનકો રાતને જોર સરદીને રોક લિયા
હે. જોર મનઝિલે મકસુદ તક પહોંચને નહિં દિયા. ચલો
ઉસકા પતા લે. ” યુનાંચે હમ ઉસ તરફ ગયે જોર
કરીબ પહોંચકર કયા દેખતે હેં કે એક જોરત હે જોર
ઉસકે સાથ દો લડકે હેં જોર એક હાંડી આગપર રખી
હુમ હે. જમ્ચે ચિલ્લા રહે હેં. હઝરત ઉમર રદીઠને કરીબ
જાકર અસ્સલામો અલયકુમ કહા. જોર પુછા:—

“ મેં આગે આ જાઉં ? ” જોરતને સલામકા જવાબ
દિયા જોર કહા.

“ ચાહો ચલે આવ ” આપને પુછા.

“ ચેહ જમ્ચે કયોં ચિલ્લા રહે હેં ” જોરતને
જવાબ દિયા.

“ ભુકસે ” આપને દરિયાફત ફરમાયા.

“ હાંડીમેં કયા હે ? ” જોરતને કહા.

“ કુચ્છ નહિ, સિફ ધનકો ચુપ કરાનેકે ત્રિયે બહાના
હે. તાકે યે સોજાયેં. ઉમરમેં જોર હમમેં અલ્લાહહી
ફયસલા કરનેવાલા હે. ” આપને કહ—

“ અદલાહ તુઝપર રહેમ કરે. ઊમરકો તુમારા હાલ કયા માઅલુમ હે. ” ઉસને જવાબ દિયા—

“ હમપર હુકુમત કરતા હે ઓર ફિર હમસે ગાફિલ હે ”

અસલમ કહેતે હે કે ફિર હઝરત ઊમર રદીઁને મુજસે કહા—“ ચલો ” ચુનાંચે હમ વહાંસે ભાગતે હુવે વાપિસ શહેરકો આયે. યહાંતક કે હમ એક આટેવાલેકી દુકાનપર પહોંચે ઓર આટા ખરીદ કિયા. ઉસકે બાદ આપને ફરમાયા કે—“ અય અસલમ ઇસ બેરીકો મેરે કંધેપર રખદે ” મેને કહા—

“ આપ તકલીફ ન કરે મેં ઇસે ઉઠાતા હું ” ઓર ત્રીન મરતબે મેં ચેહી ઉઝર કરકે આપકે કંધેપર રખનેસે ઇનકાર કરતા રહા. ચોથી દફે આપને ફરમાયા:—

“ તુ કયામતકોલી મેરા બોઝ ઉઠાયેગા ? અગર અયસા હોતો ઇસકોલી ઉઠા. ”

ગરઝ આપને બેરી ઉઠાલી ઓર વાપિસ ઉસ ઓરતકી તરફ આયે. ઓર વહાં પહોંચકર ખુદ આપને અપને હાથેાં ખાના તઈયાર કિયા ઓર ખુદહી કુકે મારતે ઓર આગ જલાતેથે. ફિર આપને અપને સામને બચ્ચોકો ખાના ખિલવાયા. ઓર જળ ચો સળસયર હો ગયે તો બાકી

માંદા ઉસ ઓરતકે પાસ છોડકર આપ એક તરફકો હો ગયે. ચલતે વક્ત ઓરતને કહા:—

“અલ્લાહ તુએ નેક બદલાદે. અમીરૂલ મોમેનીનસે તો તુહી ઇસ હુકુમતકે ઝિયાદા કાબિલ દે” આપને મુસ્કુરાકર ફરમાયા:—

“એક ખાત સુનો, કયોંકે અગર તું અમીરૂલ મોમેનીનકે પાસ આયેગી તો મુએ વહાં પાયેગી.” ફિર એક તરફ હોકર આપ ઉસ ઓરતકી તરફ મુંહ કરકે ઝમીનપર બયઠે રહે. મેંને કહા:—

“અબ આપ યહાં કયોં બેઠે હેં ? ફુરુઝ ઓર કામભી તો આપકો હે ?” યે સુનકર આપ ઉસી તરાહ ખામોશ બયઠે રહે ઓર હમ દેખતે થે કે ઉસ ઓરતકે બચ્ચે હસ્તે ખેલતે હેં, યહાં તકકે વો ચો ગયે. આપ “અલ્લહમ્દોલિલ્લાહ” કેહકર ઉઠ ખડે હુવે ઓર ફરમાયા:—

“અય અસલમ ? ભુકને ઇન બચ્ચોંકો જગા રખા થા. મેરે દિલને ન ચાહા કે મેં યહાંસે જાઉં જબ તકકે ઇનકો ઇતમિનાનસે સોચાહુવા ન દેખલું”

કયા કોઈ બાદશાહ હોકર ગુરૂબાકી અયસી ખિદમત ઓર ખબરગીરી કર સકતા હે ? યે સિર્ફ આપકાહી હિરસાંથા.

અયસાહી એક ચોર મોકેકા ઝિકર હે કે આપ રાતકે વક્ત ફિર રહે થે કે કિસી ચોરતકે ચીખનેકી આવાઝ આઈ. આપને દરિયાફત ફરમાયા તો માઅલુમ હુવા કે કોઈ મુસાફર ગરીબ હે જો મદદ કે લિયે આયા હે. ચોર ઉસકી ચોરતકો દરદે ઝેડ હે. ચોર ઉસકે પાસ કોઈ નહીં. આપ ફોરન વહાંસે લોટે ચોર અપની બીબી ઉમ્મે કુલસુમ રદીં હઝરત અલી કરંકી બેટીકો સાથ લિયા ચોર કુચ્છ ખાને પીનેકી ચીઝે લીં. વહાં પહોંચકર અમીરૂલ મોમેનીનકી બીબીને દાઘકા કામ કિયા ચોર આપ ખુદ બાહર અપને હાથોંસે ખાના તથ્યાર કરતે રહે યહાં તકકે બચ્સા પયદા હોનેપર જબ બે ઇબતિયાર હઝરત ઉમ્મે કુલસુમ રદીંકે મુંહસે નિકલા કે:—“અય અમીરૂલ મોમેનીન અપને સાથ વાલેકો ખુશ ખબરીદોકે ઉસકે હાં લડકા પયદા હુવા હે” તો વો મુસાફર હયરત ઝંદા હુવા. મગર આપને આરામ ન કિયા. જબતક ઉન દોનોંકો ખિલાકર ફારિગ નહીં હુવે. અયસી અઝીમુશ્શાન સલતનતકા માલિક અપને હાથોંસે અપને લિયે નહીં બલકે એક ગરીબ બેકંસ મુસાફર કે લિયે અયસા કામ કરતા હો. ઉસકી તારીખમેં કહીં નઝીર નહીં મિલતી. હાં ઉસ પાક રસુલ સલં કે પાઝ અનફાસને જો તમામ જહાન કે લિયે ઉસવએ હસના હોકર આયા થા. અપને હુમનશીનોં મેં વો કુરબાનીકી રૂહ પયદા કરદીથી કે દુસરેકી તકલીફ દેખકર ઉનમેં અપને

આરંભ ઓર આસાયશકા ખ્યાલની ન આતાથા. અયસે કામ બનાવટસે નહીં હો સકતે. બલકે રૂઢકે સચ્ચે જોશસે હો સકતે હેં ઓર ઇન નઝીરોસે હમે માઅલુમ હોતાહેકે ખલીફએ સાની રદીઠ અપની રિઆયા કે લિયે કિસ કદર ફિકર રખતેથે.

જસતરાહ સિફ કેહનેકો નહીં બલકે હકીકી તોરપર જયસા કે ઉપરકી મિસાલોં સે અહિર હોગા આપ અપને આપકો મખદુમ નહીં બલકે ખાદિમ સમજતેથે ઓર અપના કામ રિઆયાકી ખિદમત ખ્યાલ કરતેથે. ઓર ઇસ ખિદમતકા પુરા હક અદા કરકે દિખાતેથે. ઇસી તરાહ અયતુલ માલ યાઅને ખજાનએ સરકારીકે આપ અપને આપકો માલિક નહીં બલકે અમીન ઓર મુહાફિઝ સમજતે થે. જો આપને ઇસ અમાનત ઓર હિક્મતકા હક અદા કરનેકે લિયે હર તરાહકા ઇનતિઝામ કિયા હુવાથા. મગર વો ઇસી હદતક ઇસ અઝીમ ફઝલસે અપને આપકો સુખુકદોશ ન સમજતેથે. બલકે ખુદ ઉસકે જુતઅલલિક હર તરાહકી નિગરાની ઓર હરતરાહકી ખિદમત કરતેથે. અબુ સુલેમાન સે યે રિવાયત તિબરીમેં મોબુદ હે કે “મેં આપકે મકાનમેં ગયા તો કયા દેખતા હું કે ખલીફતુલ મુસલેમીન સદકે કે ઉટોંકો રૂમાલકી માલિશ કર રહે હેં.”

ઇસી તરાહ રિવાયત હે કે “અહનફ બિન કયસ

ધરાકકે એક વફદકે સાથ અમીરુલ મોમેનીન હઝરત ઉમર રદીઠકી ખિદમતમે હાઝિર હુવે તો સખ્ત ગરમીકે દિનમે કપડે લપેટે હુવે હઝરત ઉમર રદીઠ એક સદકેકે ઉંટકો તારકોલ મલ રહેથે. એક શખ્સને અર્જ ક્રિયા કે—
“આપ કિસી ગુલામ કો કયોં હુકમ નહીં દેતે કે વો યે કામ કરે” તો આપને ફરમાયા. “મુઝસે ઝિયાદા ખિદમત કરને-વાલા ગુલામ ઓર કોન હોગા.”

તિળરીકી એક ઓર રિવાયતમે હે કે “એક સખ્ત ગર્મ દિન જખકે ખતરનાક સુસુમ ચલ રહીથી. હઝરત ઉસમાન રદીઠને દેખાકે એક શખ્સ સદકે કે ઉંટોંકો ખાડે મેં દાખિલ કરા રહા હે. આપ તાઅજ્જબુખમે થે કે ઇસ કદર ગરમીમે કોન શખ્સ ખાહર નિકલા હુવાહે. માલુમ હુવા કે હઝરત ઉમર રદીઠ હે.”

ઇન રિવાયતોંસે માઅલુમ હોગા કે ખયતુલ માલકી હિકાઝત મેં હઝરત ઉમર કિસ તરાહ મોહતાત થે. ઓર વો કિસી કિસમકા કામ કરનેકો ખ્વાહ વો અદનાસે અદનાહી ખિદમત કયોં ન હો અપના ફર્જ સમજતેથે. હર કિસમકા ઇનતિઆમ કરકે ફિરલી વો મુતમ ન ન થે. જખતર્ક કે ખુદ ઇન કામોંકો અપને હાથસે ન કરે. આપકે ઇસ નમુનેકી વજ્રેહસેહી આપકે અમ્માલલી ઉમુમન રિઆયાકી ખખરગીરીમે ઓર દાદરસીમે ખોહોત મોહતાત થે.

યે કહ્યા જાતાહેકે આપકી તખીયતમેં સખ્તી ત્રિયા-
દામી. ચુનાંયે ઇસ કિસમકી રિવાયાતખી મિલતી હે. જનમેં
આઅઝ દોગ હજરત ઉમર રદીઠી સખ્તી કે શાકી પાયે
ગયે હે, મગર યો સખ્તી કિસ કિસમકીથી. ઇસકા બેહતરસે
બેહતર જવાબ ખુદ ઇનહી રિવાયાતસે મિલતા હે.

ઇખ્તે જોઝીને યે રીવાયત ખ્યાનકી હે કે “કુરેશમેં
સે એક શખ્શને હજરત ઉમર રદીઠે કહ્યા:—

“આપ હમારે ત્રિયે નરમી ઇખ્તિયાર કિજીયે હમારે
દિલ આપકી મુસીબતસે ભરે હુવે હે.” આપને પુછા:—

“મેરી સખ્તીમેં કોઇ ખુલ્મ હે?” ઉસને કહ્યા.

“નહી.” ફરમાયા.—

“ખુદા કરે મેરી હયબત તુમારે દિલોમેં આરબી
ઝીયાદા હો.”

આર ઇખ્તે જરીરકી એક રિવાયતમેં હે કે અંદ
દોગોને હજરત અબદુર રહેમાન બિન આફ રદીઠસે કહ્યા.
“આપ હજરત ઉમર રદીઠ સે અઝ કોજીયેકે હમ ઉનસે
બોહોત ડરતે હે.” હજરત અબદુર રહેમાન બિન આફ
રદીઠ કે ઇવઝ હજરત ઉમર રદીઠને ફરમાયા.—

“ખુદાકી કસમ મેંને ઉનસે નરમીકી. ચહાંતકકે મેં
અફવાહતુઆલોસે કરા, આર મેંને ઉનપર મઝબુત હાથ

હાલા. યહાંતકે મેં અદલાહતઆલાસે ડરા. ઓર કસમ બ ખુદા જીતના વો મુઝસે ડરતે હેં ઉસસે જિયાજમેં ઉનસે ડરતા હું. ”

હઝરત ઉમર રદીઠકી સખતી જો કુછભીથી વો રિઆયાકી ખેહતરીકે લિયેથી. આપકી સખતગીરી શુરૂઆ ઓર ઓઅફા પર ન થી બલકે અમ્માલપર. ઓર યે મુક્ત-આએ વક્તકે લિહાઝસે નિહાયત જુરૂરીથા. કયોંકે ઇસકે બગેર ન રિઆયાકી કમાહકકહુ દાદરસી હો સકતીથી ન વો અમ્માલકે તશદદુદસે બચ સકતેથે ઓર ન હી ઉનમેં વો સાદગી પયદા હો સકતીથી. જો આપકે ઝમાનેકી એક ખુમ્-સીયતથી. ઇતને વસીઅ સુબોંપર ઉન આદમીયોંસે હુકમરાનીકા કામ લેના જીન્હોંને પહેલે અયસી હુકમરાની ન કીથી કોઇ આસાન અમ્ર નહીં થા. ઇન્હી મુશકિલાતકી વજેહસે હઝરત ઉમર રદીઠકો યે જુરૂરત પેશ આઇકે આમેલોંકો મઝબુત હાથસે રોકે રખેં તાકે ઉનસે કિસી કિસ-મકી બે એઅતિદાલી સરઝદ ન હો. ચુનાંચે આપકે ઇસ અખતહીકા નતીજા થાકે આપકે ગવરનર ઉમુમન નિહાયત સાદગીકી જિંદગીયાં બસર કરતે ઓર હરવક્ત રિઆયાકી દાદરસીકે લિયે તઈયાર રહેતે થે. અલાવા અઝીં યે ખાતલી દુરૂસ્ત નહીં કે અમ્માલ પર હઝરત ઉમર રદીઠકી કોઇ બેબ સખીથી. બિલા તેહકીકાત આપ કિસીકો કુછ ન

કેહતે થે. લેકિન અગર તેહકીકાત કે બાદ ને બાઅઝ વક્ત બાઅતમેરોંકે ઝરીએસે ઝોર બાઅઝ વક્ત ખુદશી કરતેથે ઝોર મુલઝિમસે જવાબ દેનેકે બાદ આપ ને મુક્તઆએ વક્ત હોતા ઉસકે મુતાબિક કામ કરતે. આપકે આમેલોંકી સાદા ઝિંદગી ઝોર આપકા બિલા તેહકીક કોઈ કારરવાઈ ન કરના આગે હુમુસકે ગવરનરકે બારેમેં પ્યાન હો ચુકા હે. ઉનકા નામ સહઈદ બિન આમિર રદીઠ થા.

ઇસ કિસમકે મુખલિસ ઝોર રિઆયાકે સન્થે ગવર્નર બગેર ઇસકે પયદા ન હો સકતે થે કે ખુદ ખદીકામેં વો ઝોહોદ ઝોર દુનિયાસે બે રગબતી હો. જુસકે લિયે હમ હજરત ઉમર રદીઠકો મુમતાઝ પાતેહોં. આપકા ઝમાના વો ઝમાના, થા જબ ઈરાન ઝોર શામકી પુતુહાતસે અરબ ઝોર સહાબા રદીઠ માલામાલ હો રહે થે. ઝોર ઝરો જવા-હિરકા ને અરબમે આતાથા કોઈ હિસામ ન થા. મગર બાદશાહ વોહી પયવન્દવાલા લિબાસ પહેનતાથા. ઝોર ઉસકે ઘરમેં હઈ ફરજેકી સાદગી થી. ન કોઇ આરાયશકા સામ્મન થા ન આસાયશકા. ઇસલિયે આપ ચાહતે થે કે આપકે અમ્માલ લી આપકે રંગમેં રંગે હુવે હોં ઝોર મઝીદ એહતિયાતકે લિયે આપ અમ્માલકી બયદાહકા આમિલ મુકરર હોનેસે પહેલે ઝોર પીછે તખમીનાલી કર લેતેથે. આપકા કોલ થે થા કે:—“ ને શખ્સ મેરે અયબ

મુઝે ખતા હે વો મુઝે સખસે ઝિયાદા ખ્યાર હે.”

જખ એક દફા રાતકો ફિરતે ફિરતે આપકો એક ખિલાફે શરીઅત મજલીસકા હાલ માઅલુમ હુયા. તો દિનકો ઉન લોગોંકો ખુલાકર હદ કાયમ કરની ચાહી. તો મુલઝિમને અરઝ કિયા. “આપકો ભી તો તજરુસ કરના મના થા” ઇસ પર આપને દરગુઝરસે કામ લિયા. આપસે ગલતી હો જતી તો ઉસકા એતિરાફ કરતે ઓર જહાંતક મુમકિન હોતા ઇઝાલા કરતે. ઓર કભી ગલતી પર ઇસરા ન કરતે થે. ઓર હર નેક અમ્રમેં ખુદ સખકત કરતે થે. લિખા હે કે—“આપ અગર મુસલમાનોંકો કિસી નેક કામ કરનેકી તરગીબ દેતે યા ખુરે કામસે રોકતે તો સાથ હી અપને ઘરકે લોગોંકો દિખા કે સમજાતે કે દેખો મેને ખુલાં કામકે લિયે લોગોંકો કહા હે, યા ખુલાં કામસે રોકા હે ઇસલિયે લોગોંકી નઝરેં તુમારી તરફ હે.”

હઝરત ઉમર રદી૦ ન સિર્ફ ફાતેહ ઓર બાદશાહ ઓર જજ, ઓર મુકનનહી ન થે ખલકે વો ઇમામ ઓર મુજતહિદભી થે. ઇશાઅતે ઇસલામ જુસ કદર ઉનકે ઝમાનેમેં હુઇ તારીખમેં ઓર કોઇ ઝમાના ઇસકી નઝીર નહીં. હદીસકે ફનમેં વો મોહદદેસીનકે ઇમામ હે તો ફિકેહમેં ફકીહોંકે. ખલકે થે કેહના બજા હે કે હદીસો ફિકેહકી ખિનાહી હઝરત ઉમર રદી૦ને રખી. ઉસુલ હદીસમેં અયસે

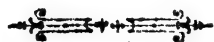
ચંડી ઉસુલ મુરતતબ કિયે ઓર ઇજતિહાદમેં વો કમાલ દિખાયા કે અન દોગોંને ખાદમેં સારી સારી ઉમરેં સિફ ઇસ એક કામમેં સફ્ટી વો બી ઉનકે ખાદે મિત્તતસે સુબુક હોશ નહીં હો સકતે.

ગરઝકે હઝરત ઉમર રદીંકી જિંદગીમેં વો સખ અવસાફ હમેં જમે નઝર આતેહેં જો આં હઝરત સલ્તંકી સોહબતસે કામિલ ફાયદા ઉઠાને વાલે ઇનસાનમેં જમે હો સકતે થે. ઓર આપકે અંદર જો નેકીકી રૂહ ઇસ હકીકી મુખબિરને પુકી થી વોહી રૂહ આપકી જિંદગીકે સખ હાલોંમેં ગાલિબ રહી. ઓર અઝીમુશ્શાન સલતનત પર હુકમરાનીને બી ઇસમે કોઇ ફરક નહીં આને દિયા. હઝરત શાહ વલીઉલ્લાહ સાહેબકા વો ફિકરા આબેઝરસે લિખનેકે કામિલ હે અસમેં આપને હઝરત ઉમર રદીંકે અવસાફ ઓર કમાલાતકે લિહાઝસે આપકે સીનેકો “ એક અઝીમુશ્શાન મેહેલસે તશબીહ દી હે. અસકે એક દરવાઝેમેં અગર સિકંદર મુલ્કગીરી ઓર જહાં સતાનીકે શુબમેં હે તો દુસરેમેં નવશેરવાન અદલો ઇનસાફ વ રઇયત પરબરી મેં મસફૂફ હે. ઓર એક તીસરે દરવાઝેમેં ઇમામ અબુ હનીફા યા ઇમામ માલિક રહેં ઇજતિહાદ ઓર ફતવે કે કામમેં હે. એક ચોથે દરવાઝેમેં હઝરત સઇયદ શેખ અબુલકાદિર અલ્લાની કહંસા મુરશિદે કામિલ અપને મુત-

અર્ધનકો રૂહાની સુલુકકે મનાઝિલ તય કરા રહા હે. ફિર એક ઓર દરવાઝેમે હઝરત અબુ હુરેરા રહીં યા હુખે ઉમર રહીંસા મુહમ્મદિસ હદીસકે ઉસુલ કાયમ કર રહા હે. એક ઓર દરવાઝેમે મવલાના જલાલુદ્દીન રૂમી રહેં યા શેખ ફરીદુદ્દીન અત્તાર રહેંસે હકીમ હિકમતકે મોતીયોંસે લોગોંકો માલા માલ કર રહે હે. ”

હમ અસકદર ઝિયાદા તારીખમે તફહુસ કરીંગે ઉસી કદર ઝિયાદા હઝરત ઉમર રહીંકે કમાલાત નઝર આતે હેં ઓર હઝરત શાહ વલીઉલ્લાહ રહેં કા ફિકરા હઝરત ઉમર રહીંકી તારીખકા સન્ન્યા ફોટો હે.

સાતમા હિસ્સા ખતમ હુવા.

સર સમયદ એહમદ.

(લાખનાર ખા. યા. સૈયદ મેહબુમ-મીયાં કાદરી ખી. એ. એલ એલ. ખી.)

અલીગઢ કોલેજના મહાન સ્થાપક અને હિંદના ઇસલામીઓને જહાલતની ગાઢ નિંદ્રામાંથી જેદાર કરનાર મરહુમ સર સમયદ એહમદખાન સાહેબ બહાદુરનું જીવન ચરિત્ર ગુજરાતીમાં બહાર પાડવામાં આવ્યું છે. જો કે ગુજરાતીમાં એક ચરિત્ર બહાર પડી ચુક્યું છે. પણ તે ઘણું જ નાનું છે. આ ચરિત્રમાં વધુ હકીકત લેવામાં આવી છે. ઇસલામી કોમના હમદર્દી અને ખાસ મુસલમાન બાઇઓને માટે આ પુસ્તક વાંચવું જરૂરી છે. દરેક ઇસલામી લાયબ્રેરી આ પુસ્તક વિના અપૂર્ણ ગણાશે. પાકા પુંઠાના પુસ્તકની કીમત ફક્ત આઠ આના.

ઇસલામનો ભરતી ઓટ

મરહુમ શમ્સુત ઉલ્લાહ ખવાન અલતાફ હુસેન હાલીની “મુસદ્દસે હાલી” નું નામ અસાધારણ રીતે લોક પ્રિયતા મેળવી ચુક્યું છે. મુસલમાનોમાં સામાન્ય રીતે આ પુસ્તક પ્રચલિત થઇ ચુક્યું છે. ઉરદુ ઝબાન અને ગુજરાતી અક્ષરોમાં બે ચાર આવૃત્તિઓ પ્રગટ થઇ ચુકી છે. પરંતુ અમદાવાદના જાણીતા ઇસલામી કવી મરહુમ નના-મીયાં રસુલમીયાંએ મુસદ્દસે હાલીનો કાવ્યમાં ગુજરાતી તરજુમો કર્યો છે. જેની રીતે મરહુમ હાલી સાહેબની ઉર્દુ નઝમની શૈલી છે તેવીજ આ ગુજરાતી કાવ્ય પણ છે. તરજુ એને મળતીજ છે. બાપાંતર કર્તાની કાબેલીયતનો નમુનો છે. ઉર્દુ ન જાણનારાઓ માટે ખાસ વાંચ્યા લાયક છે. પાકા પુંઠાની ઉંચા કાગળમાં છપાઈ છે કીમત ફક્ત આઠ આના.

મોહસિનીનાં નિતી વચનો.

ફારસી ભાષામાં “ મુલીસ્તાન ” પુસ્તકની પછી “ અખ-લાકે મોહસિની ” નામનું પુસ્તક છે. આ પુસ્તકમાં તેનો મુજરાતી તરજુમો છે. અખલાકની શૈલી ઘણી સહેલી છે. સાધારણ લોકો અને બાળકો પણ સમજી શકે એવું છે. નિતીના પુસ્તકોમાં આ પુસ્તક આજોવાન દરજ્જે ધરાવે છે. ચારસો પાનાના દળદાર પુસ્તકની કીમત એક રૂપીઓ.

મુસલમાના રિયાસત.

ભાગ ૧--૨.

આ ઇતિહાસિક પુસ્તકના બે ભાગ લગભગ એક હજાર પાનામાં પુરાં કરવામાં આવેલાં છે. ઉંચા આગળ અને પાકા પુઠા ઉપર સોનેરી નામથી સુશોભિત બનાવવામાં આવેલા છે. એમાં ઇસલામની શરૂઆતથી ઇસલામની જે જે રીયાસતો આજ સુધી થઈ છે તેનું સંપૂર્ણ વર્ણન લખવામાં આવેલું છે. કીમત દરેક ભાગનો એક રૂપીઓ પોસ્ટેજ જુદું.

મુસલમાનોની રાજકિય ચડતી પડતીનો ઇતીહાસ.

આ નાહનકડા પુસ્તકમાં મુસલમાનોની ચડતી પડતીનો ટુંક ઇતિહાસ લખવામાં આવેલો છે. દરેક મુસલમાને વાંચવું જોઈએ. ઉરદુ ઉપરથી તરજુમો કરનાર ખાન બહાદુર સમયદ મેહમુદ મીયાં કાદરી એસીસ્ટન્ટ જડજ છે. કીમત ૧૩૬ જે આના.

નિઝામીયા બુક હિસા

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

નિઝામીયા બુક ડીપો પુસ્તકાલય તરફથી
નવી પ્રકટ થયેલી સચિત્ર નવલકથાઓ અને
બીજા ઉપયોગી પુસ્તકોનું સંક્ષિપ્ત

સૂચિપત્ર.

નિઝામીયા બુક ડીપો,
બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

NIZAMIYA BOOK DEPOT.

BOOKSELLER & PUBLISHER

Three Gates, - AHMEDABAD.

સને ૧૯૧૭.

સંવત ૧૯૭૩

અમદાવાદ.

શ્રી ભાગ્યદાય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં બેઠાલાલ દેવશંકર દવેએ છાપ્યું.

સચિત્ર નવલકથા

લતા અને લલિતા.

ભા. ૧-૨-૩-૪

લખનાર, ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ

લતા અને લલિતા એ બહેનો હોવા છતાં જૂદા જૂદા રંગ દંગમાં અને જૂદા જૂદા સ્વભાવની માતાઓના સહવાસમાં ઉછરવાથી તેમનામાં જે ફરક જોવામાં આવે છે તેનું દિગ્દર્શન આ નવલકથામાં કરી શકાય છે. અંગ્રેજ કુમારિકાના પ્રેમદર્શનથી હિંદુ છોકરી ઉપર કેવી અસર થાય છે, કેળવાયેલા પુત્રને ચોક્કસ કુમારિકા સાથે પરણવાની ફરજ પાડનાર પિતા તેનું કેવું માફું પરિણામ મેળવે છે અને રાજવંશીઓમાં કેવી કેવી ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિઓ જોવામાં આવે છે તે સઘળું તેના પ્રથમ ભાગમાં આવે છે. બીજા ભાગમાં વાર્તાના નાયકનું એક વાનપ્રસ્થ જોગીરાજ સાથેના સહવાસનું તથા સૂર્યસિંહ શોભના અને રમાના સ્નેહદર્શનનું ચિત્ર આવે છે. ત્રીજા ભાગમાં નંદિનીના પત્રો વાંચવા જેવા છે અને તે વાંચકને પરલોકનું ભાન કરાવે છે. વાર્તાનો દરેક ભાગ અસંત રસિક છે અને ચારે ભાગોમાં સુંદર દ્રોષાશ્લિક ચિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. સુંદર છપાઇ, ઉંચા કાગળ, પાકું સોનેરી સુશોભિત પૂઠું, દરેક ભાગનાં ૫૪ ૨૦૦. કિન્મત દરેક ભાગની ૧-૦-૦ મુજબ રૂ. ૪-૦-૦

નિઝામીઆયુક ડીપો

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

આત્યુત્તમ ઐતિહાસિક નવલકથા

કાશ્મીર અને કેસરી

(ખીજી આવૃત્તિ)

લેખક:—ચુનીલાલ વર્ધમાન ગાહ

જે સમયે યુરોપ-કેસરી નેપોલિયન બોનાપાર્ટ પોતાની વીર-તાથી આખા યુરોપને ગજવી-ધુજવી રહ્યો હતો, તેજ સમયે હિંદુસ્તાનમાં પંજાબ-કેસરી મહારાજ રણજીતસિંહનું નામ ગાજી રહ્યું હતું. રણજીતસિંહને અફઘાનો સાથે ઘણીવાર ઝપાઝપી થઈ હતી અને કાશ્મીર પ્રાન્તને માટે તો ચાર વાર સ્વારીઓ લઈ જવી પડી હતી, જેમાં છેલ્લી સ્વારીમાં વિજય પ્રાપ્ત થયો હતો, અને તે વિજય એટલો તો દૃઢ હતો કે પુનઃ અફઘાનો રણજીતસિંહના જીવન-કાળપર્યંત કાશ્મીર સામે ઉચું માથું કરીને જોઈ શક્યા નહોતા. રણજીતસિંહની વીરતા, દીવાન હરિદાસની દેશભક્તિ, સહજરામનું શૌર્ય, મહેશ્વરની દીનતા, કનકપ્રભાની કરુણાજનક સ્થિતિ ઇત્યાદિ આ-કર્ષણીય ચિત્રોને એવી સુંદર રીતે આલેખવામાં આવ્યાં છે કે વાંચકની જિજ્ઞાસા એક પછી એક પ્રશ્ન વાંચવાને ઉશ્કેરાતી જાય તેમ છે. પૃષ્ઠ ૨૫૦ પાકું પૃષ્ઠ કીંમત રૂ. ૧.

નિઝામીઆ બુક ડીપો

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ

સચિત્ર !

સચિત્ર !

વિશ્વવિખ્યાત નવલકથાકાર જ્યોત્ઞ ઉબ્દયુ. એમ.
રેનોલ્ડજ કૃત 'જોન્ઝ સ્ટેચ્યુ' નામક ચમત્કારિક
કિંવા અદ્ભુત નવલકથાનું સરળ, રસિક અને
આકર્ષક રૂપાંતર

પિશાચ મંદિર

પ્રયોજક:—રા. ચુનીલાલ વર્ધમાન શાહ

આ નવલકથા એટલી તો હૃદયગ્રાહી અને ચમત્કારિક છે કે, પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે જાણસારસની જાણે કે સરિતાજ વહેતી હોય એવો સદજ ભાસ થાય છે. વળી ગુજરાતી વાચકોને વાંચવામાં વિશેષ સરળતા પડે એ માટે પ્રયોજકે મૂળ ઇંગ્લેશ વસ્તુસંકલનાને ઘણી કુશળતાથી ગુજરાતીમાં ઉતારી છે; આમ હોવાથી વાંચતાં બિલ્કુલ કંટાળો ઉપજવાનો ભય છે જ નહિ. અરણ્યમાં અત્યાચાર, કિલ્લાનો ગુપ્તભેદ, ભયાનક ચક્રયંત્ર, કેદમાં સપડાયેલી કુમારિકા, શ્વેત આકૃતિ, ચક્રયંત્રવાળું બોંયરૂં, પ્રેમપ્રસંગ પુણ્યમંદિર કે પિશાચમંદિર ? વગેરે પ્રકરણો વાંચતાં આહાર નિદ્રાનું સ્વથા વિસ્મરણ થઈ જાય તેમ છે. આ નવલકથામાં ફોટો ઝીંકોનાં પાંચ મનહર ચિત્રો આપેલાં છે. પાકું રૂપેરી પૂઠું, મોટાટી સાદકનાં પૃષ્ઠ ૨૫૦ છતાં કિંમત રૂ. ૨-૦-૦ લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

જુની આંખે નવો તમાશો ! ચાલુ જમાનાનો યથાર્થ ચિતાર !

સચિત્ર સામાજિક સર્વોત્તમ નવલકથા

આજકાલનું હિન્દુસ્તાન

અથવા

પ્રાણહારક મૃગજળ

કર્તા:--રા. નારાયણ વિસનજી ઠક્કર

ચાલુ સમયમાં ચાલતા નીંઘ સુધારા, ગાડીવાડીના વૈભવ ખાતર ગમે એવા શ્રીમંત પાત મેળવવાની લાલસા, શ્રીમંતોનાં મૃત્યુ સમયે થતા વીલના કલ્પનામાં પણ ન આવે એવા બનાવોથી ભરપૂર નવલકથા. પ્રણયદર્શન, વિકાર અને વિવેક, સુધામાં લલાલ, શરીફ બદમાશોની ટોળી, સત્યનિષ્ઠા, અબળાનું સાદસ, ભયંકર પ્રપંચજળ, નિશાચરોનો ગૃહપ્રવેશ, ગુલાબની પ્રેમપત્રિકા, ભાગિરથીની ભયંકરતા, અધઃપાતનો આરંભ, કપિંજલાનો ડાંગ અને સુસોચનાની અદ્રશ્યતા વગેરે પ્રકરણો વાંચતાં તમે જુની આંખોએ નવીન તમાશો જ જોઈ શકશો. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૨૦, ચાર સુંદર ફોટો-ગ્રાફિક ચિત્રો, પાકું રૂપેરી પૂઠું; છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦૦

લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,
બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર
ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

(વધિવિખ્યાત નવલકથાકાર જ્યોર્જ ડબ્લ્યુ એમ. રેનાલ્ડ્ઝની
અતિ લોકપ્રિય નવલકથા “ ફાસ્ટ્ર ” નો અવિકલ
સચિત્ર ગુર્જર અનુવાદ

ભયંકર ભદ્ર

અથવા

કેવળ ૨૪ વર્ષના ક્ષણભંગુર સંસાર માટે !

અનુવાદક, રા. નારાયણ વિસનજી ઠક્કર

આ સંસારના ક્ષણભંગુર ભોગવિલાસની લાલસાથી મહત્વા-
કાંક્ષાના પ્રવાહમાં તણાઈને ક્ષુદ્ર માનવી પિશાચના દાસત્વને સ્વીકારી-
ને આ જગતમાં કેવાં કમકમાટી ઉપજાવનારાં કુકૃત્યો કરે છે, અને
જ્યારે પિશાચની નરકગત્તામાં પડવાનો પ્રસંગ તેમનાં નેત્રો સમક્ષ
આવીને ડિબો રહે છે તે સમયે તેમની કેવી દયાજનક દુઃશા થઈ
જાય છે એનું જો તાદૃશ્ય શાબ્દિક ચિત્ર જોવું હોય તો તે કેવળ
આ અદ્ભુત નવલકથામાં જ દેખાશે. આ નવલકથાનો મૂળ લેખક
રેનાલ્ડ્ઝ છે અને અનુવાદક ઠક્કર નારાયણ છે એટલે ગ્રંથની અધિક
પ્રશંસા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી જ નથી. મહોટી સામ્રાજનાં ૫૪
૩૦૦, રૂપેરી નામ તથા પાંચ સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રોવાળી
આ નવલકથાની કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦ છે. લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

નવી રસિક સચિત્ર નવલકથા ! હુમણાંજ પ્રસિદ્ધ થઇ છે.

કંગાલ કેદી

અથવા

સ્નેહ-બંધન

પ્રયોજક:—રા. વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર.

આ નવલકથામાં સુખદુઃખના પડછાયા, સ્વામી સ્નેહજ્યોતિનું આદર્શ સાધુજીવન અને દૈવી પરોપકાર, હતભાગ્ય રંગનાથની સ્થિતિનું અને જીવનનું કલ્પના પણ ન કરી શકાય એવું અસંભવ પરિવર્તન, પોલિસ અમલદારોની નિષ્ફુરતા, સંપત્તિનો સદુપયોગ, નિરાધાર સ્નેહલતાના જીવનનો અકાળે આવેલો શોચનીય અંત, શાન્તિલંતાના કષ્ટની પરિસીમા, અપૂર્વ વાત્સલ્ય સ્નેહ, કૃષ્ણજ્ઞાનનાં કુટિલ કારસ્થાન, શ્રીમંતોની શક્તિ અને વિલાસપ્રિયતા, નર્મદાની પ્રાણહારક આશા, પાપિષ્ઠ તેમજ હુમ્યા કેશવજ્ઞાનની અને પાપિષ્ઠ કાળિદાસની કુટિલતા, સતી સાધ્વીની શીયળપ્રીતિ, આદિ અનેકવિધ આકર્ષણીય ઘટનાઓથી પરિપૂર્ણ. મ્હોટી સાઇઝનાં પૃષ્ઠ ૨૫૦. ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, આકર્ષક છપાઇ, ચીકણા સફેદ કાગળ, પાકું રૂપેરી પૃષ્ઠ; છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૧૨-૦.

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

ચમત્કારિક દ્રવ્યવિદારક ઘટનાઓથી ભરપૂર
સચિત્ર સાંસારિક નવલકથા

દગાબાજ દુનિયા

પ્રયોજક, રા. વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર

આ નવલકથાની વસ્તુસંકલના એવી તો અદ્ભુત, પરંતુ સંભવિત છે કે, પ્રત્યેક પૃષ્ઠે વાંચકની જિજ્ઞાસા વૃદ્ધિગત થાય તેમ છે. પત્નીનું ગૂમ થવું, રેલ્વે ટ્રેનમાં સંન્યાસીના મૃતદેહનું તણાઈ આવવું, સ્ટેશન માસ્તર કૃષ્ણલાલે સંપત્તિના લોભથી પોતાના જીવનને બદલી નાખવું, વીસમી સદીના જેન્ટલમેન કેશવલાલનાં અને નાટકની ચુડેલ સીતાનાં કુટિલ કારસ્યાનો, સાધ્વી સતી નિમજાનો દૈવી અને આદર્શ સ્વામીસ્નેહ, સંન્યાસીના જીવનનું ગુપ્ત રહસ્ય, પાપનો પશ્ચાત્તાપ, સંતાનસ્નેહ, કારભારીની કાર્યકુશળતા, લોકચર્યા અથવા ગામડાનું ગેંગેટ, પ્રચંડ નિરાશા, ચોરને પોટલે ધૂળની ધૂળ આદિ અનેક રસિક, ચમત્કારિક અને બોધક વિષયોથી ભરપૂર. મોટા કદનાં પૃષ્ઠ લગભગ ૨૨૦ મનદર છપાઈ, ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો. પાકું લાયબ્રેરીને શોભાવે એવું રમણીય પૂઠું. આ નવલકથાનાં ચિત્રો જોઈ તમે ‘અપૂર્વ’ શબ્દ જ ઉચ્ચારશો. મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૮-૦ આજેજ મંગાવો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,
બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર
ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

હૃદયવિદ્યારક ઘટનાઓથી ભરપૂર સચિત્ર, રસિક,
બોધક અને જ્ઞાનોત્તેજક નવલકથા.

ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા

અથવા

આદર્શ વિધવા

અનુવાદક—રા. વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર

આ નવલકથા એક સર્વોત્તમ જંગાળી નવલકથાનો અનુવાદ છે. આ નવલકથા સમસ્ત હિન્દુસ્તાનમાં એટલી બધી લોકપ્રિય થઇ પડી છે કે, તેનું ઇંગ્રેજી, હિન્દુસ્તાની વગેરે ભાષામાં પણ ભાષાંતર થયું છે. ભાગ્યદેવીની ભયંકરતાથી એક કંગાલ દીનદરિદ્ર કુંડે-બંને કેટલું બધું દુઃખ વેડવું પડે છે તેનો આ નવલકથામાં ઘણો જ આકર્ષક ચિતાર આપવામાં આવ્યો છે. સતીના જીવનનો હૃદયભેદક, અંત, નિષ્કુર નરેન્દ્રનાથની પ્રજાગ વિલાસવાસના, વિશ્વેરની સાધુતા અને પરોપકારિતા, લેણદારોનો જીદગ, કઠોર વૈધવ્યવ્રત, લગ્નને બદલે ચિતા, સેવાધર્મ અને કર્તવ્યમહિમા વગેરે વિષયોનું શાષ્ટિક ચિત્ર વાંચતાં વાંચતાં તમે અશ્રુજળને અટકાવી શકશો નહિ. મનુષ્યજીવનમાં કઈની પરિસીમાનું દર્શન કરવું હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૨૦૦, આર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, પાકું રૂપેરી બાઈન્ડીંગ છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૪-૦. લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

આશ્ચર્યનો મહાસાગર !

અમત્કારોનો ભંડાર !

આશ્ચર્યયુક્ત અસંખ્ય ઘટનાપૂર્ણ સામાજિક નવલકથા !

પિશાચિની કે પ્રેમદા ?

પ્રયોજક:—રા. વ્રજલાલ જાદવજી ડાકર

આ નવલકથામાં એક પત્ની એક એવા ભીષણ આશ્ચર્યજનક અમત્કારિક પ્રસંગોનું શાબ્દિક ચિત્ર આંકવામાં આપ્યું છે કે, આ વાર્તા સંપૂર્ણ વાંચ્યા સિવાય તમારી જાણાસાનો અંત આવશે નહિ. મૃતપ્રેમના ભયંકર ઉપદ્રવના લીધે ઉપજતું ભ્રમમૂલક દુઃખ, માહા-માયાનું જળમાં ડુબી જવાથી નિપજેલું મૃત્યુ, સુંદરી લીલાવતીની ખિમારી, પ્રેમની હરિદ્રાષ્ટ, યુવકનો આત્મસંયમ, વિધવાની વિરહવેદના, ધડથી જૂઠું થઈ ગયેલું મસ્તક, સ્મશાનભૂમિમાં પિશાચોનું પાપમંડળ, સંન્યાસીનું અદ્ભુત શિક્ષણ, વિદેશિનીની જીવનનો ભેદ, પ્રણય નિરાશા, માયાજાળ, પાપનો પરતાવો, સોખ્તાની અસર વગેરે વિવિધ વિષયોથી પરિપૂર્ણ. સંયમનું માહાત્મ્ય અતે સુખ નિહાળવું હોય તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૨૬૦, સુંદર છપાઈ, છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૮-૦. લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર્સ

ત્રણ હરવાળા—અમદાવાદ

રસિક સામાજિક નવલકથા !

સ્વર્ગમાં શયતાન

પ્રયોજક:—રા. વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર

ઉપરથી મહાત્મા જેવા દેખાતા અને સંસારમાં સાધુ લેખાતા; પરંતુ હૃદયમાં હજારો ભરી રહેલા પુરુષો પોતાના ઉપર ઉપકારો કરનારનું પણ કેવું ભયંકર અનિષ્ટ કરે છે, દ્રવ્યલોભથી ફેટલીક વખતે મનુષ્ય પિશાચનું સ્વરૂપ ધારણ કરી કેવાં પૈશાચિક અને રૂંવાં ખડાં કરે એવાં નિષ્કુર કાર્યો કરે છે, સાધ્વી સતી નારી પ્રાણાન્તે પણ પોતાના સતીત્વ ધનનું કેવી રીતે સંરક્ષણ કરે છે, પત્ની-પ્રાણ પતિ પોતાની પત્નીના વિયોગે કેવો દુઃખમગ્ન રહે છે, જે સંપત્તિથી સંસારપર ઉપકાર કરી શકાય છે એજ સંપત્તિનો દુરુપ-યોગ થતાં સ્વધર્મનિષ્ઠ મનુષ્યોને કેવાં ભીષણ સંકટો સહન કરવાં પડે છે, ખોટાં મૃત્યુપત્ર કેવી રીતે તૈયાર થાય છે એ વગેરે અનેક રસિક, ચમત્કારિક અને આકર્ષક ઘટનાઓથી ભરપૂર નવલકથા સ્વર્ગમાં શયતાન અવશ્ય વાંચો. મ્હોટી સાધજનાં પૃષ્ઠ લગભગ ૨૦૦, ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, મનહર છપાઇ, પાકું રૂપેરી લાયબ્રેરીને શોભાવે એવું આકર્ષક પૃષ્ઠ: છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૪-૦ લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

આધુનિક આર્યસંસારનો તાદૃશ્ય ચિતાર !

સંસાર કે નરકાગાર ?

પ્રયોજક:—રા. વ્રજલાલ જાદવજી ઠક્કર.

આજકાલના કહેવાતા સુધારકોનું આંતરજીવન કેવું પાપપૂર્ણ અને શોચનીય છે, જ્ઞાનશૂન્ય વિધવાઓ ધર્મશિક્ષણના અભાવે સ્વ-ધર્મનો ત્યાગ કરી કેવી રીતે-પાપિષ્ઠા થાય છે, ખરાબ સોજતથી કેવું બીયણ દુઃખ ભોગવવું પડે છે, વેશ્યાવિલાસથી અંતે કેવી પાય-માલી, ખાનાખરાબી થાય છે, સહધર્મિણીનો ત્યાગ કરી પરદારામાં પ્રીતિ રાખનાર યુવકોની કેવી દુર્દશા થાય છે, મદ્યપાનના વ્યસનથી મનુષ્યજીવન કેવું અધમ થાય છે, સંશયાધીન પુરુષોનો સંસાર કેવો નરકાગાર સમાન હોય છે, પાપપૂર્ણ મહત્વાકાંક્ષા રાખવાથી જીવનનો કેવો વિનાશ થાય છે અને આજકાલના કહેવાતા સુધારકમન્યો કેવું પરોપદેશે પાંડિત્ય ચલાવે છે એનો આખેડુય ચિતાર આ નવલ-કથામાં સાદી, સરળ પરંતુ રસિક ભાષામાં ચિતરવામાં આવ્યો છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૨૫૦, સુંદર છપાઈ. ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, પાકું રૂપેરી પૃ. ૬; છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૪-૦ લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ

જોશી ત્ર્યંબકલાલ જીવરાજ કૃત રસિક નવલકથા.

કલન્દરનીકટાર અથવા

સંસાર ખાંડાની ધાર.

ભયંકર ખૂતરેજી અને લોહીની નદીઓ જોડેવડાવનારાં દશ્યોનો આખેહુખ ચિતાર આપે તેવાં કેટલાંક પાત્રો આ નવલકથાની રંગભૂમિ પર કામ કરીને વાંચનારને કવચિત્ થરથર કમ્પાવી મૂકે છે. નીચે અને શયતાન દોસ્તો કેવી દગાખાજીથી પોતાના દોસ્તનો ઘાત અથવા ખૂન કરે છે, સ્વાર્થને વખતે તેમનાં દશ્ય કેવાં પાપાણુ જેવાં બની જાય છે તથા અંતે એવા દુરાત્માઓની કેવી દુર્દશા થાય છે, ક્રોમળહૃદયની કામિનીઓ પ્રેમને માટે કેટલાં બધાં સાહસો વેડીને જીવનનું અલિદાન આપવાની તૈયારી કરીને તે અન્ય પુરૂષના પ્રેમને સંપાદન કરે છે, તથા તે ઉપરાંત મહાત્માઓના ચમત્કાર, પિશાચોની પાપલીલા, પિતાએ પિશાચનું સ્વરૂપ ધારીને કન્યાને ભોંયમાં દટાવવી, દીવાનની દુષ્ટતા, પાપીનો ભયંકર ગુહમ, જામુસોની બહાદુરી, શયતાની ચક્રર, ભોંયરામાંનાં બેદ ભરેલાં કુકર્મો, છુપી કટારીનું પરાક્રમ આદિ સર્વ વિષયો વાંચતાં આ સંસાર એ ખાંડાની ધાર જ છે એવો સર્વને ભાસ થયા વિના રહેશે નહિ. પૃષ્ઠ ૩૦૦ પાકું પૃઠું મૂલ્ય ૧-૮-૦

નિઝામીઆ બુક ડીપો, બુકસેલર,

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

ભારતીય વીર યોધાઓનાં પરાક્રમોનો તાદૃશ્ય
ચિતાર દર્શાવતી ઐતિહાસિક નવલકથા.

કમળાદેવી

આ નવલકથામાં ભારતીય વીર રજપૂત જાતિનાં પ્રખ્યાત પરા-
ક્રમો, પ્રેમ, વિરહ, સંયોગ વિયોગ વગેરેના વિવિધ પ્રસંગો, સ્વદેશ
ભક્તિનું મહાત્મ્ય, મોહની માયાજાળ, આત્મોત્સર્ગ વગેરેનું હિતમ
પ્રકારે આલેખન કરવામાં આવ્યું છે. સંસારને સ્વર્ગીય સુખમય
બનાવવાને માટે આ નવલકથા એક વખત આપના કુટુંબમાં અવશ્ય
વાંચાવો. ઇતિહાસના જ્ઞાન સાથે આનંદ મેળવવો હોય, રણુશૂરા
રજપૂતોની સ્વદેશભક્તિનું દર્શન કરવું હોય, માયાજાળમાં પ્રસાવાથી
ભોગવવા પડતા દુઃખને જોવું હોય, પાપીઓનાં પાપનું ભીષણ પરિ-
ણામ નિરખવું હોય તો આ નવલકથા આજેજ મંગાવીને વાંચો.
સુંદર સફેદ ચીકણા કાગળ પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૪૦૦ પાકું સોનેરી
પૃષ્ઠ, મનહર છપાઈ છતાં મૂલ્ય માત્ર રૂ. ૧-૮-૦

લખો:—

નિઝામીયા બુક ડીપો,
બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

અસંખ્ય ભેદ ભરમોથી ભરપૂર

બાગે શયતાન

અથવા

તદ્વારનું તૂકાન

(પ્રયોજક:-રા. ત્રાંબકલાલ જીવરાજ જોશી)

આ નવલકથામાં હિન્દમાં ઇ. સ. ૧૮૫૭ માં થએલા ભયાંકર પ્રાણહારક બળવાનો તાદશ્ય ચિતાર ચિતરેલો હોય, તે ઉપરાંત નાના સાહેબ અને તાતીઆ ટોપીની અનેક ગુપ્ત બાબતોને પણ પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે. નાનાસાહેબની જાલિમ અને હૃદયભેદક નિષ્ઠુરતા, તાતીઆ ટોપીનું કલ્પનામાં પણ ન આવી શકે એવું અદ્ભુત ચાતુર્ય, ટિટેકિટવ. રામપાલસિંહની કાર્યકુશળતા, ગવર્નર જનરલ લોર્ડ કેનિંગની નિપુણતા, ગોર્ડન નામક ઈંગ્રેજની હૃદયદ્રાવક સ્થિતિ, હેલનનું હૃદયભેદક ખૂન, ક્રાન્સ દેશના મેંકેપર નામના એક શયતાન હુંડારાનો બીપણ કાવત્રાં, સિટ્ઝનનો સ્વર્ગીય પ્રેમ, આર્યબાળા મેંનાની સ્વદેશ-ભક્તિ, અગ્નિમાં ભોગ આદિ વિષયો વાંચતાં ચક્ષુઓમાંથી અશ્રુજળની વૃષ્ટિ થાય તેમ છે. મહોટ્ટી સામ્રાજનાં પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૩૦, પાકું રૂપેરી પૃ. ૬૦ કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦. લખો:-

નિઝામીઆ બુક ડીપો

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

તથા દરવાજા-અમદાવાદ.

તૈયાર છે. નવીન ઐતિહાસિક નવલકથા. તૈયાર છે.

મુરાદેવી

અથવા

મૌર્યવંશના અભ્યુદયનો આરંભ

(પ્રયોજક:—ચંબકલાલ જીવરાજ જોશી.)

આ પુસ્તકમાં મગધદેશના રાજકર્તાઓનો સંપૂર્ણ હેવાલ આપવા ઉપરાંત, નંદવંશનો નાશ કરીને મહાબુદ્ધિમાન અને કૌટિલ્યવિદ્યાવિશારદ ચાણક્યદેવે મૌર્યવંશની સ્થાપના શી રીતે કરી, ચંદ્રગુપ્તને રાજ્યાધિકાર અપાવવા માટે મલયપુરની રાજનંદિની મદાકિનીએ કેવા કેવા યત્નો કર્યા હતા, મિત્રધર્મ બળવવા માટે પહાડી રાજા સમરકેતુએ કેવી દક્ષતા દર્શાવી હતી; ચાણક્યે પોતાના અપમાનનો બદલો લેવા માટે બચંકર પ્રતિજ્ઞા ધારણ કરીને ‘બ્રહ્મવર્ષથી બ્રહ્માંડ પણ ડોલી શકે છે’ એ સૂત્રને સિદ્ધ કરવા માટે શા શા બચંકર ઉપાયો યોજ્યા હતા, તે સર્વ વિષયોનું ઘણીજ સરળતાથી આ નવલકથામાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે. કિં. ૨-૦-૦ પૃષ્ઠ ૨૮૨.

મળવાનું ઠેકાણું—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર, ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ

સચિત્ર સામાજિક નવલકથા.

હમણાંજ પ્રસિદ્ધ થય છે.

કમનસીબ લીલા

આજકાલના કેળવાયલા યુવકને અમુકજ કન્યા સાથે પરણવાની ફરજ પાડવાથી તેનાં સગાં વ્હાલાંઓને તેમજ તેને પોતાને કેટલું બધું દુઃખ વેઠવું પડે છે, અંતે તેમનો સંસાર કેવો વિષમય બની જાય છે તેમજ માત્ર ફેશન બહારના આડંબરવાળી ઉચ્છ્રંખલ સ્વેચ્છારિણી અબળા સાથે વિવાહ કરવાની પ્રાણહારક મહત્વાકાંક્ષા રાખનાર યુવકોની કેવી ખાનાખરાળી અને પાયમાલી થાય છે, પોતાનો સ્વાર્થ સિદ્ધ કરવાને માટે તેઓ કેવાં કમકમાટી ઉપજે એવાં કુટિલ કાર્યો કરે છે, સમજી યુવકોનું શું કર્તવ્ય છે, આદર્શ જીવન કેવું હોવું જોઈએ વગેરે અનેક સાંસારિક ઘટનાઓ તાદ્રશ્ય દર્શિ સમક્ષ ઉભી જ હોય એવું વર્ણન આલેખવામાં આવ્યું છે. સયોગ વિયોગના પ્રસંગો, વિરહવેદના, પ્રેમની નિરાશા, સ્નેહમાં સંકટ વગેરે રસિક ચિત્તાકર્ષક વિષયોથી ભરપૂર મોટી સાદજનનાં પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૮૦, ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, પાકું રૂપેરી પૂઠું છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૧૨-૦ લખો:-

નિહામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર્સ

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

નીતિ, રીતિ, પુન્ય, પાપ, પરોપકાર વિગેરેનું જ્ઞાન દર્શાવનારી અને અનેક ભયંકર ભેદ ભરભાથી ભરપૂર સંસારને સોના સમાન બનાવનારી સુપ્રસિદ્ધ નવલકથાપર ગ્રાહકોની જખરી લૂંટ પડી છે.

તરણતપસ્વિની.

ભાગ ૧-૨ જો.

લેખક:—સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સાંકળેશ્વર મહેતા.

આ નવલકથામાં ગર્વિષ્ઠ મનુષ્યોને કામ, ક્રોધ, મોહ, લોભ, મદ તેમજ મત્સર વગેરેનું કિતમ જ્ઞાન આપવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. સાધુના વેપમાં શરતા શયતાનો કેવી પ્રપંચજળ પાથરી ભોળાં મનુષ્યોને ભરભાવે છે, તેનો આમેહુષ ચિતાર વાંચતાં વાંચકોને અનહદ આનંદ સાથે અપૂર્વ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા સિવાય રહેશે નહિ. તે ઉપરાંત ભોળા હૃદયના શ્રીમંત યુવકોની ખરાબ સોખતથી કેવી પાયમાલી થાય છે, વક્ષાદાર મિત્રો કેવા હોય છે, સતી સાધ્વી પત્ની કેવી હોય છે, પરોપકાર કેવી રીતે કરી શકાય છે એ વગેરે હકીકતથી ભરપૂર. પ્રથમ ભાગમાં ચાર સુંદર ફોટોગ્રાફીક ચિત્રો આપવામાં આવેલાં છે. બન્ને ભાગ જુદા બાંધવામાં આવેલા છે. પુનઃ પાકું સોનેરી કાગળ ગ્લેજ ઉંચા છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૩-૦-૦ પોસ્ટેજ માફ.

નિઝામીઆ બુક ડીપો

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

સંતત્ત શયતાન

અથવા

કામાંધનાં કાળાંકામ

(એક અદ્ભૂત ઐતિહાસિક નવલકથા)

કામથી અંધ થયેલા મનુષ્યો આ જગતમાં કયું ભીષણ કાર્ય નથી કરી શકતા ? જગતને ડગવા માટે ધર્મનિકેતનો સ્થાપી પાપનો પ્રચાર કરનારા, મુખમાં રામ જગલમાં છુરી લઇ ફરનારા, હાથમાં માળા ગળામાં વિપત્તિ જ્વાળાને છૂંધાવી રાખનારા, સત્યનો આડંબર ધારી કેવળ અસત્યનો જ વિસ્તાર કરનારા અને પોતાના દગાથી નિરપરાધી, સરળ અને ભોળાં માણસોનાં ગળાં રેંસનારા આ પૃથ્વીપર અનેક મનુષ્યનામ ધરનારા પિશાચો પડેલા છે અને તેવાજ એક મનુષ્ય પિશાચ તથા માનવી પિશાચિકાનું આ નવલકથામાં એક ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે. ધર્મનિકેતનમાં ધર્મની ભાવનાઓથી આવતી પવિત્રતા પ્રમદાઓને કેવી રીતે પાપ પંથમાં દોરી જાય છે તથા ન્યાયાધીશ મહાશય કાનલોલુપતાને આધીન થઇને કેવાં કેવાં કાળાં કામો કરે છે. નરનારીઓની કેવી દુર્દશા કરે છે, લક્ષ્મીની લાલચથી લલ્લનાઓ કેવી રીતે પોતાની પવિત્રતાનો વિક્રય કરે છે, ધર્મને માટે ધાર્મિકનરો કેવાં કેવાં અસહ્ય કષ્ટો વેડે છે, બ્રાતા પોતાની સહોદરાપર શી રીતે આસક્ત થાય છે. તેમનાં અધાર્મિક લગ્ન થતાં ઇશ્વરકેવો અઘોરિક બચાવ કરે છે વગેરે વિસ્તાર-પૂર્વક ઉલ્લેખ નવલકથામાં દર્શાવવામાં આવ્યો છે પૃષ્ઠ ૪૦૦ ચાર ચિત્ર સહિત મૂલ્ય ૨-૦-૦ મળવાનું ઠેકાણું:-

નિઝામીઆ બુક ડીપો

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

રાક્ષસોની રતિ ક્રીડા

અથવા

પિશાચોની પાપલીલા

આ માયામય સંસારમાં થતા અનેક પાશવિક અનાચારો, શઠ, શયતાન, હત્યાકારી, નરધાતક, દગાબાજ આદિનાં અનેક કાર-સ્થાનોનું આ એક ભીષણ ચિત્ર આલેખવામાં આવ્યું છે. એક તરફ પિશાચપતિ પોતાની પાપવાસનાને તૃપ્ત કરવા માટે નાના પ્રકારનાં પડયંત્રો રચતો આવે છે, અનેક પતિવ્રતા કામિનીઓનાં ધર્મનો ભંગ કરવાની યેશ કરતો આવે છે તો બીજી બાજુએ શક્તિ સ્વપિણી નારી પોતાના નારીધર્મનું ગૌરવ જાળવવા માટે સતીના સતી-ત્વનો પ્રભાવ દર્શાવવા માટે મહાન પ્રયત્નો કરતી આવે છે અને પિશાચની પાથરેલી પ્રપંચ લીલાનો જડમૂળથી નાશ કરી નાંખે છે.

માયાવી જ્ઞાનિનીના ભયંકર ભેદો, ઐયારો અથવા લુચ્યાઓની લુચ્યાઇઓ, તિલસ્માતી મકાનોમાં થતાં કારસ્થાનો, એક આર્ય લલનાની આદર્શ શૂરવીરતા, ધર્મપરાયણતા અને પોતાના પતિને પિશાચોના જ-ળમાંથી મુક્ત કરવાની અજબ યુક્તિઓ વગેરે વાંચીને ખરેખર તબિ-યત ખુશ થયા વિના રહેતી નથી. શૃંગાર અને હાસ્ય રસ પણ તેટ-લોજ ટૂટી ટૂટીને ભરવામાં આવ્યો છે કે જે વાંચતાં હિલ આનંદથી ઉભરાય છે અને મનનો ખંધો શોક દૂર થાય છે. પૃષ્ઠ ૩૨૫ પાકું પૃષ્ઠ ચાર ચિત્રો સહિત મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦ લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો, ઠે. ત્રણ દરવાજા અમદાવાદ.

મધુર મધુરી

અથવા

મુંબાઈની મોહિની.

અલખેલી મુંબઈની આકર્ષણીય મોહનીનું દિગ્દર્શન કરી તેમનાં કામગાણની વિલાસી યુવકો ઉપર કેવી રામગાણ અસર થાય છે, અને પરનારીના પ્યારથી તેમની કેવી પાયમાલી તેમજ ખાનાખરાખી થાય છે. એક આદર્શ આર્થ અબગાનું શું કર્તવ્ય છે, વફાદાર મનુષ્ય આત્મત્યાગનું ઉત્તમ દષ્ટાન્ત કેવી રીતે દર્શાવે છે વગેરે રસ-મય અને ચમત્કારિક બનાવોથી ભરપૂર. મોટી સાધજનાં લગભગ ૨૫૬ પૃષ્ઠ. ચાર મુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, ગ્લેજ કાગળ, મનહર છપાઈ પાકું રૂપેરી પૃષ્ઠ, કિંમત રૂ. ૧-૮-૦.

ભક્તાણી કે ભામટી ?

નટવરના સુપ્રસિદ્ધ લેખક નગીનદાસ મંછારામ કૃત આ નવિન પુસ્તક છે. આમાં ચાલુ જમાનાનો સારો ચિતાર આપ્યો છે. એમાં એક વણિક ગૃહસંસાર, ભક્તાણીને નામે ચાલતા ભામટાવેડા, એક રસોઈઆ બ્રાહ્મણની લંપટતા વિગેરે બનાવો સારા આલેખાયેલા છે. હાસ્યરસ પણ ભરપૂર છે, કાગળ ઉંચા લાયબ્રેરીને શોભાવે તેવું પૃષ્ઠ છતાં કિંમત રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ માફ—

મળવાનું ડેકાણું—

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

રા. નરભેશંકર પ્રાણજીવન દવે એમ. એ. કૃત નવલકથા

સુંદર અને વિધાનંદ

(આવૃત્તિ બીજી)

આ નવલકથામાં તેના વિદ્વાન લખકે સાંસારિક ઘટનાઓનું એવું આમેલુગ આલેખન કર્યું છે કે જે વાંચતાં વાંચક મુગ્ધ બની જાય તેમ છે. શુદ્ધ સ્તેષ, વિષયવાસના, આશ્ચર્યજનક કિન્તુ સંભવિત બનાવો વગેરે વાંચતાં મનરંજન થાય તેમ છે. સુંદર ફોટો-ગ્રાફીક ચિત્રો. મહોદી સામ્રાજ્યનાં પૃષ્ઠ લગભગ ૨૦૦, સુંદર સફેદ કાગળ, પાકું રૂપેરી બાઇન્ડીંગ છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧-૪-૦.

ભાગ્યચક્રનો મહામંત્ર.

લેખક:—ચુનીલાલ વર્દમાન શાહ.

આ નવલકથામાં એક કેળવાયેલી બાળા પ્રભાવતી અને તેના અવિવાહિત પતિ સુમિત્રનો કૌમાર અવસ્થામાં પરસ્પર પ્રેમ છે; પરંતુ ભાગ્યચક્ર વિલક્ષણ હોવાથી એ બાળાના પિતાનું એકાએક ખૂન થાય છે. ખૂનીને પકડવાને એક કાર્યદક્ષ ડિટેક્ટિવ ઘણો પ્રયત્ન કરે છે, તેને ઘણા પૂરાવાઓ મળી આવે છે. પરંતુ તે ખૂનીનો નિર્ણય કરી શકતો નથી કે તેને પકડી શકતો નથી. છેવટે પ્રભાવતીનું લગ્ન તેની નારાજ હોવા છતાં એક વકીલ સાથે થાય છે, અને લગ્ન થયા પછી તરતજ તે વિધવા થાય છે ! આવી સ્થિતિમાં પણ પોતાના મન ઉપર સંયમ રાખે છે અને સુમિત્ર પોતાના પ્રેમની દિશા ફેરવીને પ્રભાના સંસર્ગમાં રહી પરમ કલ્યાણને સાધે છે. આ વાર્તા 'પ્રજાબંધુ'માં છપાઇ હતી ત્યારે ઘણી પ્રશંસા પામી હતી. પૃષ્ઠ ૪૦૦ મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦ મળવાનું ઠેકાણું:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

રણધેલા રજપૂતો

યાને

સતીઓનું શૂરાતન.

ભાગ ૧-૨ જો.

આ નવલકથા એટલી બધી આકર્ષક અને રસિક છે કે, માત્ર એકજ મહિનામાં તેની પાંચસો નકલો ખપી ગઈ છે. જે રણ-શૂરા રજપૂતોએ, જનની જન્મભૂમિની સ્વતંત્રતાને માટે પોતાનાં અમૂલ્ય જીવનો રણક્ષેત્રમાં સમર્પણ કર્યા હતાં, જે સતી સાધ્વી રજ-પૂતાણીઓએ યુદ્ધમાં ભાગ લઈ શત્રુઓને હંશવી પોતાના અપૂર્વ શૂરાતનથી સર્વને અતિ આશ્ચર્ય ઉપજાવ્યું હતું, વગેરે વિષયોથી ભરપૂર, મનહર છપાઈ પાકું સાનેરી પૃદ્ડું; છતાં કિમ્મત માત્ર રૂ. ૧૥૫. અદ્ભુત તેમજ ભયંકર બનાવોથી ભરપૂર અમત્કારિક નવલકથા !

કાળરાત્રિનું ખૂની ખંજર.

ભાગ ૧-૨.

આ નવલકથામાં ધર્મ, નીતિ, સત્ય અને સ્વદેશપ્રીતિ વગેરેનો અસરકારક ઉપદેશ આપેલો છે. રામનગરની જુલ્મી, નિષ્કુર પિશા-ચિની રાણી કાળરાત્રિનાં પાપકાર્યોની કથા વાંચતાં વાંચતાં રોમાંચ ખડાં થયા સિવાય રહેશે નહિ. વફાદાર મિત્ર નરેન્દ્ર પોતાના મિત્રધર્મને કેવાં મહાનું સંકટો વેઠી પાળે છે, મોહની પ્રવ્રજતાથી અવ્રજા ગણાતી સ્ત્રી પ્રવ્રજા બનીને કેવાં પૈશાચિક પાપકાર્યો કરે છે, બન્ને ભાગ સફેદ ચીકણા કાગળ ઉપર છાપેલા છે, અને બન્ને ભાગની પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૫૫૦ છે. લાયબ્રેરીને શોભાવે એવાં પાકાં સાનેરી પૃદ્ડાં છે; છતાં બન્ને ભાગની કિમ્મત માત્ર રૂ. ૩-૮-૦ વી. પી. પોષ્ટેજ જુદું. લખો:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો, ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

છપાય છે !

છપાય છે !!

સંસાર સંગ્રામ

(સંસારક નવલકથા)

લખનાર:—ચંબકલાલ જીવરાજ જોશી

સોના જેવા સંસારને ધૂળમાં મેળવી દેનાર પિશાચિની પ્રમદાઓ કેવાં કેવાં કારસ્થાન અને કાળાં કામ કરે છે. ધર્મપરાયણા સાધ્વી સતીઓ સંકટના પડાડો તૂટી પડવા છતાં કેવી અડગ અને અચલ રીતે પાત-ભક્તિમાં લીન રહે છે, સ્વાર્થસાધુ સગાંબહાણાંઓ પોતાના સ્વાર્થને પૂર્ણ કરવામાટે કેવી કેવી દગાબાજીઓ રચે છે. કામાંધ જનો પોતાની કામ તૃષ્ણાને પૂર્ણ કરવાના ઉદ્દેશથી સતી સાધ્વી લલનાઓને કેટલી બધી પીડિત બનાવે છે. આદિ સર્વ વિષયો આ નવલકથામાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે. પૃષ્ઠ ૩૫૦ પાકું પૂઠું. ચાર ચિત્ર સહિત મૂલ્ય રૂ. ૨

ચતુર જાપાની

(વર્તમાન કાલોપયાગી રાજનૈતિક નવલકથા)

(લખનાર:—ચંબકલાલ જીવરાજ જોશી.)

જાપાને વર્તમાન સમયમાં શી શી ઉન્નતિ કરી છે અને તેનું ખર્ચું કારણ શું છે તે દર્શાવવા ઉપરાંત આ નવલકથામાં જાપાનના પ્રિન્સે લંડન શહેરના બધો ખજારમાં તથા ચાલતી રેપેશીયલમાં અમેરિકાના એલચીઓ તરફ આવતા જસસોનાં ભેદી ખૂન શી રીતે કર્યો તથા તેનો પત્તો છેવટ સૂધી શા કારણથી ન મળ્યો; યુરોપની રાજનીતિ જેવામાં તેણે કેવી કેવી દક્ષતા દર્શાવી હતી આદિ સર્વ વિષયો આ નવલકથામાં આપવામાં આવ્યા છે. પૃષ્ઠ ૩૦૦ પાકું પુઠું રૂપેરી નામ અને મૂલ્ય ર-૦-૦. મળવાનું ઠેકાણું.

(નિઝામીઆ બુક ડીપો, ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.)

છપાય છે

છપાય છે !

ભવાનીનો ભોગ

અથવા

રાજપૂતોનો રણોન્માદ !

(ઐતિહાસિક નવલકથા)

(લખનાર-ત્રંબકલાલ જીવરાજ જોશી)

આ એક ઐતિહાસિક નવલકથા છે. વીર શૃંગાર અને કરુણા રસથી ભરપૂર છે. પ્રેમની પ્રતિસ્પર્ધામાં બે વીર બાળકો પોતાના પ્રાણની આહુતિ આપવાને પણ તૈયાર થઈ જાય છે. તે ઉપરાંત શૂરા રાજપૂતો પોતાની વીરતાનો પરિચય આપી તદ્વારના યુદ્ધથી લોહીની નદીયો વહેવડાવે છે. નિષ્ફૂર હૃદયનો કાકો પોતાના મત્રીજનુ રાજપાટ છીનવી લઈને તેને માગતો ભીખારી બનાવી દે છે, તેમ છતાં પણ તે પાપાત્માની વૃત્તિ તૃપ્ત ન થવાથી અનેક પ્રકારનાં કારસ્થાનો રચાવી તેને બહુજ હેરાન કરે છે. એક તરફ ગદાસ અને બીજી તરફ દેવનું ચારિત્ર્ય જોતાં સર્વ કોઈના મનમાં શોક અને ગમગીની થયા સિવાય રહેતી નથી. વીર અને ધર્મપરાયણ રાજપૂતો પ્રતિજ્ઞાને માટે પોતાના જીવ પર આવીને તદ્વારની બાજી બેસે છે. પવિત્ર હૃદયના રાજપૂત બાળકો વીરતાને જ વરનારી હોય છે, પણ રૂપમાં મોહાંધ નથી થતી આદિ સર્વ બનાવો વાંચતાં પૂર્વ સમયના રાજપૂતોના ગૌરવનું સ્મરણ થઈ આવે છે અને આંખોમાંથી ચોધારાં આંસુ વહેવા માંડે છે. પૃષ્ઠ ૩૫૦ પાકું રૂપેરી પૃષ્ઠ. ચાર ફોટોગ્રાફિક ચિત્ર હોવા છતાં મૂલ્ય ૨-૦-૦ મળવાનું ઠેકાણું:--

નિઝામીઆ બુક ડીપો—ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

રત્ન કેંકણ અથવા દશલાખનો દલ્લો. સુપ્રસિદ્ધ 'મિલિ-
યન ડોલર મિસ્ટરી' અથવા દશલાખનો દલ્લો

નામક વસ્તુ ઉપરથી આ નવલકથા રચવામાં આવી છે. લક્ષ્મીના
લોભથી લુચ્ચાં માણસો આ જગતમાં નિર્દોષ મનુષ્યો ઉપર પણ
કેવો હૃદયભેદક જુલમ ગુજારે છે, ભાગ્યચક્રના અદ્ભુત પરિણામે નિ-
ર્દોષ માણસને પણ કેટલું બધું દુઃખ સહન કરવું પડે છે, એક અબળા
પણ દ્રવ્યલોભની લાલસાથી પ્રાણ બચી કેવાં રોમાંચ ઉપજાવે એવાં
કારણોનો કરે છે, શુદ્ધ સ્નેહનું સ્વરૂપ કેવું હોય છે, ધર્મીનો જય અને
પાપીઓનો પરાજય કેવી રીતે થાય છે આદિ અનેકવિધ વિષયોનું શા-
ષ્ટિક ચિત્ર જોવું હોય, તો આ નવલકથા અવશ્ય વાંચો. ચાર સુંદર
ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો, ઉંચા ગ્લેસ કાગળ, પાકું રૂપેરી નામનું પુઠું
પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૨૫. છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૨-૦-૦

ખૂન કે જહૂ?

આ ડિટેક્ટીવ નવલકથા એટલી અદ્ભૂત છે કે વાંચક તેના
પ્રવાહમાં એંચાતાં સમજી શકશે નહિ કે પોતે જે બનાવ વાંચે છે
તે ખરેખરો બનાવ હશે કે જહૂનો કોઈ પ્રયોગ હશે? લગ્નને દિવ-
સે જ એક કુમારિકા બાળા ગુમ થાય છે અને તેની પથારી લોહી
લોહાણ થયેલી જોવામાં આવે છે. એ બનાવ ઘણા ભેદભર્યો હોઈને
સંજીવચંદ્ર નામનો ડિટેક્ટીવ તેની પાછળ પડીને જીવને જોખમે જે
તપાસ ચલાવે છે અને ગુન્હો કરનારાઓને શોધી કાઢે છે, તે
વાંચતાં તમારાં રૂંવાડાં ઉભાં થયા વિના રહેશે નહિ ! લગભગ ૨૦૦
પૃષ્ઠ. ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો સાથે પાકું પુઠું. મૂલ્ય રૂ. ૧.

મળવાનું ઠેકાણું:--

નિઝામીઆ બુક ડીપો, ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ.

જીવનનો રક્ષક !

સાચો માર્ગદર્શક !

ઈન્ડિઅન

પીનલકોડ

(બીજી આવૃત્તિ)

કર્તા:—શ્રી ૦ ચતુર્ભુજ માણેકચંદર ભટ્ટ

ઈડર સ્ટેટના માજી જ્યુડીશીયલ મેજિસ્ટ્રેટરી અને સેસન્સ જજ.

ફોજદારી ગુન્હાઓમાંથી આત્મરક્ષણ કરવા, મારામારી વગે-

રેથી બચવા, કેવા પ્રકારની મારામારી મહાવ્યથા ગણાય છે ? ગર્ભ-

પાત, મનુષ્યહરણ, ગુલામી, વિશ્વાસઘાત, ચોરાયત્રી મિલકત લેવા

બાબત, ડગાધ, ખોટાં બનાવત્રી ખતો, નોકરી કરવાના કરાર તોડ-

વાના ગુન્હા, લગ્ન સંબંધીના ગુન્હા, ચલણી નોટો, ધમકી, બાબત

લેવા બાબત વગેરે દરેક બાબતો સંબંધીની કલમો તથા તેના વિસ્તૃત

અને માર્ગદર્શક ખુલાસા આપેલા છે. આ કાયદો તદ્દન નવો એટલે

ક. સ. ૧૯૧૬ માંજ ખુલ્લો પડેલો છે. કાગળ ગ્લેજ ઉંચા, પાકું

સોનેરી પૂઠું, છતાં આ મહોટા રામાયણ જેવડા ગ્રંથની કિંમત

માત્ર રૂ. ૭—૦—૦ છે. પોષ્ટેજ માફ.

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

રૂપીયા સવામાં ઇંગ્રેજ શિખવું છે ?

થોડા વખતમાં થોડી મહેનતે જરૂર જેટલું ઇંગ્રેજ શિખનાર
આજકાલ સર્વ બાબતોમાં અને સર્વ ઠેકાણે ઇંગ્રેજ ભાષાને
પ્રચાર થવાથી ઇંગ્રેજ નહિ બાળનારાઓને શું નથી વેઠવું પડતું ?
સારી બુદ્ધિ હોવા છતાં તેમજ સારા હુન્નરો આવડતા હોવા છતાં
ફક્ત ઇંગ્રેજ નહિ બાળવાથી કેટલા બુદ્ધિશાળી યુવકો પાછળ રહ્યા
છે ? જો આવુંજ છે તો ખરીદો.

ધી સેલ્ફ ઇંગ્લીશ ઇન્સ્ટ્રક્ટર

રાજભાષા

આ પુસ્તક ઇંગ્રેજ બાળનારાઓને એક રત્નરૂપ છે. થોડી મહે-
નતે અને થોડું થોડું બાળવાથી આ પુસ્તકના આધારે ઇંગ્રેજ શિખી
શકાય છે, અક્ષર જ્ઞાન, લખતાં, બોલતાં, કાગળ લખતાં, વગેરે
શિખવાતું આ ઉત્તમ સાધન છે, આજ સુધી આવી જાતની બહાર
પડેલી તમામ બુકો કરતાં આમાં દોઢો સમાસ છે. નાનપણમાં બાળ-
વાનો યોગ નહી પામેલા યુવાનોને ઇંગ્રેજ બાળવાતું આ એક અમૂ-
લ્ય સાધન છે. પૃષ્ઠ સંખ્યા ૩૬૪ છે. આટલી સગવડતા હોવા છતાં
કિંમત માત્ર રૂ. ૧૧ પોસ્ટેજ માફ.

નિઝામીઆ બુક ડીપો,

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ

અતિ ઉત્તમ ગ્રન્થ ! અદ્ભુત અદ્વિતીય ગ્રન્થ !
એક એક નકલ પ્રત્યેક ઘરમાં રહેવી જ જોઈએ ! દરેક ગૃહસ્થે
વાંચવું જ જોઈએ.

રતિશાસ્ત્ર (કોકશાસ્ત્ર)

આ અમૂલ્ય અદ્વિતીય ગ્રન્થ સર્વોપરી છે. એમાં ઘણાં જીવનનાં
જીવનનાં પુસ્તકો શોધીને યુવાન સ્ત્રી પુરુષોને અતિ ઉપયોગી થઈ પડે
એવા ગુપ્ત વિષયો-દવાઓ પ્રકટ થયાં છે. એમાં સ્ત્રી પુરુષની ચાર
જાતિ, તેમનાં લક્ષણ, કામદેવનાં રહેવાનાં સ્થળ, ગુપ્ત આસનોનાં
વર્ણન, સંયોગ માટે તીથી, વાર, નક્ષત્રનો વિચાર, અદ્ભુત વાહ-
કરણ, વશીકરણ પ્રયોગો, ગર્ભ રહેવાના ઉપાય, ગર્ભપાત-ગર્ભસ્ત્રા-
વની રામચાણુ અનુભવસિદ્ધ દવાઓ, અનેક રોગો ઉપર ઉત્તમ
દુચકા, ઇચ્છાનુસાર પુત્રપુત્રી ઉત્પન્ન કરી શકાય એવા પ્રયોગો,
પુરુષ અને સ્ત્રીનાં ગુપ્ત લક્ષણો, રજોદર્શન દ્વય, રજસ્વળા કર્તવ્ય,
પુત્રપુત્રી થવાના દિવસો, ગર્ભપરીક્ષા, યુવાવસ્થા, વીર્યપ્રભાવ, નયું-
સકતા, તેને માટે અનેક ઔષધો, ધાતુની નિર્જાતા, તેની દવાઓ,
સ્ત્રીના કમળનો સોજો, ભાંગરાકદવ, દિવ્ય દૃષ્ટિ, વગેરે ઉપરાંત યુદ્ધ
ના યવાય તે માટે, ગર્ભિણીના આતસાર માટે, બાળકોના રોગ
સંજોગો ઘણી અકસીર જીવન ઔષધો શોધીને પ્રકટ કરી છે. કિં.
૮—૦—૦ પોસ્ટે જ માફ.

નિઝામીઆ બુક ડીપો

બુકસેલર-ડૉ. ત્રણ દરવાજા-અમદાવાદ

સુપ્રસિદ્ધ અમેરીકન વિદ્વાનીબાઇ મીસીસ ઇલીઝાબેથ ટાઉનનાં
 “લેસન્સ ઇન લીવીંગ” નામના પુસ્તકનું ભાષાન્તર.

જીવનશિક્ષા.

આ પુસ્તકમાં જીવનનો પાયો, સૃષ્ટિના મૂળ સાત સિદ્ધાન્તો, પ્રકૃતિનો તમસ્વભાવ, પાપનું રૂપાન્તર, નૂતન મતનું ધોરણ, વિકાસ-ક્રમ અને મુક્ત તથા શાશ્વત જીવન, વિશ્વચેતા, સર્વજ્ઞ શી રીતે થવું? મનના સંદેશાની નવી પદ્ધતિ, માનસિક અન્તઃપ્રવેશ, પ્રવૃત્તિ અને નિવૃત્તિ, આબાદાનીનો ઇલાજ, આરોગ્યતા તથા આબાદાનીના સિદ્ધાન્તો તથા ઇલાજો, મનની અને શરીરની પરસ્પર ક્રિયા, સારો દિવસ શી રીતે નિર્ગમવો? તમારું આત્મગાન વગેરે જીવનના ઉંચામા ઉંચા સિદ્ધાન્તો મળ્યા સારા સમજાવ્યા છે. આ પુસ્તકની ઇંગ્રેજીમાં લાખો નકલો ખાપી ગઇ છે એજ આ પુસ્તકનું મહત્વ બતાવે છે. મીસીસ ઇલીઝાબેથ ટાઉન “ધી નાનટીલસ” નામક સર્વ વિદ્યાપૂર્ણ માસિકનાં સંપાદિકા છે અને તેની પ્રત્યેક માસે બે લાખ પ્રતો નીકળે છે એજ એમની વિદ્વતાની સાક્ષી આપે છે. કાગળ ઝલેજ ઉંચા, પુસ્તક પાકું, લાયબ્રેરીમાં રાખવા યોગ્ય હતા કિં. રૂ. ૧૫૫ પો. માફ.

મળવાનું કેકાણું:—

નિઝામીઆ બુક ડીપો

ત્રણ દરવાજા--અમદાવાદ.

મહાત્મા કબીરની કાવ્ય પ્રસાદી

કબીર કાવ્ય

આ પુસ્તક ફક્ત એકજવાર વાંચવાથી ને વારંવાર વાંચવાની પ્રેરણા થાય એવો એમાં અદ્ભુત રસ છે. આમાં સામર્થ્યઅંગ, સ્મરણઅંગ, ચિતાવનીઅંગ, જીવનમૃતકઅંગ, કામઅંગ આદિ ૨૦ અંગ છે અને તે એકથી એક એવા અદ્ભુત છે કે તેનો ખરો ખ્યાલ વાંચવાથીજ યશે. શિવાય આમાં નીચે જણાવેલાં ત્રણ સુંદર ફોટોગ્રાફિક ચિત્રો આપેલાં છે (૧) કબીરને ગુરૂની પ્રાપ્તી (૨) કબીરના અદ્ભુત ચમત્કારથી કાજી સાહેબે ચિડાઇ જઇ બાદશાહ માફત કબીર સાહેબને બોલાવી તેમને લાઠાની પેટીમાં પૂરી ઉપરથી મજબુત તાણું લગાડી તે પેટીને ઉંડા પાણીમાં ડુબાડી દેવી અને બીજી બાજુએ કબીર સાહેબનું સમાધી અવસ્થામાં પાણીપર તરવું (૩) કમાલના મૃતદેહને બાદશાહની સમક્ષ મુદ્દે ઉઠે કુદરતકે કમાલસે એમ કહી સજીવન કરવું વગેરે ચિત્રોના દેખાવો ખાસ એવા લાયક છે. સર્વ સાધારણોની સગવડ ખાતર આ પુસ્તક ગુજરાતી અક્ષરમાં છપાવ્યું છે. કાગળ ગ્લેઝ ઉંચા પાકા પુઠા ઉપર કબીર સાહેબનો ઉપેરી વરખથી છાપેલો ફોટો. બાંધણી મજબુત હોવા છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૧૧૧૧ પોસ્ટેજ માફ.

નવી નવલકથાઓ.

આજકાલનું હિંદુસ્તાન ભા ૧-૨ ને (સચિત્ર)	૩-૦-૦
ભયંકર ભદ્ર. (સચિત્ર)	૨-૦-૦
રમણી કે રાક્ષસી? (સચિત્ર)	૧-૪-૦
પિશાચમંદિર. (સચિત્ર)	૨-૦-૦
લતા લલિતા ભાગ ૧-૨-૩-૪ થો (સચિત્ર)	૪-૦-૦
ભાગ્યકનો મહામંત્ર (સચિત્ર)	૧-૮-૦

કંગાલ કેદી અથવા સ્નેહ-ખંધન. (સચિત્ર)	૧-૧૨-૦
ભાગ્યદેવીની ભયંકરતા ! (સચિત્ર)	૧-૪-૦
દગાખાજ દુનિયા. (સચિત્ર)	૧-૮-૦
પિશાચિની કે પ્રેમદા ?	૧-૮-૦
સ્વર્ગમાં શયતાન	૧-૮-૦
સંસાર કે નરકાગાર ?	૧-૮-૦
ખાગે શયતાન.	૨-૦-૦
મુરદેવી.	૨-૦-૦
કલંદરની કટાર.	૨...૦-૦
સંતપ્તશયતાન અથવા કામાંધનાં કાળાંકામ	૨-૦-૦
રાક્ષસોની રતિકીડ અથવા પશાચોની પાપલીલા.	૧-૮-૦
મધુર મધુરી. (સચિત્ર)	૧-૮-૦
કમનશીખ લીલા. (સચિત્ર)	૧-૧૨-૦
ભકતાણી કે ભામટી ?	૧-૮-૦
સુંદર અને વિધાનંદ (સચિત્ર)	૧-૪-૦
કમળાદેવી	૧-૮-૦
કાશ્મીર અને કેસરી	૧-૦-૦
તરુણ તપસ્વિની ભાગ ૧-૨	૩-૦-૦
કાળરાત્રિનું ખૂની ખંજર ભાગ ૧-૨	૩-૮-૦
રણધેણી રણપુતો.	૧-૮-૦
ખૂન કે જાદુ ?—હિંદુકટીવ વાર્તા	૧-૪-૦
ભવાનીનો ભોગ	૧-૧૨-૦
રત્નકંકણ અથવા દસલાખનો દલ્લો	૨-૦-૦
સંસાર સંગ્રામ (સચિત્ર વાર્તા)	૨-૦-૦

મળવાનું ઠેકાણું—નિઝામીઆ બુક ડીપો,

ત્રણ દરવાજા—અમદાવાદ.

